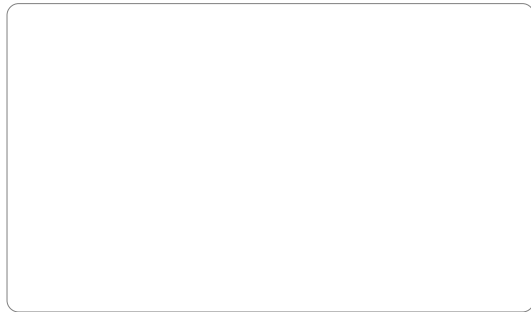

ศีลธรรม

“
วิฤตติทุกอย่าง
มากจากความขาดศีลธรรม
”
พุทธทาสภิกขุ

อริยศีลธรรม ๑ : ศีลธรรม

พิมพ์ครั้งแรก พฤษภาคม ๒๕๔๕

พิมพ์และจัดจำหน่ายโดย

 สำนักพิมพ์สุภาพใจ

๑๔/๓๔๙-๓๕๐ หมู่ ๑๐ ถ.พระราม ๒ (ซอย ๓๘)

แขวงบางมด เขตจอมทอง กทม. ๑๐๑๕๐

โทร. ๐-๒๔๑๕-๒๖๒๑, ๐-๒๔๑๕-๖๕๐๗, ๐-๒๔๑๕-๖๗๑๗

โทรสาร ๐-๒๔๑๖-๗๗๔๔

บัญชา เกลิมชัยกิจ เจ้าของและผู้จัดการ

ราคา ๘๐ บาท

www.buddhadasa.org

๑๐๐ ปี
พินิจ
๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๕-๒๕๔๕

ชุด **อริยศีลธรรม*** มีจำนวน ๔ เล่ม ประกอบด้วย

๑. ศีลธรรม
๒. มนุษย์กับศีลธรรม
๓. ปัญหาและทางออกของศีลธรรม
๔. อริยศีลธรรมสำหรับเยาวชน

* ธรรมโอฆะของพุทธทาส ชุด อริยศีลธรรม
หมวดดปรกรณ์พิเศษ ลำดับที่ ๑๘.๓ บนพื้นแถบสีแดง
แยกตีพิมพ์โดยรักษาดั้งเดิม มิได้ตัดทอนหรือแก้ไขใด ๆ

อริยศีลธรรม

ศีลธรรม

พุทธทาสภิกขุ

สารบัญ

๕

ชื่อและความหมาย
เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

๖๓

ความหมายของคำว่าศีลธรรม

๑๑๓

ค่าและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม

Handwritten signature in black ink.

จาก **ธรรมโฆษณ** ของพุทธทาส ชุด **อริยศีลธรรม**
 หมวดดปรกณีพิเศษ ลำดับที่ ๑๘.ค บนพื้นแถบสีแดง
 คำบรรยายประจำวันเสาร์ ภาคอาสาฬหบูชา
 ณ ลานหินโค้ง สวนโมกขพลาราม ไซยา สุราษฎร์ธานี
 ระหว่างวันที่ ๖ กรกฎาคม ถึง ๒๘ กันยายน ๒๕๑๗

๖

ศีลธรรม

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ ในภาคอาศัพทัญญาต่อไปนี้จะได้กล่าวโดยหัวข้อใหญ่ว่า อริยศีลธรรม. คำว่า “อริยศีลธรรม” ก็นความกว้างพอที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ของมนุษย์ได้, และสูงขึ้นไป สูงขึ้นไป จนถึงระดับสูงสุดได้. แต่สำหรับในวันนี้ จะได้กล่าวโดยหัวข้อแยกย่อยออกไปว่า ชื่อและความหมายเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจกันก่อน จึงจะรู้เรื่องศีลธรรมดี.

๗

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

การปรารถนาเรื่องศีลธรรมนี้ ก็เนื่องมาจากเหตุผล เฉพาะหน้า คืออาการที่โลกกำลังจะวินาศในทางจิตใจ; เพราะความเสื่อมหรือความสิ้นสูญไปของสิ่งที่เรียกว่า ศีลธรรม. ความวินาศโดยทางจิตใจนั้น จะน่ากลัวมาก หรือน้อยกว่าความวินาศทางร่างกายหรือทางวัตถุ ก็เป็น สิ่งที่ควรจะคิดดูก่อน. แต่ที่ทุก ๆ คนไม่ต้องการความ วินาศอย่างใดเลย; ถ้าเมื่อต้องแยกกันว่า อันไหนน่าสนใจ กว่าเพราะมีความสำคัญมาก ก็เป็นสิ่งที่ควรคิดดู.

ถ้าเราจะอยู่กันโดยมีร่างกายเจริญ มีวัตถุเจริญ; แต่ในทางจิตใจไม่มีศีลธรรมแล้วจะอยู่กันอย่างไร. แล้ว ที่กลับตรงกันข้าม ว่าเราอยู่กันด้วยจิตใจที่เจริญ คือ ประกอบอยู่ด้วยศีลธรรมจริง ๆ ; แม้จะขาดแคลนในทาง วัตถุ หรือไม่ค่อยสบายไม่สะดวกในทางร่างกาย ก็คิดดู เถิดว่ามันจะเป็นอย่างไร, แล้วจะเลือกเอาข้างไหน.

การศึกษาในโลกสมัยนี้ ทำความเจริญทางร่างกาย และทางวัตถุอย่างท่วมท้น; แต่แล้วทางศีลธรรมหรือทาง จิตใจนั้น เสื่อมลงอย่างไรหรือเท่าไร ก็พอจะมองเห็นกัน ได้อยู่ : แล้วโลกสมัยนี้ เวลาเป็นอย่างไรบ้าง? มีความ

๘

ศีลธรรม

“
**การศึกษาในโลกสมัยนี้
 ทำความเจริญทางร่างกาย
 และทางวัตถุอย่างท่วมท้น;
 แต่แล้วทางศีลธรรมหรือทางจิตใจนั้น
 เสื่อมลงอย่างไรหรือเท่าไร
 ก็พอจะมองเห็นกันได้อยู่ : แล้วโลกสมัยนี้
 เวลาเป็นอย่างไรบ้าง?
 มีความผาสุกสบายกันอย่างไร?
 มีสังคมชนิดไหน?**
 ”

”

๙

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

ผาสูกสบายกันอย่างไร? มีสิ่งคมชนิดไหน?

มันลำบากอยู่หน่อยหนึ่งในข้อที่ว่า พวกเรามีอายุเกินกว่าร้อยปีไปไม่ได้; ฉะนั้นเราจึงไม่อาจจะเปรียบเทียบโลกสมัยนี้ กับโลกเมื่อสองสามร้อยปี หรือพันปีมาแล้วได้ด้วยตนเอง. ต้องอาศัยการศึกษาการคำนวณ ว่าในสมัยพระพุทธเจ้า จะต้องเชื่อได้ว่า ทางวัตถุนี้ไม่เจริญแน่ : ไม่รู้จักรถยนต์ รู้จักแต่เกวียน, ไม่มีรถยนต์แล้วก็ไม่รู้มีเครื่องบิน ไม่มีอะไรต่าง ๆ, ไม่ได้เป็นอยู่อย่างที่ได้ยวนี้เขาเป็นอยู่กัน; แต่ก็มีความสูงสุดในทางศีลธรรม ตามแบบของศีลธรรม แล้วเขาก็อยู่กันอย่างไร.

เดี๋ยวนี้มันสูงสุดในทางวัตถุ ไปเป็นทาสของวัตถุตามันก็บอด ไม่สนใจในศีลธรรม ศีลธรรมก็เสื่อมไป ๆ ตามลำดับ. ในประเทศไทยเรา นี้ ศีลธรรมก็เสื่อมไป ๆ ตั้ง ๒๐-๓๐ ปีมาแล้ว; มีผลปรากฏชัดยิ่งขึ้นทุกที; โดยเฉพาะปัจจุบันนี้พูดกันไม่รู้เรื่อง ไม่มีความสามัคคี ไม่มีความกตัญญูกตเวที ไม่มีความเคารพคนเฒ่าคนแก่ต่าง ๆ เหล่านี้.

ถ้าไม่อาจจะเปรียบเทียบกับเมื่อหลายร้อยปีมา

๑๐

ศีลธรรม

แล้วได้ ก็เปรียบเทียบกันดูว่า เมื่อสัก ๓๐ ปีมานี้ ความเดือดร้อนระส่ำระสายมันมีมากน้อยเท่าไร? ต่างกันอย่างไร? คนเห็นแก่ตัวมากหรือน้อยกว่ากันอย่างไร? นี้ก็พอจะมองเห็นได้. ความปลอดภัยในร่างกาย ชีวิต ทรัพย์สินสมบัตินี้มีมากน้อยเท่าไร? นี้ก็พอจะมองเห็นได้. แม้เรื่องเมื่อหลายร้อยปีมาแล้วก็พอจะคำนวณได้ โดยการศึกษาจากประวัติศาสตร์หรืออะไรต่าง ๆ.

แม้แต่จะเทียบเคียงดูด้วยเหตุผลง่าย ๆ นี้ก็ยังสามารถมองเห็นได้ว่าเมื่ออาตมาเด็ก ๆ พ่อแม่เขาสอนคาถา; เมื่อจะปลูกต้นไม้มีผล ก็ต้องว่าคาถาว่า : **“นกกินเป็นบุญ คนกินเป็นทาน, นกกินเป็นบุญ คนกินเป็นทาน”**, ว่าคาถา ๓ ครั้งเสียก่อนจึงจะเอาหน่อกล้วย หรือหน่อสับปะรด ใส่ลงไป ในหลุมแล้วกลบดิน. นี่แสดงความหมายอย่างใดบ้าง? เขาเผื่อไว้เสร็จแล้ว ว่าถ้าผลไม้นี้เป็นผลขึ้นมา สัตว์กินก็ได้ ; เราก็ได้บุญ. คนมาเก็บเอาไปกิน ไม่บอกก็ได้; เรียกว่าเราให้ทาน คือทำไว้เสร็จแล้ว. ฉะนั้นจึงไม่มีปัญหา เมื่อมีสัตว์มากิน หรือมีคนมา

๑๑

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

เก็บไปกิน.

แต่เดี๋ยวนี้มันไม่ใช่อย่างนั้น ไม่มีใครคิดอย่างนั้น ถ้าคนมากินก็เอาปืนมา, ถ้าคนมากินก็เอาปืนมา หรือว่า จับไปส่งตำรวจ; แสดงความแตกต่างกันมากในทางจิตใจ. สมัยโน้นเขาทำอะไร เขาเผื่อผู้อื่นไว้เสร็จแล้ว, เผื่อสัตว์อื่นไว้เสร็จแล้ว. เดี่ยวนี้ไม่มีใครคิดว่า จะเผื่อผู้อื่น หรือสัตว์อื่น ; เพราะความเห็นแก่ตัว. นี่ในระยะไม่กี่ปี มันยังต่างกันอย่างนี้; แล้วคำนวณดูด้วยเหตุผล มันก็ไม่มีทางจะผิด; เพราะยิ่งไกลออกไป มันก็ยังมีระเบียบ ประเพณี ขนบธรรมเนียม หรือศีลธรรม ที่ทำจิตใจให้ สะอาด สว่าง สงบ มาก.

นี่ถ้าดูผลของมันก็คือว่า ในสมัยที่แล้วมา มันไม่ยุ่งยาก ลำบาก เรื่องการเบียดเบียนมากเหมือนอย่างเดี๋ยวนี้; เขานอนตามใต้ถุนเรือนก็ได้ นอนที่ไหนก็ได้มันปลอดภัย; เดี่ยวนี้นอนในห้องแน่นหนา ก็ยังไม่ปลอดภัย. กล่าวได้ว่า เมื่อก้าวหน้าในทางวัตถุ มันก็เกิดความเห็นแก่ตัวอย่างลับหูลับตา ก็เลยมีผลเกิดขึ้นมาอย่างตรงกันข้ามจากการที่ไม่เห็นแก่ตัว.

๑๒

ศีลธรรม

นี่เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า การมีศีลธรรมกับการเจริญทางร่างกาย ทางเนื้อหนังนี้ ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน สามารถจะแยกจากกันได้, หรือสามารถจะทำให้มีพร้อม ๆ กันก็ได้. แต่ต้องระวังในข้อที่ว่า ถ้ามีความหลงใหลในทางวัตถุแล้วศีลธรรมมันก็ค่อย ๆ หายไปเอง; ถ้าจะเจริญกันในทางวัตถุแล้วก็ต้องระวังให้มากสักหน่อย อย่าให้ถึงกับทำลายเรื่องทางนามธรรมหรือทางจิตใจ

... ..

ที่นี้โลกกำลังกระโดดพรวดพราดไปในทางวัตถุ ก็เกิดความเสื่อมทางศีลธรรม ชนิดที่บางแห่งจะเรียกว่า ความลึกลับแห่งศีลธรรมได้มีขึ้นแล้ว ก็เป็นได้ อย่างนี้.

นี่เราจึงเอามาปรารภพูดกัน ในฐานะที่ว่า มันเป็นเรื่องตายของโลกทีเดียว; ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย. ยิ่งดูไปก็ จะยิ่งเห็นว่าวิกฤติการณ์ทุกอย่างนั้น มาจากความขาดศีลธรรม.

วิกฤติการณ์ คือ เหตุหรือปรากฏการณ์ หรือ

๑๓

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

การเป็นอยู่ที่มันไม่สงบสุขมีความยุ่งเหยิง มีความระส่ำระสาย นานาชนิด. เดียวนี้มันก็มองเห็นได้ง่ายว่า ในโลกนี้มีวิกฤติการณ์อย่างไร. เช่น วิกฤติการณ์อย่างใหญ่ ๆ เช่น สงคราม เป็นต้น; แล้ววิกฤติการณ์ย่อย ๆ ลงมา หรือที่เป็นผลมาจากวิกฤติการณ์ใหญ่ ๆ ก็มีอยู่ทั่วไป. แม้ที่สุดแต่เรื่องของแพง เรื่องน้ำมันไม่มีหรืออะไรเหล่านี้ มันก็มาจากวิกฤติการณ์ใหญ่ ๆ ที่แรก มีผลกระทบย้อนออกมา; แล้ววิกฤติการณ์ใหญ่ ๆ นั้น ก็มาจากการที่มนุษย์เห็นแก่ตัว อย่างไม่มีศีลธรรม.

ทีนี้จึงเกิดมีข้อแก้ตัวของคนเหล่านั้น ว่านั่นแหละคือศีลธรรม; อย่างว่า การฆ่าผู้อื่นเสีย ในเมื่อเขาไม่ทำอะไร ตามที่เราเห็นว่าควรจะทำ เขาก็เรียกว่านี่คือศีลธรรม. ฉะนั้นจึงมีผู้ที่ตั้งตัวเป็นผู้ปราบปรามผู้อื่น ในนามของศีลธรรม; เขาจะพูดว่า เขาต้องการจะจัดโลกให้มีความสงบสุข เมื่อใครไม่เอาด้วย เขาก็ต้องฆ่าเสีย เขาก็เรียกว่า ศีลธรรม.

นี่เมื่อมีหลายพวก ที่เข้มแข็ง พอที่จะปะทะกันได้ ต่อต้านกันได้ มันก็ยุ่งไปหมดทั้งโลก จนได้วิกฤติการณ์

๑๔

ศีลธรรม

“
นี่เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า
การมีศีลธรรม กับการเจริญทางร่างกาย
ทางเนื้อหนังนี้ ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน
สามารถจะแยกจากกันได้,
หรือสามารถจะทำให้มีพร้อม ๆ กันก็ได้.
แต่ต้องระวังในข้อที่ว่า
ถ้ามีความหลงใหลในทางวัตถุแล้ว
ศีลธรรมมันก็ค่อย ๆ หายไปเอง;
ถ้าจะเจริญกันในทางวัตถุแล้ว
ก็ต้องระวังให้มากสักหน่อย
อย่าให้ถึงกับทำลายเรื่องทางนามธรรม
หรือทางจิตใจ.

”

๑๕

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

อันใหญ่ขึ้นมา, แล้วมีวิกฤติการณ์ย่อย ๆ น้อย ๆ ตามหลังก
มา; จนกระทั่งว่า คนที่ไม่ได้ไปมีส่วนแห่งต้นเหตุนั้นโดย
ตรง มันก็ยังพลอยเดือดร้อน.

อย่างไรเราอยู่ในป่าในดงนี้ เมื่อเขามีอะไรยุ่งยาก
กันขึ้นมันก็ พลอยเดือดร้อน. เขามารบกับนบนฟ้า ก็มี
ของกระเด็นตกลงมาถูกเราอย่างนี้; จะเป็นวิกฤติการณ์
ทางโรคภัยไข้เจ็บ ทางเศรษฐกิจ หรือทางอะไรต่าง ๆ
ที่ตามมาเป็นทาง นับด้วยร้อยด้วยพันชนิด ยุ่งยากเกิดขึ้น
ในโลก จนเหลือที่จะควบคุมได้.

นี่ก็เลยกลายเป็นเรื่องที่น่าหวั่น แม้จะมีผู้คุมครอง
ดูแล นับตั้งแต่ : ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายอำเภอ ผู้ว่า-
ราชการจังหวัด; นี้ดูก็ยังไม่มองเห็นหนทางที่จะควบคุม
ได้; มันมีแต่ยิ่งจะควบคุมไม่ได้ยิ่งขึ้นทุกที. สมัยก่อน
เขาก็ไม่ได้มีผู้ควบคุม ที่มีสติปัญญาอบรมมาดี, ไม่มี
เครื่องไม้เครื่องมือที่ดีเหมือนอย่างสมัยนี้; แต่เขาก็ควบคุม
ให้อยู่เป็นผาสูกได้ เพราะว่ามีศีลธรรมอยู่ในสันดาน
โดยกำเนิดไม่รู้ตัวบ้าง, หรือว่ามันยังมีอะไร ๆ ที่ไม่มายั่ว
ให้คนทะเล่ทำลายศีลธรรมมากเหมือนเดี๋ยวนี้. คนก็มี

๑๖
ศีลธรรม

ศีลธรรมอยู่โดยอัตโนมัติบ้าง; แล้ว อิทธิพลของศาสนา
ยังครอบงำจิตของคนทั่วไปอยู่.

เราจะได้ยินคำว่า “กลัวบาป ๆ” อย่างนี้มากที่
สุด ในสมัยที่แล้วมา; เดียวก็ได้ยินคนนั้นพูด คนนี้พูด.
อาตมาสังเกตว่าเมื่อเด็ก ๆ รู้สึกลักษณะนั้น; พอมาถึงสมัย
นี้ไม่ค่อยได้ยิน. หลายวันหลายคืนก็ไม่เคยได้ยินใครพูด
คำว่า “กลัวบาป ๆ” อะไรกัน; ก็คงจะมีกรรมง แต่อาตมา
ไม่ได้ยิน. นี่มันเป็นเครื่องวัดอย่างนี้, แล้วคนมันต่างกัน
อย่างไร. ฉะนั้น การปกครอง จึงมีความยาก ความง่าย
ความได้ผล, ความไม่ได้ผล อะไรมันต่างกันตาม ๆ กันไป

นี่จึงขอให้สรุปความไว้ที่หนึ่งก่อน ว่าวิกฤติการณ์
ทุกอย่างมาจากความขาดศีลธรรม. เมื่อเกิดการขาด
ศีลธรรมขึ้นในกรณีใด; ปัญหายุ่งยากก็ย่อมเกิดขึ้นใน
กรณีนั้น แก่ทุกฝ่ายทีเดียว. รายละเอียดของปัญหาที่เกิด
ขึ้นเพราะความขาดศีลธรรมนี้มีมาก จนต้องเอาไว้กล่าว
กันโดยละเอียดในการบรรยายครั้งหลัง ๆ จะดีกว่า

... ..

๑๗
ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

ทีนี้ก็จะดูกันถึงคำว่า ศีลธรรม ต่อไป ที่มันเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นมา.

แม้ชื่อจะยังเรียกว่า ศีลธรรม; แต่เนื้อตัวแท้ ๆ ของมันเปลี่ยนเรื่อย ชั่วไม่กี่ปีมันก็เปลี่ยนอย่างยิ่ง; แม้สัก ๒๐ ปีมานี้ คำว่า “ศีลธรรม” ก็เปลี่ยนความหมายอย่างยิ่ง ไม่ต้องพูดถึง ๑๐๐ ปีที่แล้วมา. แต่เมื่อคนเขาไม่สนใจ แล้วก็ไม่รู้จัก จนถึงกับเอามาเปรียบเทียบกันได้ เขาก็พูดตาม ๆ กันไปว่า เรามีศีลธรรม.

ทีนี้ เพื่อความแน่นอน อาตมาจึงขอโอกาสที่จะเติมคำว่า อ-ริ-ย เข้าไปข้างหน้าเป็น อริยศีลธรรม ซึ่งจะแปลว่า ศีลธรรมของพระอริยเจ้าก็ได้, หรือศีลธรรมสำหรับจะเป็นพระอริยเจ้าก็ได้ หรือว่าศีลธรรมอันประเสริฐเฉย ๆ อย่างนี้ก็ได้อีก. เพราะอริยะนี่แปลว่า ประเสริฐ. ประเสริฐคือไปจากข้าศึก คือความทุกข์ทั้งหลาย. ฉะนั้นเมื่อได้ยินคำว่า “อริยะ” ละก็ขอให้พิจารณาดูให้ดีว่ามันมีความหมายอยู่มากกว่าหนึ่งอย่าง; อย่าได้ตีคลุมเอาเพียงว่า อริยะ, หรือของพระอริยะ, หรือเพื่อความ เป็นอริยะ, แต่อย่างเดียวอย่างใดอย่างหนึ่ง.

๑๘

ศีลธรรม

“

แม้ชื่อจะยังเรียกว่า ศีลธรรม;
แต่เนื้อตัวแท้ ๆ ของมันเปลี่ยนเรื่อย
ชั่วไม่กี่ปีมันก็เปลี่ยนอย่างยิ่ง;
แม้สัก ๒๐ ปีมานี้ คำว่า “ศีลธรรม”
ก็เปลี่ยนความหมายอย่างยิ่ง
ไม่ต้องพูดถึง ๑๐๐ ปีที่แล้วมา.

”

๑๙

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

ที่ต้องจำกัดความลงไปให้ชัดว่า “อริยศีลธรรม” นี้ ก็ไม่ใช่อะไรอื่น; เพราะว่าสมัยนี้มันเปลี่ยนแปลงอย่าง สลับซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับภาษานั้นเอง. ภาษา เกิดการเปลี่ยนความหมายอย่างสลับซับซ้อน; กลับไปกลับมา แล้วก็เร็วด้วย แล้วก็แรงด้วย. ฉะนั้นคำว่า “ศีลธรรม” นี้ ต้องขอจำกัดความไว้ด้วยคำว่า อริยะ; ต้องเป็น ศีลธรรม ชนิดที่จะทำให้เกิดความเป็นพระอริยะ, หรือ ศีลธรรมของพระอริยะ, หรือศีลธรรมที่เป็นของประเสริฐ อยู่ในตัวเอง. นี่เป็นหัวข้อใหญ่ ที่จะบรรยายกันไปจนกว่า จะสิ้นกระแสความในทุกแห่งทุกมุม.

... ..

สำหรับในวันนี้ ก็จะได้กล่าวโดยหัวข้อย่อว่า **ชื่อและความหมายของศีลธรรม** ดังที่ได้บอกให้ ทราบแล้วข้างต้น.

สำหรับคำว่า ชื่อ นั้น ก็ควรจะทราบได้เองว่า มัน เป็นของที่ตั้งขึ้น; ถ้าไม่ได้ตั้งขึ้นมันก็ไม่มีชื่อ. ที่นี้ใครตั้ง? มันก็ตั้งไปตามความประสงค์หรือตามเหตุการณ์ที่แวดล้อม

๒๐

ศีลธรรม

สำหรับบุคคลนั้น

อย่างต้นไม้เยาะแยะที่นี้ เดี่ยวนี้มันมีชื่อทั้งนั้น; แต่ต้นไม้มันก็ไม่ได้ตั้งชื่อตัวเอง; มันไม่ได้มีชื่ออะไรของมันเพื่อตัวมัน. คนไปตั้งให้ เพื่อประโยชน์อย่างใดอย่าง หนึ่งของคนทั้งนั้น. นี่ก็ชื่อนี้เป็นของที่เพิ่งมีแล้วก็ ต้องมี ใครตั้งให้; นี่มันเป็นของใหม่ ๆ แล้วไปยึดเอาชื่อ หรือ ยึดเอาแต่ชื่อมันไม่ได้ ต้องดูถึงความหมายด้วย.

ชื่อ นั้นยังไม่สำเร็จประโยชน์; แต่ความหมายนั้นแหละจะสำเร็จประโยชน์; หรือเกิดการสลับซับซ้อนมา ระหว่างชื่อกับความหมายก็ได้. บางทีก็เป็นเรื่องที่น่าหัว : บางคนชื่อนายสุข แต่ไม่มีข้าวจะกินก็มี เทียวขอทานอยู่ ก็มี, ชื่อนายรวย เทียวขอทานอยู่ก็มี. ฉะนั้นอย่าไปเอา อะไรกับชื่อ ที่มันไม่มีความหมายสมกัน.

ถึงแม้คำว่า “ศีลธรรม” ก็เหมือนกัน เดี่ยวนี้ เปลี่ยนชื่อและเปลี่ยนความหมายด้วย. เราไปดูกันที่เนื้อ ตัวแท้ ๆ ของสิ่งที่ถูกสมมติเรียกว่าศีลธรรมกันดีกว่า ว่า มันคืออะไรกันแน่? ถึงกับจะตั้งปัญหาขึ้นมาว่า มนุษย์นี้ มีศีลธรรมไหม? คนป่าแรกจะเป็นมนุษย์มีศีลธรรมไหม?

๒๑

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

ที่รองลงไป เช่น ลิง ค่าง บ่าง ชะนี นี่มีศีลธรรมไหม? ลัทธิ
ทั้งหลายมีศีลธรรมไหม? ต้นไม้มีศีลธรรมไหม? และก่อน
หินมีศีลธรรมไหม? ถ้าศึกษาทำความเข้าใจของคำว่า
ศีลธรรม; บางทีจะเกิดปัญหาเถียงกันยุ่งวุ่นวายไปหมด
ในข้อที่ว่า แม้แต่ก้อนหินนี้มีศีลธรรมหรือไม่?

... ..

เพื่อเป็นทางที่จะพิจารณากันดู; เราก็จะดูกันใน
แง่ที่ว่า **ศีลธรรม โดยทั่วไปนี้มีขึ้นมาได้อย่างไร?**
เดี๋ยวนี้เราเอากันแต่ชื่อก่อน เพราะเรื่องความหมายนั้นมัน
ยังยาก จะต้องพิจารณากันโดยละเอียดอีกส่วนหนึ่งต่าง
หาก.

เมื่อพูดถึงศีลธรรม อยากรจะให้สังเกต ถึงกับอาจ
จะแบ่งแยกออกไปได้เป็น ๒ ฝ่าย คือว่า **ศีลธรรมโดยที่
มนุษย์แต่งตั้งขึ้น**, แล้วก็ **ศีลธรรมโดยที่ธรรมชาติมัน
แวดล้อมให้เป็นไปเอง** โดยที่มนุษย์ไม่รู้ประสีประสา
ไม่ได้รู้ไม่ได้ชี้ แล้วก็ไม่ได้บัญญัติแต่งตั้งอะไร.

นี่ ดูข้อที่ว่ามนุษย์แต่งตั้งขึ้น นั้นแหละ มันก็ยัง

๒๒

ศีลธรรม

มีปัญหา : มนุษย์เดี๋ยวนี้แต่งตั้งบัญญัติศีลธรรมอย่างไร?
และมนุษย์ที่ถอยหลังเข้าไปบัญญัติอย่างไร? ครั้งพระ-
พุทธเจ้าเข้าบัญญัติกันอย่างไร? ก่อนนั้นไปตั้งหมื่นปีแสน
ปีเข้าบัญญัติกันอย่างไร? แม้แต่มนุษย์ด้วยกันบัญญัติ
แต่งตั้ง มันก็เหมือนกันไม่ได้; มันก็แล้วแต่ภูมิ สติปัญญา
ของมนุษย์, กระทั่งมนุษย์ที่ครึ่งคนครึ่งสัตว์ นี่มันก็มีการ
บัญญัติหรือบงกชบังคับกันอย่างอื่น, จนกระทั่งว่าไม่ถือว่าเป็น
มนุษย์ แล้วก็ไม่มีการบัญญัติโดยมนุษย์ มันก็เหลือ
อยู่โดยธรรมชาติ. ถ้าไม่ยอมรับว่ามีศีลธรรมโดยธรรม-
ชาติ มันก็ได้เหมือนกัน ก็หมดปัญหาไป. แต่เดี๋ยวนี้ยาก
จะให้มองให้ได้ว่า ที่มนุษย์บัญญัตินี้ ก็เพราะธรรมชาติ
แวดล้อม และบังคับ.

ศีลธรรมนี้เกิดขึ้นมาด้วยอะไร? ควรจะมองดูว่า
มันต้องเกิดขึ้นมา เพราะสภาพไม่ปกติ มีความไม่ปกติ
แล้วก็เป็นเหตุให้เกิดการเคลื่อนไหวเพื่อลงไปอยู่ใน
สภาพที่ปกติ. มนุษย์บัญญัติศีลธรรมต่าง ๆ อย่างเฉลียว
ฉลาดสมัยนี้ ก็เพราะมีความไม่ปกติในสังคมเกิดขึ้น
จึงได้บัญญัติ. นี่ถ้าว่าไม่มีสังคมขนาดนี้ สังคมเล็ก ๆ

๒๓

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

สังคมปาเถื่อน มันก็ต้องมีมูลมาอย่างเดียวกัน คือไม่มีความปรกติ มันจึงต้องดิ้นรนต่อสู้ แล้วก็บอกกล่าวกันขึ้นมา; ถ้าไม่เชื่อก็ต้องบังคับกัน ให้มีศีลธรรม.

ทีนี้ดูลงไปอีกว่า ถ้าเป็นสัตว์เดรัจฉานจะอย่างไร? มันก็มีหลักเกณฑ์เดียวกัน. เมื่อมีอะไรกระทบกระเทือนต่อความผาสุกก็ต้องดิ้นรนเพื่อแก้ไข หลบหลีก, หรือไม่ทำอย่างนั้น; เพราะมันต้องการความปรกติ. เราจะต้องคิดว่า ทำไมสัตว์มันจึงไม่กัดกันอยู่ตลอดเวลา? ทำไมมันไม่อยากจะกัดกัน มันอยากจะหลบหลีกเลียงกันไปเสีย ต่างคนต่างไปอยู่ โดยไม่ต้องกัดกัน? ทำไมจึงไม่ยกพวกมากัดกัน? เพราะว่าการกัดกันนั้น ไม่ใช่สภาพปรกติ. วัว ควาย ช้าง ม้า ในป่า เสือสาบ อะไรก็ตาม มันหลีกเลี่ยงเผชิญหน้ากัน; ไปอยู่กันอย่างสงบ ต่างคนต่างอยู่. นี่แหละเป็นรากเหง้าอันลึกซึ้งของสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม เพราะจะหลีกเลี่ยงความไม่เป็นปรกติ.

นี่ก็น่าหวั่น ตรงที่ว่า คำว่า สี-ล นี้ก็แปลว่า *ปรกติ*, คำว่า *ธรรม* ก็แปลว่า *การทรงตัวอยู่อย่างปรกติ* จึงจะเรียกว่าธรรมแท้; ฉะนั้นสัตว์เดรัจฉาน ที่มันมีความรู้สึก

๒๔

ศีลธรรม

ที่จะหลีกเลี่ยงความวุ่นวาย นี้ก็แสดงว่า มันมีความรู้สึกแสวงหาความปรกติ ก็เป็นศีลธรรมโดยที่ไม่ต้องบัญญัติ, นี่ ศีลธรรมโดยธรรมชาติ ไม่ใช่มนุषย์บัญญัติเลย.

ศีลธรรมตามธรรมชาติอย่างนี้ ก็ยังติดอยู่ในมนุषย์ด้วย; มีมนุषย์คนไหนบ้างที่พอเห็นหน้าแล้วก็อยากจะเข้าไปกัดเขา? นี่มันก็เหมือนกันกับสัตว์ที่มันไปเห็นหน้ากันแล้วก็ไม่อยากจะกัด; เว้นแต่ความจำเป็นเท่านั้น. ถ้ามันเป็นศัตรู มันก็ต้องกัดต้องต่อสู้; ถ้ามันเป็นอาหาร มันก็ต้องกัดต้องกิน เพราะความหิวบังคับ เพราะความกลัวบังคับ ว่ามันจะทำอันตรายเรา. ถ้าเมื่อไม่หิวแล้ว มันก็ไม่ต้องกัด, หรือไม่จนตรอกแล้วก็ไม่ต้องกัด. ฉะนั้น จะเรียกว่าสัญชาตญาณก็ได้; แต่แล้วก็เป็นไปเองตามธรรมชาติ ไม่ได้อบรมสั่งสอน ถ้าจะเรียกว่าอบรมสั่งสอนก็โดยธรรมชาติ. ดูให้ดีว่า นี่คือรากเหง้าอันแท้จริงของสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม. เดี่ยวจะได้พิจารณากันให้ดีกว่านี้.

จะสรุปความแต่เพียงว่า “อยากจะอยู่โดยปรกติตามปกติไม่สูญเสียความเป็นปรกติ” นี่เป็นรากเหง้าของ

๒๕

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

ศีลธรรม; จะเห็นได้ทันทีว่า ธรรมชาติเป็นได้เองอย่างนี้มากที่สุด. แม้แต่เสือในป่า มันก็ไม่อยากจะกัดกัน; แล้วก็ไม่อยากจะมาปะทะกับคนให้มันเกิดเรื่อง. แต่ว่าคนสมัยนี้แหละมันอยากจะกัดกันตลอดเวลา; ถึงยังไม่กัดกันโดยตรง ก็ยังอยากจะกัดกัน อยากจะเบียดเบียน อยากจะเอาเปรียบ อยากจะอะไรต่าง ๆ. ความเจริญก้าวหน้ามีแต่ในทางที่จะเบียดเบียนกัน โดยทางวัตถุ โดยทางร่างกาย โดยทางจิตใจ โดยทางสติปัญญา; เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่า คนเรานี้สูญเสียความเป็นปรกติสุขยิ่งกว่าสัตว์. สัตว์ยังอยู่ในสภาพที่เป็นปรกติตามธรรมชาติมากกว่า; ส่วนคนนี่ไกลออกไป, ไกลออกไป.

ที่นี่ เมื่อปัญญาของเขาเดินไปผิดทาง มันก็ยังเป็นมากขึ้น; ฉะนั้นคนจึงไม่มีศีลธรรมตามธรรมชาติ, หรือความปรกติสุขโดยบริสุทธิ์แท้จริง. เขาก็เลยว่าเขาเอง; ก็บัญญัติศีลธรรมอย่างนั้นอย่างนี้ ที่ถูกก็มี เพื่อความสงบสุขก็มี. แต่เดี๋ยวนี้คนมันพ่ายแพ้แก่วัตถุ แก่กิเลสแล้ว ก็เลยบัญญัติศีลธรรมใหม่. นี้เรียกว่ามนุษย์มีการบัญญัติศีลธรรมอยู่เรื่อย แล้วก็แก้ไขไปตามยุคตามสมัย.

๒๖

ศีลธรรม

“
 นี่ก็น่าหวัหวั ตรงที่ว่า
 คำว่า สี-ล นี่ก็แปลว่า ปรกติ,
 คำว่า ธรรม ก็แปลว่า การทรงตัวอยู่อย่างปรกติ
 จึงจะเรียกว่าธรรมแท้;
 ฉะนั้นสัตว์เดรัจฉาน
 ที่มันมีความรู้สึกที่จะหลีกเลี่ยงความวุ่นวาย
 นี่ก็แสดงว่า มันมีความรู้สึกแสวงหาความปรกติ
 ก็เป็นศีลธรรมโดยที่ไม่ต้องบัญญัติ,
 ศีลธรรมโดยธรรมชาติ
 ไม่ใช่มนุษย์บัญญัติเลย.

”

๒๗

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

... ..

ที่นี่ ก็นำห้ว ขอให้สังเกตดูให้ดีว่า จะมีความนำห้วเกิดขึ้น คือข้อที่ว่ามีคำพูดเกิดขึ้นมาว่า “ศีลธรรมอันดีของประชาชน”.

นี่ก็นำห้วเป็นข้อแรก คือว่า ถ้าอย่างนั้นคนที่ไม่ใช่ประชาชนก็ไม่ต้องเกี่ยว เพราะว่าเขาจะพูดว่า “ศีลธรรมอันดีของประชาชน,” ผู้ที่มีใช่ประชาชนก็ไม่ต้องเกี่ยว, สูงกว่าประชาชนก็ไม่ต้องเกี่ยว, ต่ำกว่าประชาชนก็ไม่ต้องเกี่ยว แล้วศีลธรรมอันดีของประชาชนนี้ช่วยอะไรได้บ้าง? โดยเฉพาะเวลานี้ ตามบทบัญญัตินั้น ๆ ประชาชนยังไม่บังคับตัวมากขึ้น ยิ่งตกเป็นทาสของวัตถุมากขึ้น. ศีลธรรมของประชาชนก็เลยกวัดแกว่ง ไม่รู้ว่า จะเอากันอย่างไร แก่ไขกันเรื่อยไป; แต่คำพูดนี้หน้าฟ้งนำเลื่อมใส ว่า “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” แต่ประชาชนผู้เป็นทาสของกิเลส ของวัตถุ ก็พาลังคมนี้ไปตามนั้น.

อาตมาเลยอยากจะแยกออกมาเสียแขนงหนึ่งว่า “ศีลธรรมอันดีของอริยสาวก” ใครจะเอาหรือไม่ก็ตามใจ. ใครจะเอาศีลธรรมอันดีของประชาชนก็ได้. อาตมาคิดว่า

๒๘

ศีลธรรม

ศีลธรรมอันดีของอริยสาวก นั้นแหละ จะดีกว่า คือมันแน่นอนกว่า; เพราะว่าอริยสาวกนี้จะเห็นแก่ตัวไม่ได้ จะเห็นแก่ตัวอย่างหยาบ ๆ ไม่ได้, จะสร้างความสามารถให้แก่ตัว แล้วไปเอาเปรียบคนอื่น อย่างนี้อริยสาวกทำไม่ได้. แต่ว่าประชาชนนี้ทำอยู่ทุกเมื่อ แล้วก็ยังพยายามจะทำอย่างนั้นให้ยิ่งขึ้นไป. ระวังให้ดี “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” นี้ระวังให้ดี; มันจะกัดเอาก็ได้

... ..

ที่นี้ก็ลอง พิจารณาดูกันถึงข้อที่ว่า **“ศีลธรรมของประชาชน”** กันบ้าง.

ในประเด็นนี้มีปัญหาอยู่ คือคำพูดที่สลับเปลี่ยนที่ได้กล่าวมาแล้ว ว่า คำพูดเปลี่ยนได้ ดิ้นได้ : เปลี่ยนทั้งคำ เปลี่ยนทั้งชื่อ เปลี่ยนทั้งความหมาย เปลี่ยนกันยุ่งไปหมดได้. บางทีเราก็เรียกว่าอารยธรรมก็มี, บางทีก็เรียกว่าวัฒนธรรมก็มี, มันคล้าย ๆ กับว่า ตามยุคตามสมัย ตามสิ่งแวดล้อม; แต่แล้วความหมายก็ยุ่งคล้าย ๆ กันอยู่. ชื่อนี้เพราะด้วยกันทั้งนั้น เช่น *อารยธรรม-ธรรมะ*

๒๙

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

อันเป็นอริยะ, เป็นอารยะ; แต่มันก็น่าสงสัยที่ว่าคำนี้ไปถ่ายทอดมาจาก หรือว่าคิดขึ้น เพื่อเป็นคำแปลของคำฝรั่งที่เรียกว่า civilization นั้นมาเป็นอารยธรรม. มันก็เป็นแขนงหนึ่งของศีลธรรม แต่ไม่ถึงขนาดเต็มรูป.

ที่ว่า อารยธรรม นี้ระวังให้ดี สลับซับซ้อนโดยความหมาย; อารยะ หรือ อริยะ นั้น ประเสริฐที่สุด อารยธรรม; แต่แล้วพอเอาไปปนเข้ากับคำว่า civilization เข้ามา มันก็เปลี่ยนความหมายเป็นอะไรก็ได้.

อย่างอารยธรรมเปลือยของพวกฝรั่งเดี๋ยวนี้, หรืออารยธรรมกามารมณ์ไม่มีขอบเขต free sex อะไรก็แล้วแต่จะเรียกกันนี้; มันเป็นอารยธรรมที่เขายอมรับกันในสมัยนี้ ในหมู่คนพวกหนึ่ง ซึ่งเขาถือว่า เขาคิวิลซ์ เป็นอารยธรรมใหม่ ๆ หยก ๆ ที่เกิดขึ้นขึ้นมา. จะไปเปรียบกับคนป่าสมัยไม่หุงผ้านั้นไม่ได้; มันเขายังอยู่ในระดับหนึ่ง ไม่มีความคิดอย่างนี้.

เดี๋ยวนี้มันแก่งไม่หุงผ้า เพราะเจตนาอันเลวทรามอย่างใดอย่างหนึ่งต่างหาก; มันไม่ใช่เหมือนกับคนที่ไม่รู้จักหุงผ้า. ฉะนั้น คนป่าไม่หุงผ้านั้น เขาไม่เรียกว่าอารยธรรม

๓๐

ศีลธรรม

ก็ถูกแล้ว. แต่คนที่มาแก่งไม่หุงผ้าหรือหุงให้น้อยจนเกิดปัญหา มันจะเป็นอารยธรรมไปได้อย่างไร! มันเป็นทาสกิเลส จนถึงกับแก้กฎเกณฑ์ทางศีลธรรมกันเสียใหม่ว่า ไม่เป็นไร, ไม่เป็นไร, ไม่เป็นไร. เดียวนี้ในโลกนี้ก็มีปัญหาข้อนี้มาก และกำลังระบอบเข้ามาสู่ประเทศไทย ซึ่งจะมาทำลายอารยธรรมเก่า ศีลธรรมเก่า ๆ.

ทีนี้ดูอีกสักอย่างหนึ่งก็ว่า อารยธรรมกินดีอยู่ดีแข่งกับเทวดา: นี้พวกฝรั่งเป็นมากที่สุด จะกินดีอยู่ดีเพื่อแข่งกับเทวดา. แล้วคนไทยก็ไปทำตามกันฝรั่ง จะเกิดการกินดีอยู่ดีแข่งกับเทวดาเหมือนฝรั่งบ้าง; ก็ได้เป็นลูกไล่ของฝรั่ง เพราะเราจะไปหลงอารยธรรม กินดีอยู่ดีแข่งกับเทวดา : แล้วประเทศไทยกำลังเป็นอย่างไร, มีปัญหาอย่างไร, เกิดขึ้นใหม่ ๆ. นี้เพราะอารยธรรมจะกินดีอยู่ดีอย่างที่แข่งกับเทวดาไปเลย; ไม่สมควรถืออย่างที่ว่า พระพุทธเจ้าท่านสอนว่า “จงกินอยู่แต่พอดี”; อย่างนั้นมันไม่ได้แข่งกับเทวดา.

“ถ้ากินอยู่แต่พอดี” จะไปแข่งกับเทวดาอย่างไรได้. นี้เขาอยากกินดีอยู่ดี, กินดีอยู่ดี สูงขึ้นไปจนแข่ง

๓๑

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

กับเทวดา; ในที่สุดมันก็โง่มากขึ้น คือมันเปลืองมากขึ้น มันยุ่งยากลำบากมากขึ้น มันเกิดโรคภัยไข้เจ็บมากขึ้น แปลก ๆ ออกไป. นี่จะเรียกว่า อารยธรรม หรือ วัฒนธรรม หรือศีลธรรมได้หรือไม่? ลองคิดดู. อย่างที่ สมัยโบราณ ปู่ ย่า ตา ยาย เขาจะเรียกมันว่า เสนียดจัญไร อัปปริย นันแหละ; สมัยนี้เขาเรียกมันว่า ความเจริญ เป็นอารยธรรมอะไรต่าง ๆ; เพราะว่ามันไปหลงตามฝรั่ง.

ที่นี้อีกทางหนึ่ง อารยธรรมข่มเหงผู้อื่น, ใครมี อำนาจข่มเหงผู้อื่น ก็อ้างเหตุผลว่า เป็นความยุติธรรม เทียบข่มเหงผู้อื่น. เมื่อพวกฝรั่งเขาจะไปยึดครองแผ่นดิน ที่ยังป่าเถื่อนอยู่; เขาบอกว่าเขาเอาอารยธรรมไปให้. คนป่าในอาฟริกา ที่ไหนก็ตามใจ พวกฝรั่งเขาบอก : เขาเอาอารยธรรมไปให้; แล้วก็ไปทำให้คนเหล่านั้นเป็นทาส, แล้วสิ่งที่เขาเอาไปให้นั่นคือ ปืน สมัยนั้นก็ปืนนั่นแหละ พอแล้ว ไม่ต้องมีอะไรมาก ไม่ต้องมีนิวเคลียร์ ไม่ต้องมีอะไร.

ที่คนป่าได้รับอารยธรรมก็คือลูกปืน หรืออะไร ทำนองนั้นแหละ; ก็ได้เป็นทาสของฝรั่งอยู่ยุคหนึ่งสมัย

๓๒

ศีลธรรม

“

“ถ้ากินอยู่แต่พอดี”

จะไปแข่งกับเทวดาอย่างไรได้.

นี่เขาอยากจะกินดีอยู่ดี, กินดีอยู่ดี

สูงขึ้นไปจนแข่งกับเทวดา;

ในที่สุดมันก็โง่มากขึ้น คือมันเปลืองมากขึ้น

มันยุ่งยากลำบากมากขึ้น

มันเกิดโรคภัยไข้เจ็บมากขึ้นแปลก ๆ ออกไป.

นี่จะเรียกว่า อารยธรรม หรือ วัฒนธรรม

หรือศีลธรรมได้หรือไม่?

ลองคิดดู อย่างที่สมัยโบราณ ปู่ ย่า ตา ยาย

เขาจะเรียกมันว่า เสนียดจัญไร อัปปริย

นันแหละ; สมัยนี้เขาเรียกมันว่า ความเจริญ

เป็นอารยธรรมอะไรต่าง ๆ;

เพราะว่ามันไปหลงตามฝรั่ง.

”

๓๓

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

หนึ่ง. เดียวนี้ใครก็มีปืน มีระเบิดปรมาณู นั่นแหละเป็น
อารยธรรมของเขา คือจะไปบีบบังคับคนที่มันไม่มี.

แล้วยังมีอารยธรรมซุนค็อก; หมายความว่าเก่ง
ในทางที่จะไปปราบปรามผู้อื่น ก็เรียกว่า อารยธรรม
ของเขา หรือวัฒนธรรมของเขา. เราเรียกกันเดี๋ยวนี้ว่า
“จักรวรรดินิยม” บ้าง อย่างอื่นบ้าง นี่เขาถือว่ามันเป็น
อารยธรรม เป็นการถูกต้องของเขาตามที่เขาบัญญัติ
แล้วเพื่อนกันรับไม่ไหว.

นี่มันมีความเปลี่ยนแปลงลับปลับของภาษา; เขา
ว่าอารยธรรม; แล้วทำไมมันเป็นลูกปืน, แล้วทำไมมัน
เป็นอะไร ที่ร้ายกาจไปกว่านั้น. นี่ภาษามันเปลี่ยน, หรือ
ว่าความหมายมันเปลี่ยนเป็นความลับปลับเกี่ยวกับภาษา.

แม้จนกระทั่งว่า เราจะมาดูกันที่สิ่งเป็นปัจจุบัน
สด ๆ ร้อน ๆ เช่น ประชาธิปไตยแห่งการประท้วง. นี่เป็น
อารยธรรมหรือเปล่า? เป็นวัฒนธรรมหรือเปล่า? เป็น
ศีลธรรมหรือเปล่า? แม้แต่แขนงหนึ่ง?

พวกนั้นเขาต้องยืนยันเสียงแข็งทีเดียว นี่แหละ
ศีลธรรม, นี่คือความยุติธรรม, ไม่อย่างนั้นมันไม่ยก

๓๔

ศีลธรรม

ขบวนประท้วง มาเรียกร้องลืหรืออะไรต่าง ๆ. ต่าง
ฝ่ายต่างก็มีข้ออ้างอย่างนี้กันทั้งนั้น; แล้วไม่รู้ว่า
ประชาธิปไตยนั้นหมายความว่าอย่างไร, หรือความ
ยุติธรรมที่แท้จริงนั้นคืออะไร. มันเป็นแต่เพียงอารยธรรม
สำหรับประท้วงด้วยอ้างสิทธิ์ในที่สุดก็หาความสงบสุข
ไม่ได้.

ประเทศที่เป็นแม่บทของประชาธิปไตย เก่งในทาง
ประชาธิปไตยจนยกย่องกันทั่วโลก; ในประเทศนั้นหาความ
สงบสุขไม่ได้; ในประเทศกระเจองงอแงที่ต้องตาม
กันประเทศใหญ่; มันก็ยิ่งหาความสงบสุขไม่ได้; เพราะ
ว่าประชาธิปไตยนั้นไม่ใช่ศีลธรรมที่แท้จริง. ประชาชนเป็น
ใหญ่; แต่เมื่อประชาชนเป็นทาสของกิเลส มันก็คือกิเลส
เป็นใหญ่. ประชาชนที่เห็นแก่ตัวเป็นใหญ่ มันก็กิเลส
นั่นแหละเป็นใหญ่. มันต้องจำกัดให้ชัดเจนไปว่า อะไรเป็น
ใหญ่ จึงจะสมควร.

นี่เราเห็นชัดอยู่ว่า แม้ในประชาธิปไตย ที่เป็นไป
อย่างตามบุญตามกรรมนี้ ไม่มีศีลธรรม ไม่มีอารยธรรม
เลย; แต่เขาก็เรียกว่าอารยธรรม, ยิ่งเจริญด้วย

๓๕

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

อารยธรรม. เดียวนี้ยิ่งเจริญด้วยอารยธรรมประชาธิปไตย จนไม่รู้ว่าจะเอากันอย่างไรกันแล้ว; มีแต่ความระส่ำระสาย นี่เรียกว่า ศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างหนึ่ง ด้วยเหมือนกัน.

... ..

ที่นี้ดูไปอีกทางหนึ่งที่เขาจะเรียกกันว่า **วัฒนธรรม** อยู่ในรูปร่างของวัฒนธรรม. ดูจะไกลจากวัตถุประสงค์ออกไปสักหน่อย; เป็นเรื่องทางจิตใจมากขึ้น, มันจะไปเป็นเรื่องของศิลปะที่จะโน้มน้าวจิตใจให้ไปในทางดีทางงาม; แต่ก็สังเกตเห็นแล้วก็เห็นว่า มันเป็นความล้มเหลวอย่างเดียวกันอีก.

ยกตัวอย่างเรื่องศิลปะ เราจะมึศิลปะจูงคนให้ไปในทางดีทางงาม; ถ้าใจของคนมันไม่ดีไม่งาม มันก็ใช้ศิลปะจูงคนไปในทางไม่ดีไม่งาม; ฉะนั้นสิ่งก่อสร้างหรือสถาปัตยกรรม หรือว่าประณีตศิลป์อะไรต่าง ๆ ของสมัยหลัง ๆ มา จึงได้เปลี่ยนแปลงไป ในทางที่ทำให้จิตใจของคนให้ไม่งาม.

๓๖

ศีลธรรม

ศิลปะบางชนิดมันก็เป็นเรื่องบ้าหลัง ไม่มีประโยชน์อะไร ทำให้ยุ่งหัว ทำให้เสียเวลา ต้องไปเป็นทาสของมันเสียก่อน; หรือมีจะนั้นต้องไปศึกษาเล่าเรียนว่า นั่นหมายความว่าอย่างนั้น นั่นเป็นอย่างนั้น นั่นเป็นอย่างนี้ ก็เสียเวลามากมาย จึงจะดูมันออก ว่ามันหมายความว่าอย่างไร. สิ่งนั้นก็งามอย่างคนบ้า ต้องมีจิตใจบ้าเสียก่อน จึงจะมองเห็นว่ามันดีงาม, หรือว่ามันมีประโยชน์. ตัวอย่างศิลปะปัจจุบันอย่างนี้, เมื่อทำไปอย่างเต็มที่แล้วก็ไม่ได้ทำให้โลกนี้มีความสุข หรือสันติภาพสันติสุขอะไรดีขึ้น; ผู้ศิลปะง่าย ๆ ของคนป่าสมัยนี้ก็ไม่ได้ด้วยซ้ำไป.

เมื่อแบ่งแยกกัน ก็แบ่งแยกกันว่า เป็นฝ่ายตะวันตก หรือฝ่ายตะวันออก : ซีกโลกตะวันออกก็มีวัฒนธรรม มีศิลปะอะไรของตัวแบบหนึ่ง, ทางฝ่ายตะวันตก ก็มีศิลปะ หรือวัฒนธรรมของตัวไปอีกแบบหนึ่ง. แต่แล้วมันก็อยู่ที่ว่า จิตใจของคนทั้งสองฝ่ายนั้น มันต่างกันอย่างไร; มันก็แสดงออกมาอย่างนั้น มันก็ชักชวนกันไปอย่างนั้น เกลี่ยกลุ่มกันไปอย่างนั้น; จนเราพบความจริงที่เป็นหลักใหญ่ ๆ ขึ้นมาได้อย่างหนึ่งว่า ฝ่ายตะวัน-

๓๗

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

ออกนี่เป็นเรื่องจิตใจมากที่สุด, ฝ่ายตะวันตกนั้นเป็นเรื่องของเนื้อหนังมากที่สุด; เมื่อเอา “มากที่สุด” กันเป็นหลักก็จะพบอย่างนี้. ฉะนั้นเราจึงไม่ได้รับประโยชน์อะไรจากวัฒนธรรมตะวันตก, เพื่อความสงบสุขในทางจิตใจ.

โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมัยนี้ ที่จะทำให้จิตใจมันดีขึ้น; วัฒนธรรมตะวันออกเกี่ยวกับการศาสนา เกี่ยวกับอะไรต่าง ๆ นี้ ประเสริฐที่สุด แต่แล้วคนตะวันออกก็รักษาไว้ไม่ได้; ต้องก้มหัวลงคลานตามกันตะวันตกไปอีก แล้วก็ทำลายของดีของตัวเอง มันจะเล่นตลกกลับไปกลับมากันอย่างนี้.

อย่างพวกฝรั่งมาสนใจวัฒนธรรมตะวันออก ศึกษาเรื่องของตะวันออกอันลึกซึ้งในประเทศจีน ในประเทศอินเดีย ในประเทศทิเบต ก็เพราะว่าลัทธิขงจื๊อ มันไม่มีให้ในฝ่ายตะวันตก; แต่ฝ่ายตะวันออกก็กลับไม่สนใจของดีของตัวเอง เอาไปยื่นให้ฝรั่ง, แล้วก็ไปตามกันฝรั่งในส่วนที่เป็นเศษขยะมูลฝอยของพวกฝรั่ง วัฒนธรรมของตะวันออก มันก็เลยค่อยละลายไป ละลายไปไม่เป็นประโยชน์; ก็สูญเสียความหมาย สูญเสียลักษณะอะไร

๓๘

ศีลธรรม

“

โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมัยนี้
ที่จะทำให้จิตใจมันดีขึ้น;

วัฒนธรรมตะวันออกเกี่ยวกับศาสนา
เกี่ยวกับอะไรต่าง ๆ นี้ ประเสริฐที่สุด
แต่แล้วคนตะวันออกก็รักษาไว้ไม่ได้;
ต้องก้มหัวลงคลานตามกันตะวันตกไปอีก
แล้วทำลายของดีของตัวเอง
มันจะเล่นตลกกลับไปกลับมาอย่างนี้.

”

๓๙

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

ของตัว.

ถ้าว่าจะเอาวัฒนธรรมอันนี้เป็นศีลธรรม หรือเป็นรากฐานของศีลธรรม มันก็เห็นได้ชัดว่า กำลังโยกโคลงอ่อนแอจน คลอนแคลน เปลี่ยนแปลงที่สุด; จะเป็นศีลธรรมอันดีของประชาชนได้อย่างไร. แม้ประเทศไทยเราจะยืนยันคำนี้ไว้ มันก็ไปหมายถึงต้อง ตามกันฝรั่งอยู่ดี ด้วยความไม่รู้ตัว, หรือด้วยการเห็นแก่ประโยชน์ อามิสทางวัตถุ ทางเนื้อหนัง ก็สมัครใจโดยรู้ตัว.

นี่เราเห็นมา ๒ ชั้นแล้ว ว่าศีลธรรมในรูปอารยธรรมนั้นก็มีการหลอกลวงอย่างนี้; ศีลธรรมในรูปของวัฒนธรรม หรือมีวัฒนธรรมเป็นรากฐาน มันก็หลอกลวงอย่างนี้.

... ..

ที่นี้ดู **“ศีลธรรมอันดีของประชาชน”** ด้วยความตั้งใจดีกัน มาคิดกันใหม่ มาตั้งใจดีกันว่าจะเอาอย่างไร.

มันก็ต้องแบ่งแยกเป็น ๒ ประเภท คือ โดยนิตินัย

๔๐

ศีลธรรม

ที่ว่าขึ้นมาเป็นตัวอักษร เป็นการบัญญัติ เป็นการใช้เหตุผลทางปรัชญา มันก็น่าดูอยู่ น่าฟังอยู่ : “ศีลธรรมอันดีของประชาชน”; แต่พอดู โดยพหุนัย คือที่มันเป็นอยู่จริงแล้ว มันไม่เป็นอย่างนั้น มันไม่เป็นอย่างที่หลักทางนิตินัยได้วางไว้.

อย่างเดียวกับว่าเรามีกฎหมายมากมายอย่างนี้ แต่ว่าคนก็ไม่ได้ดีขึ้น กลับเลวลง หรือว่าต่อต้านกฎหมายแก้ตัวให้พ้นจากกฎหมายเก่งกว่าสมัยก่อนที่กฎหมายยังไม่สู้ดี โดยพหุนัยมันเป็นเสียอย่างนี้; โดยนิตินัยมันก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง. เรื่องทางศีลธรรมนี้ มันก็เหมือนกันอย่างนี้แหละ. ขอให้สังเกตดูให้ดี ๆ “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” โดยนิตินัยก็वादไว้สวย; โดยพหุนัยมันตรงกันข้าม. นี่ก็เป็นปัญหาอันหนึ่งแล้ว จะต้องแก้ไขให้มันตรงกัน.

ที่นี้มันก็ยังปัญหาอยู่ที่ว่า “ดี” นั้นมันก็คือสำหรับคน ๆ หนึ่ง ๆ ที่เรียกว่า บัณฑิตเจกชน, หรือว่าดีสำหรับสังคมคนมาก ๆ เป็นกลุ่มใหญ่ ๆ นั้นมันก็ไม่เหมือนกัน; แม้ว่าสังคมมันจะประกอบขึ้นด้วยบัณฑิตเจกชน หลักเกณฑ์

๔๑

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

มันก็ยังขัดขวางกันอยู่นั่นแหละ. เดี่ยวนี้มันก็ไม่มีความแน่นอนอะไรที่จะรับประกันได้; ยิ่งในยุคประชาธิปไตยด้วยแล้ว บัจเจกชนก็เป็นอิสระมาก ต้องการอย่างนั้น ต้องการอย่างนี้. ถ้าไปบังคับเขา เขาก็ว่า เขามีสิทธิ เขาถือประชาธิปไตย เขามีสิทธิที่จะไม่ทำตาม เขามีสิทธิของเขา ในฐานะเป็นประชาธิปไตย จะมาบีบบังคับให้เขาถือหลักเกณฑ์อย่างนั้นอย่างนี้ อุดมคติอย่างนั้นอย่างนี้ อย่างไม่ได้. มันก็เกิดความอึดอัดขึ้นมาในส่วนปัจเจกชนเขาเป็นยุดีไม่ได้.

ที่นี่ ถ้าว่าสังคมมันประกอบขึ้นด้วย บัจเจกชน มันก็เป็นสังคมที่เอาอะไรเป็นยุดีไม่ได้ แล้วก็เลยพูดกันไม่รู้เรื่อง. ศีลธรรมอันดีของประชาชนจะมีได้อย่างไร ในเมื่อมันพูดกันไม่รู้เรื่อง; เพราะว่าคุณคนแต่ละคนก็มีสิทธิของตัวเอง จะพูด จะคิด จะทำ จะดิ้นรนต่อสู้; แล้วในที่สุดมันไปรวมอยู่ที่ว่า มันเหมือนกันอยู่อย่างหนึ่ง คือสมัครจะเป็นทาสของวัตถุ เหมือน ๆ กันไปหมด : จะมีความกินดีอยู่ดีทางเนื้อทางหนัง อย่างนี้เหมือน ๆ กันไปหมด.

ฉะนั้นเมื่อกกล่าวโดยพหุติ่นยจริง ๆ แล้ว มันก็

๔๒

ศีลธรรม

หมายความว่า พร้อมใจกันเดินไป ตามทางของความก้าวหน้าทางวัตถุ ซึ่งควบคุมไว้ไม่ได้, เต็มไปด้วยการหลอกลวง ไม่รู้สึกตัว, ทำโลกให้เร้าร้อนระอุอยู่ เหมือนกับอยู่ในนรกอยู่ตลอดเวลา.

เดี๋ยวนี้โลกนี้ มันเหมือนกับอยู่ในนรก ร้อนระอุอยู่ตลอดเวลา; ไม่รู้ว่าอะไรมันจะเกิดขึ้นเมื่อไรก็ได้ ในทางที่จะทำให้ ปั่นป่วน ระส่ำระสาย เร้าร้อนยิ่งขึ้นไปอีก. เมื่อก่อนนี้จะพูดว่า บ้านเมืองไม่มีชื่อไม่มีแปก็ลำบากมากแล้ว; เดี่ยวนี้ทั้งโลกนั่นแหละ มันไม่มีชื่อไม่มีแป มันจะลำบากมากขึ้นไปอีกเท่าไร; ลองคิดดูเอง.

แม้กระนั้นก็อยากจะทำให้เห็นอีกอย่างหนึ่งว่า ในทางนิตินัยนี้ เขาคิดกันเก่ง ๆ เหมือนกัน แต่ไม่ก็คน. ผู้เชี่ยวชาญในทางศีลธรรม ในทางจริยธรรม ที่เขาไม่เป็นที่ทาสของวัตถุก็มี. นี่เราพูดว่าโดยพหุติ่นยที่เป็นอยู่จริง มันเป็นอย่างนี้ คือ เป็นทาสของวัตถุกันไปเสียทั้งหมด, หรือตัวผู้เขียนระบบศีลธรรมนั้นเองก็รู้ไม่ได้ บางทีจะเป็นทาสของวัตถุด้วยกันก็ได้. แต่ถ้าเราดูเรื่องที่เขาเขียนแล้ว นักจริยธรรมทั้งหลายนี้ก็ยังมีส่วนดี คือมีจิตใจอยู่กับเนื้อ

๔๓

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

กับตัว บัญญัติว่าอะไรถูก อะไรผิด ซึ่งน่าฟังและมี เหตุผลที่สุด อยู่ในระบบของปรัชญาที่เกี่ยวกับศีลธรรม ซึ่งเรื่องนี้เราจะพูดกันวันหลังสักคราวหนึ่ง โดยละเอียดจึง จะเข้าใจได้; นี้เวลามันไม่พอ.

แต่จะบอกให้ทราบไว้ ว่าพวกคิดค้นอย่างอิสระ นั้นก็มีอยู่พวกหนึ่งไม่ว่าทางไหน : จะเป็นทางศีลธรรม หรือทางเศรษฐกิจ ทางกลีกรรม ก็มีพวกคิดค้นจะหา ลัทธิภาพอยู่พวกหนึ่ง. แล้วก็นำชมความคิดของเขา; แต่ พอถึงที่จะทำจริง ๆ มันทำไม่ได้, แล้วไม่มีใครทำ. ถ้าใคร ไปทำเข้ามันก็ถูกหาว่าบ๊อบไปเสียอีก; แล้วไม่มีใครกล้า.

อย่างไรว่าพุทธบริษัทเดี๋ยวนี้แหละ ก็ไม่กล้าที่จะ ประพฤติธรรม ให้ตรงตามหลักเกณฑ์ของพุทธบริษัทก็มี, แล้วไม่อยากจะประพฤติก็มี. ทั้งที่รู้อยู่ว่ามันดี, หลัก ธรรมะนี้ถูกต้องดี, พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ดี; แต่แล้วก็ไม่อยากจะประพฤติตาม พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์; อย่างนี้ก็มิ. ที่นี้เรื่องของโลกทั้งโลกเกี่ยวกับ ศีลธรรม มันก็อย่างเดียวกันอีก.

นี่เรายกตัวอย่างมาพิจารณากันดู ก็จะเพียงพอ

๔๔

ศีลธรรม

“
ถ้าว่าสังคมมันประกอบขึ้นด้วยปัจเจกชน
มันก็เป็นสังคมที่เอาอะไรเป็นยุติไม่ได้
แล้วก็เลยพูดกันไม่รู้เรื่อง.
ศีลธรรมอันดีของประชาชนจะมีได้อย่างไร
ในเมื่อมันพูดกันไม่รู้เรื่อง;
เพราะว่าบุคคลแต่ละคนก็มีสิทธิของตัวเอง
จะพูด จะคิด จะทำ จะเดินรนต์อู้อู;
แล้วในที่สุดมันไปรวมอยู่ที่ว่า
มันเหมือนกันอยู่อย่างหนึ่ง
คือสมัครจะเป็นทาสของวัตถุ
เหมือน ๆ กันไปหมด :
จะมีความกินดีอยู่ดีทางเนื้อทางหนัง
อย่างนี้เหมือน ๆ กันไปหมด.
”

๔๕

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

แล้ว สำหรับสิ่งที่เรียกว่า “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” ในระบบประชาธิปไตย. ศีลธรรมอันดี, แล้วของประชาชน, แล้วในโลกแห่งยุคประชาธิปไตย ซึ่งอาตมาของสิ้นหัว.

ที่นี้ก็เหลือสิ่งที่ ๒ คือ **ศีลธรรมอันดีของพระอริยสาวก**; ขอให้พิจารณากันอีกส่วนหนึ่งต่างหาก ว่าศีลธรรมอันดีของพระอริยสาวก. อย่าเอาไปปนกับ ศีลธรรมอันดีของประชาชนแห่งยุคประชาธิปไตย.

... ..

ศีลธรรมอันดีของพระอริยสาวก : มาตั้งต้น พิจารณาคำว่า “อริยสาวก” กันก่อน

สาวก ก็แปลว่า ผู้เชื่อฟัง; คำว่า “เชื่อฟัง” นั้น คือ ทำตาม. ถ้ายังไม่ทำตามไม่เรียกว่าเชื่อฟัง. ฟังแล้ว เห็นด้วย พอใจ แต่ไม่ทำตามอย่างนี้ไม่เรียกว่าผู้เชื่อฟัง. เพราะว่าคำแนะนำสอนนั้นต้องการให้ปฏิบัติตาม ก็ต้อง ปฏิบัติตาม จึงจะเรียกว่าสาวก หรือผู้เชื่อฟัง; ไม่ใช่ว่า ฟังด้วยหูแล้วจะเป็นสาวกขึ้นมา. มันต้องมีการทำตาม ปฏิบัติตาม; แม้โดยทางจิตใจก็ได้เหมือนกัน ไม่ต้อง

๔๖

ศีลธรรม

เคลื่อนไหวทางกาย ทางวาจาอะไร แต่ทางจิตใจมันทำตามแล้วก็ได้เหมือนกัน. ไม่ใช่ว่าคิดจะทำตาม; ต้องได้ ทำตามโดยการเปลี่ยนจิตใจไปจริง ๆ ตามนั้น เรียกว่า ทำตาม; แล้วมันก็ออกมาทางกาย ทางวาจา แสดงการทำตามอย่างสมบูรณ์ขึ้นมา นี้เรียกว่าสาวก.

ที่นี้ อริยสาวก ก็คือ สาวกที่เกี่ยวกับอริยะ; จะเป็นสาวกที่เป็นพระอริยะเสียเองก็ได้, สาวกที่กำลังกระทำ เพื่อความเป็นอริยะ ก็เรียกว่าอริยสาวกด้วยเหมือนกัน. หรือจะเอาความหมายกลาง ๆ ว่า สาวกที่ประเสริฐ; เพราะว่าอริยะ นี้แปลว่า ประเสริฐ. ประเสริฐตรงที่ออกไปจาก ความทุกข์ได้ ก็เรียกว่า อริยสาวก; อย่างน้อยก็ ๓ ความหมาย

ถ้าเป็นขั้นต่ำที่สุด เราก็มักเรียกว่าพระอริยสาวกชั้น ตระเตรียม. พวกอริยสาวกชั้นเตรียมอยู่ในโรงเรียนนั้นแหละ; จะไปเรียนหนังสือก็ต้องเรียนชั้นเตรียม ก่อนจะขึ้นชั้นประถมหนึ่งประถมสอง อย่างนั้นก็ยิ่งดี; ยังดีกว่า ที่จะไม่เป็นอริยสาวกเสียเลย. ขอให้เป็นอริยสาวกชั้น เตรียมกันให้พอเสียก่อน ให้มันถูกต้องเสียก่อน; แล้ว

๔๗

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

บางที่จะได้คำที่มันพอจะทำความเข้าใจกันได้อีกคำหนึ่ง เอามาเชื่อมกันว่าอารยชน.

คำว่า “อารยชน” ถ้าอย่าเล่นตลกกัน คือเล่นกัน ชื่อ ๆ แล้ว; คำว่าอารยชนนี้มันใช้ได้. แต่เดี๋ยวนั้นมันเล่นตลก มันเป็นอารยชนชั้นที่มีอารยธรรมหลอกลวงนั้นเสียอีก; ถ้าเป็นอารยชนกันจริง ๆ ก็อริยสาวก คืออริยชนนั้นแหละ. อริยะ กับ อารยะ นี้มัน เป็นคำเดียวกันโดยรากของศัพท์, เป็นภาษาอินเดียที่มีรากเดียวกันโดยทางศัพท์.

ถ้าเป็นอารยชน ก็จึงเป็นคนที่เป็นอารยะ; ก็หมายความว่ามันเล่นไม่ได้, มันจะชั่วไม่ได้, มันจะพอดูได้เสมอไป. เอาอันนี้เป็นพระอริยสาวกชั้นเตรียมกันก็ได้ คือยังไม่บรรลุมรรค ผล นิพพาน เลย, ยังไม่บรรลุมรรค ผล ในขั้นต้น ๆ; ก็ต้องเรียกว่า อริยสาวกชั้นเตรียม คือ เชื้อฟุ้งที่สุดยอมปฏิบัติตามอยู่อย่างเคร่งครัดที่สุด.

ใครก็ตาม เป็นมรวาสก็ได้, เป็นพระเป็นเถรก็ได้ ถ้ากำลังมอภายถวายเป็นชีวิต จิตใจ แก่พระพุท

๔๘

ศีลธรรม

พระธรรม พระสงฆ์ แล้วพยายามจะทำให้ดีที่สุด แม้จะยังไม่บรรลุมรรค ผล ในขั้นไหน ก็ควรจะเรียกว่าอริยสาวก คือสาวกผู้เชื่อฟัง กำลังปฏิบัติตามเพื่อความเป็นอริยะ นี้ทางพวกอื่น เขาจะเรียกว่า อารยชน ก็ได้; แต่ขออย่าเล่นตลก คืออย่าหลอกกัน.

อยากจะให้นึกถึงคำอีกคำหนึ่ง ซึ่งสมัยก่อนมันดีพอใช้ มีความหมายเพียงพอ คือคำว่า สุภาพบุรุษ. เมื่ออาตมาเล็ก ๆ ก็สะดุ้งด้วยคำ ๆ นี้ที่เชื่อว่ามหาวิทยาลัยสูงสุดในประเทศฝรั่งเศส เขาต้องการผลเพียงว่า ให้คนเป็นเพียงสุภาพบุรุษเท่านั้น; โดยมีหลักว่า คนธรรมดา ยังไม่เป็นสุภาพบุรุษ แล้วก็ไปอยู่ในโรงเรียน ในมหาวิทยาลัยชั้นสูงสุดนั้นแหละ อบรมกันไปหลาย ๆ ปีเข้าสำเร็จผลที่มุ่งหมายอันแท้จริง คือ เป็นสุภาพบุรุษขึ้นมา, เป็น gentleman ขึ้นมาอย่างนี้เท่านั้นเอง. เขาต้องการเท่านั้นเอง.

เป็นสุภาพบุรุษ ก็หมายความว่า ปลอดภัย, เป็นมนุษย์คนหนึ่ง ที่ปลอดภัยแก่ตัวเอง แก่คนทั้งหลายทั้งปวง, ไม่มีภัยอันตรายใด ๆ จะเกิดขึ้นมาจากสุภาพ-

๔๙

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

บุรุษ; ฉะนั้น เขาจึงให้เรียนอย่างนั้น อบรมอย่างนั้น
ประพุดกันอย่างนั้น มันก็พอแล้ว ก็นับว่า น่าเลื่อมใส
เดี๋ยวนี้มันเปลี่ยนหมด ไม่มีคำว่าสุภาพบุรุษชนิด
นั้น เป็นที่มุ่งหมายของการศึกษา; มหาวิทยาลัยทั้งหลาย
ในปัจจุบันนี้ ของพวกเหล่านั้นไม่มุ่งหมายความเป็น
สุภาพบุรุษ, แต่เขามุ่งหมายในความเป็นคนเก่งในการ
ประกอบอาชีพให้ร่ำรวย แล้วรวมกำลังกันเล่นงานผู้อื่น.

คนในประเทศหนึ่งก็รวมกำลังกันเล่นงานอีก
ประเทศหนึ่ง. มันจะเป็นความมุ่งหมายของการศึกษาเสีย
อย่างนี้ คือสร้างกำลังกาย กำลังใจ กำลังสติปัญญา
อะไรต่างๆ ให้สามารถอยู่เหนือผู้อื่นไว้ได้; จนเรามีความ
ผาสุกสบาย ในเมื่อพวกอื่นจะเดือดร้อนจะตายจะเป็น
อะไรก็ตามใจ. ฉะนั้น เดี่ยวนี้เราจึงเห็นว่าประเทศบาง
ประเทศเขาไม่เดือดร้อน เพราะเขามีกำลังอันนี้ไว้; ที่นี้
ประเทศบางประเทศไม่มี มันก็ต้องเดือดร้อน แล้วเป็น
ประเทศเล็ก ๆ ด้วย.

นี่ก็คือว่า ไม่มีสุภาพบุรุษ เป็นจุดที่มุ่งหมายของ
การศึกษา; ถ้าหากว่ามีสุภาพบุรุษตามความหมายนั้นจริง

๕๐

ศีลธรรม

“
ใครก็ตาม เป็นฆราวาสก็ได้,
เป็นพระเป็นเณรก็ได้
ถ้ากำลังมอบกายถวายชีวิต จิตใจ
แก่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์
แล้วพยายามจะทำให้ดีที่สุด
แม้จะยังไม่บรรลุ มรรคผล ในขั้นไหน
ก็ควรจะเรียกว่าอริยสาวก คือสาวกผู้เชื่อฟัง
กำลังปฏิบัติตามเพื่อความเป็นอริยะ
นี้ทางพวกอื่น เขาจะเรียกว่า อารยชน ก็ได้
แต่ขออย่าเล่นตลก คืออย่าหลอกกัน.

”

๕๑

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

ก็มาใช้กับคำว่าอารยชน; แล้วคำว่า อารยชน นี้ก็คล้ายกันกับคำว่า อริยสาวกในชั้นเตรียม. เพราะฉะนั้นถึงอย่างไรก็ดี พุทธบริษัทเราเป็นอริยสาวกในชั้นเตรียมกันก็แล้วกัน มันก็ต้องได้ขั้นขั้น ป.๑ ป.๒ แน่. อย่าเหลวไหลในการที่จะเป็นชั้นเตรียม ก็จะมีศีลธรรมอันดีของพระอริยสาวกในชั้นเตรียมกันก่อน.

ที่นี้เลื่อนขึ้นไป ก็เป็นอริยสาวกในชั้นเสขะ นี่คือการบรรลุมรรคผลในขั้นต้น ๆ มาถึงขนาดทำลายความเห็นแก่ตัวได้มากในระดับหนึ่ง ไม่ใช่ทั้งหมด; ก็จะเรียกว่าพระอริยสาวกประเภทเสขะ คือชั้น ป.๓, ป.๔, ป.๕ หรือขั้นชั้นมัธยม ๓-๔-๕ ไปแล้ว แต่ยังไม่ใช้ขั้นสุดท้ายเท่านั้น; แล้วพยายามต่อไปที่จะละความเห็นแก่ตัวให้หมดไปในที่สุด. เดียวนี้ก็ละความเห็นแก่ตัวในขั้นต้น ๆ ชั้นหยาบ ๆ เลว ๆ นี่คือที่มันจะออกมาเป็น โลภะ โทสะ โมหะ อย่างเลว ๆ น้อยๆ ให้มันมี; ให้เหลือแต่ชั้นละเอียดที่ละยากจนกว่าจะละได้หมด เขาจึงจัดพระโสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี ไว้ว่าเป็นเสขะ.

เลื่อนขึ้นไปอีก ก็เป็นพระอริยสาวกชั้นอเสขะ ก็มี

๕๒

ศีลธรรม

แต่พระอรหันต์เท่านั้นเอง. นี่เกือบจะไม่ต้องพูดถึงกันเสียแล้ว จะเลยชั้นของศีลธรรม. แต่คำว่าศีลธรรมในความหมายสากลเขาไม่ได้จำกัดไว้; เพราะเขาว่าจุดจุดหมายปลายทางไว้ว่าเป็นขั้นสูงสุดเสมอ เป็น perfect คือสมบูรณ์ ไม่มีอะไรเติมอีก ก็เป็นจุดหมายของศีลธรรม. ฉะนั้นแม้จะเป็นพระอรหันต์ ก็ถูกรวมเข้ามาไว้ในชุดนี้ด้วย คือเป็นผู้มีศีลธรรมที่สมบูรณ์ที่สุด เติมอีกไม่ได้แล้ว คือเป็นพระอรหันต์, ถ้ายังเติมได้อยู่ก็เป็นชั้นเสขะ; ถ้ายังไม่สู้เท่าไรก็เป็นชั้นเตรียม.

ถ้าดูกันในแง่นี้แล้ว แม้แต่ นิพพาน ก็อยู่ในขอบเขตของศีลธรรม; นักศึกษาที่เป็นฝรั่งบางคนก็บัญญัติเอาไว้แบบนั้นเลย ว่านิพพานนี้เป็นจุดสูงสุดของศีลธรรมของพุทธบริษัท. ถ้าไปเรียกพระนิพพานว่าบรมธรรมก็เลยยิ่งเห็นง่าย อย่างพระบาลีว่า นิพพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทธา - พระพุทธเจ้าทั้งหลายกล่าวพระนิพพานว่าเป็นบรมธรรม. บรมธรรมก็คือธรรมะสุดยอด ก็เป็นศีลธรรมสุดยอด, เป็นศีลธรรมในความหมายที่กว้าง แล้วก็สุดยอด; ฉะนั้นนิพพานในแง่ของศีลธรรมก็มีอยู่ ซึ่งจะต้องนึกดูให้ดีกว่า

๕๓

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

คำว่า “นิพพาน” นี้ก็หลายระดับ หลายความหมาย แล้วขอให้เย็นก็แล้วกัน ก็เรียกว่านิพพานทั้งนั้น จะเย็นโดยเด็ดขาด, หรือไม่เด็ดขาด ก็ต้องเรียกว่านิพพานทั้งสิ้น.

เรื่องนี้อธิบายไว้ละเอียดที่สุดแล้ว ในการบรรยายเรื่องเกี่ยวกับนิพพาน. ให้รู้ว่า นิพพาน นี้แปลว่า เย็น; เมื่อไรไม่ร้อน เมื่อนั้นก็เป็นนิพพาน. ที่ว่าร้อนคือร้อนด้วยกิเลส; ถ้าไม่ร้อนเด็ดขาดลงไป เพราะว่ามันหมดกิเลส ก็เป็นนิพพานจริง หรือสมบูรณ์. แต่ถ้าไม่ร้อนชั่วคราว เพราะว่ามันสงบไปชั่วคราว หรือไม่เกิดขึ้นชั่วคราว ก็ว่าเป็นนิพพานชั่วคราว. ฉะนั้นจะเป็นนิพพานชั่วคราว หรือนิพพานสมบูรณ์ ก็ต้องเรียกว่าเป็นยอดจุดหมายปลายทางของศีลธรรมอยู่นั่นเอง.

แต่ถ้ายังไม่มุ่งหมายเอาว่า นิพพานชั่วคราว, นิพพานชั่วคราวก็ยังเป็นศีลธรรมมากขึ้น; เพราะว่าเดี๋ยวนี้ เราควรจะต้องอยู่ในโลก ด้วยความเย็น ในลักษณะอย่างนี้แหละ; เดี่ยวเรื่องนั้นมา เดี่ยวเรื่องนั้นมา เดี่ยวเรื่องโน้นมา เดี่ยวเรื่องนั้นมา. ทุก ๆ เรื่อง ทำให้เย็นอยู่ได้ก็แล้วกัน; ก็จะเรียกว่ามีศีลธรรมที่ดีที่สุดที่มนุษย์จะมีได้

๕๔

ศีลธรรม

คือมันไม่ร้อน. เมื่อโดยส่วนบุคคลมันไม่ร้อน, ทั้งบ้านทั้งเมืองก็ไม่ร้อน, แล้วจะเอาร้อนมาแต่ไหน ในเมื่อทุกคนมันไม่ร้อน; ฉะนั้นบ้านเมืองที่ประกอบไปด้วยบุคคลชนิดนี้ มันก็ไม่ร้อน ไปทั้งบ้านทั้งเมือง.

ฉะนั้นทุกคนควรบังคับความโลภ ความโกรธ ความหลงให้ได้; อย่าให้มันปรากฏออกมา. ถ้ามันก็มีอยู่ในใจ มันก็ไม่กระทบกระทั่งใคร ด้วยความโลภ ด้วยความโกรธ ด้วยความหลงความโง่; มันก็เย็นเท่านั้นแหละ, เย็นได้โดยไม่ต้องหมดกิเลสโดยสิ้นเชิง; หรือเย็นได้โดยที่ทุกคนบังคับกิเลสไว้ได้ ซึ่งเรียกอย่างภาษาศีลธรรมสากลนี้ก็ว่า บังคับตัวเองได้.

... ..

ขอให้ถือเอาความหมายอันนี้ดีกว่า ว่า **บังคับตัวเองได้นั้นแหละคือศีลธรรม**; เป็นประโยคสั้น ๆ ง่าย ๆ “บังคับตัวเองได้ นั้นแหละคือศีลธรรม” ตั้งแต่ต่ำที่สุดจนถึงสูงที่สุด คือนิพพาน. บังคับตัวเองนั้นก็คือบังคับกาย วาจา ใจ อย่าให้ผิดได้, แล้วก็บังคับจิตใจอย่าง

๕๕

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

เดียวก็พอแล้ว. ถ้าบังคับจิตใจได้ กาย วาจา ก็ไม่ผิดไปได้.

ที่นี้ก็ ต้องรู้ว่าอะไรผิด อะไรถูก กันตามสมควร; แต่เรื่องนี้ไม่ยาก. ตามพระบาลีที่พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้แล้ว เข้าใจได้ง่ายที่สุดคือว่า; ที่ผิด ที่เลว ที่ชั่ว นั่นคือ เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น. ท่านตรัสไว้แบบนี้ : ที่ถูก ที่ดีนั้น ก็คือไม่เบียดเบียนตนเอง และไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีอยู่เท่านั้น. น้อยๆไปแก้ตัวว่า “ฉันยังไม่ได้เรียน, ฉันยังไม่ได้อ่าน, ฉันยังไม่รู้ เพราะฉะนั้นฉันจะต้องได้รับความยกเว้นหรืออภัย”; อย่างนั้นมันเป็นคนเล่นไม่ตรง, เป็นคนโกหกโดยไม่รู้ตัว.

ฉะนั้นอย่าปฏิเสธว่า “ฉันไม่รู้จักดี ไม่รู้จักชั่ว”; อย่าพูดเลย. ถ้าพูดกันโดยศีลธรรมแล้ว ไม่มีทางแก้ตัว; เพราะรู้อยู่ตัวเอง ว่า ไม่เบียดเบียนตนเอง คือไม่ทำตนเองให้เดือดร้อน; แล้วก็ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น คือไม่ทำผู้อื่นให้ร้อน นี่เป็นความถูก นี่เป็นความดี นอกนั้นท่านขยายความออกไปว่า ถ้าผู้รู้สรรเสริญ, ผู้รู้ชักชวนกันให้ปฏิบัติตาม, พระอริยเจ้าสรรเสริญละก็ถูกแล้ว. คำนี้ไม่ต้องพูดก็ได้; เพราะว่า พอไม่เบียดเบียนตนเองและ

๕๖

ศีลธรรม

“

ฉะนั้นทุกคนควรบังคับความโลภ ความโกรธ ความหลงให้ได้; อย่าให้มันปรากฏออกมา. ถ้ามันมีก็มีอยู่ในใจ มันก็ไม่กระทบกระทั่งใคร ด้วยความโลภ ด้วยความโกรธ ด้วยความหลงความโง่; มันก็เย็นเท่านั้นแหละ, เย็นได้โดยไม่ต้องหมดกิเลสโดยสิ้นเชิง; หรือเย็นได้โดยที่ทุกคนบังคับกิเลสไว้ได้ ซึ่งเรียกอย่างภาษาศีลธรรมสากลนี้ว่า บังคับตัวเองได้.

”

๕๗

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

ไม่เบียดเบียนผู้อื่นแล้ว ผู้รู้ก็สรรเสริญ พระอริยเจ้า
สรรเสริญ, สัตบุรุษชักชวนให้ประพฤติให้กระทำ.

... ..

ที่นี้ เรามาลังเกิดดูตรงที่ว่า **เบียดเบียนตนเอง
คืออย่างไร, เบียดเบียนผู้อื่นคืออย่างไร.**

เดี๋ยวนี้ เราเห็นแก่ตัว แล้วก็ไม่มีทางจะรู้สึก; เห็น
แก่ตัวทำเพื่อตัว แล้วไม่รู้ว่าเป็นการเบียดเบียนตัว.
เช่น เรารัก, เราอยากจะได้, เราเอามาให้ได้; เราก็เรียก
ว่าเราได้ แล้วเราก็พอใจ; นี้เขาก็ไม่คิดว่านี่เป็นการ
เบียดเบียนตัว. ฉะนั้นคนจึงไปขโมยบ้าง ไปแย่งชิงบ้าง
หรือทุจริตคดโกง เอาเปรียบ ยกยกอย่างใดอย่างหนึ่ง
บ้าง โดยไม่คิดว่านี่เป็นการเบียดเบียนตัว. เพราะเขา
คิดแต่ว่าเขาได้มา เช่น โกงเงินเขา ได้มานี้ ก็ไม่คิดว่า
เบียดเบียนตัว; นั่นคนโง่คิด. คนที่จริง ตรง หรือมี
ปัญญา เขาก็รู้ว่า มันทำให้เราสูญเสียอะไรไปอย่างมาก
ที่สุด สูญเสียความเป็นมนุษย์ไปแล้วในภายใน.

นี่ถ้าว่าไปถึงข้างนอก ก็หมายความว่า ทำให้

๕๘

ศีลธรรม

เขาเกลียดเรามากขึ้น, ทั้งบ้านทั้งเมืองรุมเกลียดเรา; อย่าง
นี้ จะเรียกว่า เราไม่เบียดเบียนตนเองอีกหรือ? คนโง่จะ
ต้องคิดว่า เรายังไม่เบียดเบียนตนเอง ทั้งที่เราทำให้คน
เกลียดเราทั้งเมืองนี้; หากคนเป็นมิตร, ศัตรู, ให้พร อะไร
ไม่ได้แบบนี้.

จงระวังให้มาก คำว่า “เบียดเบียนตนเอง” นี้เข้าใจ
ยาก; แต่ก็ไม่มีลึกลงถึงเข้าใจไม่ได้.

ถ้าการกระทำนั้น ทำให้เกิดความร้อนใจขึ้นมา
ก็เรียกว่าเบียดเบียนตัวเอง, ถ้าทำให้เกิดความกลัว หวาด
ระแวงอะไรขึ้นมา ก็เรียกว่าเบียดเบียนตัวเอง, หรือ
ทำให้นอนสะดุ้ง, นี่มันเบียดเบียนตัวเอง. ที่นี้ ที่ว่าดู
ยากอยู่น้อย ก็คือมันทำให้เราโง่ยิ่งขึ้นไปอีก; นี้คือ
ไม่รู้ มันไม่ค่อยรู้ มันยากที่จะรู้ มันทำให้เราโง่ลงไป
อีก; นั่นแหละคือเบียดเบียนตัวเองอย่างลึกซึ้ง. อย่าทำ
อย่างนั้น ก็เรียกว่าไม่เบียดเบียนตัวเอง.

ที่นี้ เมื่อความคิด ความรู้สึก สติปัญญา ไม่
เบียดเบียนตัวเองแล้ว ก็ไม่มีทางจะเบียดเบียนผู้อื่นไปได้.
ที่จะไปเบียดเบียนผู้อื่นได้นี้ มันต้องโลก ต้องโกรธ

๕๙

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

ต้องหลง ต้องโง่ อะไรมาก ๆ จึงจะไปเบียดเบียนผู้อื่น
ได้. ถ้าใครดีจนไม่เบียดเบียนตัวเองแล้ว ไม่ต้องสงสัย;
จะเบียดเบียนคนอื่นไม่ได้.

แต่เดี๋ยวนี้ต้องพูดไว้ก่อน พูดตักคอกไว้ก่อน เพื่อ
จะไม่รู้จักตัวเอง, ไม่รู้จักสภาวะที่ว่า “เบียดเบียนตัวเอง”
ก็พูดเสียเลยว่า : อย่าไปฆ่าเขา อย่าไปลักเขา อย่าไป
ประทุษร้ายของรักของเขา อย่าไปหลอกหลวงเขา; นี้ต้อง
พูดไว้ก่อน สำหรับคนยังโง่เกินไป. อย่าเบียดเบียนผู้อื่น
นั่น คือทำอย่างนั้น; แล้วก็เห็นได้ว่า ที่เราไปฆ่าเขา
นั่น มันเบียดเบียนทั้งเขาและเบียดเบียนทั้งเรา. เราไปลัก
เขานั้น มันก็เบียดเบียนทั้งเขาเบียดเบียนทั้งเรา, ไป
ประทุษร้ายของรักของชอบใจของเขา มันก็เบียดเบียนทั้ง
เขา เบียดเบียนทั้งเรา. พอดคิดได้ เดียวก็ค่อย ๆ เห็นขึ้น
มา มันก็สมัครเล็กทั้ง ๒ อย่าง : ไม่เบียดเบียนตนเอง,
ไม่เบียดเบียนผู้อื่น. ที่นี้ก็อยู่ด้วยความเย็นเป็นพระ
นิพพานในระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นแรกเริ่มเดิมที ตั้งแต่เรื่อง
ชั้นศีลขึ้นไป นี้ก็จะสร้างพระนิพพานขึ้นมาแล้วในระดับ
หนึ่ง.

๖๐

ศีลธรรม

การที่เราได้ยิน พระให้ศีล แล้วก็กล่าวคำสรุป
อานิสงส์ว่า สีเลน นิพพุติ ยนฺติ - คนไปนิพพานได้เพราะ
ศีล, หรือว่าคนถึงนิพพานได้เพราะศีล ก็ขยันทึ่งเกต
ลักหน้อย. พอมีศีลมันก็เย็นระดับหนึ่งแล้ว เป็นนิพพาน
ในระดับหนึ่งแล้ว, จนกว่ามันจะเย็นไป ๆ จนถึงที่สุด. แต่
นี่ไปสนใจแต่ว่า ศีลนี้จะให้ได้ซึ่งโภคะ, จะได้สวรรค์
สีเลน สุขติ ยนฺติ - ศีลจะให้ถึงสุคติ. สีเลน โภคสมฺปทา
- จะสมบูรณ์ด้วยโภคะเพราะศีล; ก็จะสนใจกันอยู่แต่
เท่านั้น; ก็ยังดี ขอให้ศีลก็แล้วกัน ก็จะไปหานิพพาน
ได้ เพราะศีลจะทำให้เย็น

อานิสงส์ของศีล นั่นแหละจะชี้ให้เห็นว่า แม่แต่
สิ่งทีเรียกว่า นิพพาน ก็ต้องตั้งมาอยู่ในขอบเขตของ
ศีลธรรม เพื่อความหมายทั่ว ๆ ไป ไม่ว่าจะ เป็นพระ-
อริยเจ้าชั้นเตรียม ก็อุตสาหกรรมรักนิพพานไว้ดีกว่า คือ
ชอบความเย็นไว้ก่อนดีกว่า. พระอริยสาวกชั้นเตรียมก็
พอใจนิพพานไว้ก่อน; ส่วนพระอริยสาวกชั้นพวกเสขะ
ชั้นพระอเสขะนั้น ไม่ต้องพูดแล้ว คือท่านพอใจถึงขนาด
แล้ว จึงจะเป็นชั้นเสขะ ชั้นอเสขะขึ้นมาได้. ฉะนั้น

๖๑

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

ให้ถือว่า นิพพานนี้ในทุกความหมาย ก็อยู่ในขอบเขตของ ศีลธรรม.

... ..

ทั้งหมดนี้เรียกว่า **ศีลธรรมของพระอริย-
สาวก; เามาเข้าคู่ เพื่อเปรียบเทียบกันดูกับ
ศีลธรรมอันดีของประชาชน.**

ศีลธรรมอันดีของประชาชน อยู่ที่ไหน, อยู่ที่ตรง
ไหน, เามาจับคู่กันดู กับศีลธรรมของพระอริยสาวก
ว่าจะมีรูปร่างต่างกันอย่างไร สีสรรต่างกันอย่างไร, ใคร
จะหลอกลวง. ใครจะไม่หลอกลวง. ศีลธรรมอันดีของ
ประชาชนนั้น อยู่ในอารยธรรมเปลือยก็มี, free sex ก็มี,
กินดีอยู่ดีแข่งกับเทวดาก็มี, เอาปืนใหญ่ เอาอาวุธมา อะไร
มา ช่มชู้กันก็มี, ประท้วงอย่างประชาธิปไตยไร้สาระก็มี,
นี่คือศีลธรรมอันดีของประชาชน คือเขายอมรับกันอย่าง
นั้น ไม่อย่างนั้นเขาก็ไม่ทำ; เพราะชาติใหญ่ ๆ เขาก็ทำ
อย่างนี้ หรือว่าศีลธรรมชนิดที่เป็นทาสของวัตถุมากขึ้น
จนฝ่ายตะวันออกก็ไปตามกันฝ่ายตะวันตก. ศีลธรรมอัน

๖๒

ศีลธรรม

“

เมื่อความคิด ความรู้สึก สติปัญญา

ไม่เบียดเบียนตัวเองแล้ว

ก็ไม่มีทางจะเบียดเบียนผู้อื่นไปได้.

ที่จะไปเบียดเบียนผู้อื่นได้นี้

มันต้องโลภ ต้องโกรธ ต้องหลง ต้องโง่

อะไรมา ๆ จึงจะไปเบียดเบียนผู้อื่นได้.

ถ้าใครดีจนไม่เบียดเบียนตัวเองแล้ว

ไม่ต้องสงสัย; จะเบียดเบียนคนอื่นไม่ได้.

”

๖๓

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

ดีของประชาชน ในแง่ของศิลปะ ก็บ้ำหลังจนไม่รู้ว่
เพื่อประโยชน์อะไรกัน.

เดี๋ยวนี้เราพูดกันถึงชื่อของศีลธรรม ชื่อที่เกี่ยวกับ
ศีลธรรม; ตั้งใจจะพูด ๒ หัวข้อ ว่าชื่อและความหมายที่
เกี่ยวกับศีลธรรม ที่นี้เวลามันก็หมดแล้ว พูดแต่เรื่องชื่อ
มันก็หมดแล้ว เรื่องความหมายก็เอาไว้พูดกันในกร
บรรยายครั้งหลังดีกว่า.

แต่ถึงอย่างนั้นก็ขอให้สรุปใจความให้ได้, แล้วก็
เข้าใจให้ได้, กำหนดจดจำไปให้ได้ ว่าเราต้องระบุชื่อให้
ชัดเจนไปเสียแล้วว่า อริยศีลธรรม ศีลธรรมชนิดที่เป็น
อริยะ; แล้วศีลธรรมนี้ ก็จะนำมาซึ่งพระอริยสาวกชั้น
เตรียม พระอริยสาวกชั้นเสขะ พระอริยสาวกชั้นอเสขะ;
เพราะว่าเรามีอริยศีลธรรม. ส่วนศีลธรรมอันดีของ
ประชาชนนั้น ไม่อาจฟังได้ ไม่เห็นลูทางอะไรที่จะฟังได้
เพื่อความเป็นอย่างนี้ ก็ปล่อยให้ไปตามเรื่อง. ถ้ามีอริย-
ศีลธรรมแล้วมันแน่นอน ไม่เดินไม่หลอก ไม่เกิดเป็นพิษ
เป็นอันตรายอะไรขึ้นมาได้; มันแน่นอนคืออย่างนี้. ขอให้
รู้จักชื่อไว้ให้ชัดเจน โดยที่จะหลอกลวงกันไม่ได้แบบนี้

๖๔

ศีลธรรม

เสียก่อน.

อาตมาขออุทิศการบรรยายในวันนี้ ไว้แต่เพียง
เท่านี้ ให้พระสงฆ์ทั้งหลาย ท่านสวดสาธยายบทจรโรง
ใจ คือให้กำลังแก่จิตใจต่อไป.

๖๕

ชื่อและความหมาย เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม

๖๘

ศีลธรรม

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

ในการบรรยายโดยหัวข้อใหญ่ว่า อริยศีลธรรม, เป็นการบรรยายครั้งที่ ๒ แห่งภาคอาสาฬหบูชานี้ จะได้กล่าวโดยหัวข้อย่อยว่า ความหมายของคำว่าศีลธรรม ต่อจากเรื่องที่บรรยายในครั้งที่ ๑ ซึ่งไม่จบ. ในครั้งนั้น ได้กล่าวถึงแต่ชื่อ ในวันนี้จึงได้กล่าวถึงความหมาย ให้ครบถ้วน ตามหัวข้อที่กำหนดไว้เดิม.

สิ่งที่เรียกว่า “ชื่อ” กับสิ่งที่เรียกว่า “ความหมาย” นี้ ต้องมาด้วยกันเสมอ; ถ้าฟังชื่อมักจะกำกวม ไม่สำเร็จ

๖๙

ความหมายของคำว่าศีลธรรม

ประโยชน์ ต้องมีความหมายให้ชัดลงไปสำหรับชื่อนั้น ๆ; แต่แล้วก็ต้องใช้ชื่อนั้นเอง เพื่อความสะดวกเรียกได้ง่าย ๆ ลื่น ๆ, ไม่เหมือนกับความหมายที่มันยืดยาว; จึงขอให้ทำความเข้าใจไว้ในลักษณะที่มันจะต้องเกี่ยวข้องกันอยู่อย่างนี้เสมอไป.

... ..

ในครั้งที่แล้วมาได้กล่าวถึง ชื่อ ก็เพื่อให้เห็นความจริงหรือข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่จริงอย่างหนึ่งว่า เราเรียกโดยชื่อ ว่าชื่อนั้น ๆ กันอยู่ตลอดมา; แต่ความหมายของศีลธรรมนั้นเปลี่ยนไปเป็นหลายระดับ : จะเปลี่ยนลักษณะหรือเปลี่ยนความหมายไป ตามยุคตามสมัย; โดยเฉพาะในปัจจุบันนี้ด้วยแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงอย่างที่เรียกว่าเลวลง เพราะความไม่จริงจังของมนุษย์ต่อศีลธรรมนั่นเอง. คนก็ชอบพูดมากกว่าชอบปฏิบัติ, แล้วก็ขยายการพูดไปในทางที่มันเพ้อ หรือมันเกิน จึงเกิดมีชื่อใหม่ ๆ ขึ้นมาเป็นอันมากเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม :-

เช่น คำว่า จริยธรรม ก็มีเกิดขึ้นมา แล้วในที่

๗๐

ศีลธรรม

สุดก็เป็นเพียงปรัชญาของศีลธรรม ไม่แสดงถึงตัวการปฏิบัติอะไรลงไปโดยตรง; และตั้งปัญหาว่าจะต้องทำอะไรเพื่อประโยชน์อะไร อย่างกว้างขวางไม่มีจบ แล้วเป็นเรื่องปรัชญาหรือเป็นเรื่องศาสตร์ ที่พอจะอย่างหนึ่ง.

การเกิดแตกแขนงเป็นอารยธรรม เป็นวัฒนธรรม เป็นวัฒนธรรมเป็นต้นขึ้นมา นี้ ตามกิเลส ตัณหา ของมนุษย์เป็นส่วนใหญ่. เรียกว่า อารยธรรม นี้ชื่อดีมากสูงมาก แต่การประพฤติจริง ๆ นั้นไม่ดีเลย ไม่สมชื่อ; เพราะว่าคนที่มึนกิเลสเขาว่าเอา ตามความประสงค์ของเขา. เช่นได้ยกตัวอย่างมาให้เห็นแล้วว่า :

อารยธรรมเปลือย นี้ก็เปลือย หรือแก้งเปลือย. ถ้าเป็นคนป่าเขาก็ไม่ได้แก้งเปลือย เพราะเขายังไม่รู้จักนุ่งผ้า; นี้คนที่เคยนุ่งผ้าแล้วนุ่งห่มอย่างมาก ปกปิดมิดชิดเสียด้วย, เดี่ยวนี้เขาก็แก้งเปิดหรือแก้งเปลือย นี้ก็เรียกว่าอารยธรรมใหม่ เกิดมาจากความเสื่อมทรามทางจิตใจ พ่ายแพ้แก่กิเลส.

ยังมีอารยธรรมที่จะกิน หรือที่จะอยู่แข่งกันกับเทวดา; เขาเรียกว่าอารยธรรมด้วยเหมือนกัน. เขาถือว่า

๗๑

ความหมายของคำว่าศีลธรรม

ไม่ผิดศีลธรรม แต่มันก็ทำให้เพิ่มความวุ่นวายความ
ระส่ำระสาย ในเมื่อศีลธรรมนั้นต้องการความสงบหรือ
ปกติ, ส่วนอารยธรรมกลับเพิ่มความวุ่นวายระส่ำระสาย.
แต่เขาก็ยอมรับ คือเขาถือเสียว่า ไม่ผิดศีลธรรม; แล้ว
คนทั่ว ๆ ไปก็ยอมรับ เพราะเขาเป็นทาสทางอารยธรรม
หรือเป็นทาสทางชาติศีลธรรมนั่นเอง.

เดี๋ยวนี้ก็มีอารยธรรมประชาธิปไตย ซึ่งกำลังทำ
โลกให้วุ่นวายมากที่สุด; อย่างในประเทศไทยเราเวลานี้
ก็เรียกว่ามี อารยธรรมประหลาด เป็นการห่อการประหลาด;
เหมือนอย่างการกระทำของคนที่ไม่เคยพบ ไม่เคยเห็น
ไม่เคยกิน อะไรนั้น ย่อมจะห่อ. เขาก็ห่อประชาธิปไตย
ประหลาด ซึ่งเรียกว่า อารยธรรมใหม่ แล้วก็ว่าไม่ผิด
ศีลธรรม. แต่ถ้าเอาตามความหมายที่แท้จริงแล้ว มันก็ขัด
กันโดยตรง; ถ้าว่ามันไม่นำมาซึ่งความสงบ ซึ่งเป็นความ
มุ่งหมายของศีลธรรม.

มีชื่ออีกแขนงหนึ่ง ที่เรียกกันว่า วัฒนธรรม นี้ก็
เคยพูดกันมาแล้วมาก; กำลังเปลี่ยนไป ตามความต้องการ
ของมนุษย์ในโลกสมัยใหม่ ที่ไม่รู้จักพระเจ้า ไม่รู้จัก

๓๒

ศีลธรรม

พระธรรม ไม่รู้จักความดับทุกข์มากยิ่งขึ้นทุกที. ฉะนั้น
ความเจริญก็เป็นไปแต่ในทางวัตถุ ที่จะสนองความต้องการ
ของกิเลส; แต่เขาก็ยังไม่ถือกันว่าเป็นของผิด.

นี่มาถึงคำที่ประหลาด ที่ว่า ศีลธรรมอันดีของ
ประชาชน. นี่เป็นสิ่งที่น่าหวั่นที่ต้องมีคำว่า “ศีลธรรมอัน
ดีของประชาชน” หรือว่าจะเป็นตัวเหตุให้เกิดศีลธรรมอัน
ดีของประชาชน; คล้ายกับมีศีลธรรมที่ไม่ดี ต้องแยก
ไว้เป็นศีลธรรมของประชาชนอีกพวกหนึ่ง.

อาตมาก็เลยอยากจะเสนออีกพวกหนึ่งว่า เป็น
ศีลธรรมที่ไม่ต้องใช้คำว่า “อันดี”; เป็นศีลธรรมของ
พระอริยสาวก; ไม่ต้องใช้คำว่าอันดีอันอะไรเพิ่มเติมเข้า
มาให้มันยุ่ง. เทียบกันดูแล้ว จะเห็นได้ว่าศีลธรรมอันดี
ของประชาชน คืออย่างไร ๆ มันก็ยังเป็นทาสของเนื้อหนัง
อยู่. ไปพิจารณาด้วยจิตใจที่เที่ยงธรรมเถอะว่า ศีลธรรม
อันดีของประชาชนนั้น ดีไปถึงไหน ถึงที่สุดแล้ว มันก็
ยังเป็นทาสของเนื้อหนัง คือเป็นทาสของกิเลสตัณหาอยู่.
ถ้าเป็นศีลธรรมของพระอริยเจ้า นี่ก็ไม่เป็นทาสของกิเลส
หรือไม่เป็นทาสของเนื้อหนัง, ไม่เป็นทาสของความรู้สึกทาง

๓๓

ความหมายของคำว่าศีลธรรม

เนื้อหาหนึ่ง; หรืออย่างน้อย มันก็ควบคุมความรู้สึกนั้น
ได้. นี่เรียกว่า ศีลธรรมของพระอริยสาวก.

เพียงเท่านี้ก็นับว่ามันสนับสนุนให้อยู่แล้ว ที่มีมาก
ชื่อ. แล้วแต่ละชื่อก็เปลี่ยนความหมายกันตามยุคตามสมัย
ตามความต้องการ. ความหมายอย่างที่ใช้กันอยู่ในประเทศ
ไทย หรือทางทิศตะวันตกก็เหมือนๆกับที่เขาเคยใช้
อยู่ทางทิศตะวันตก, หรือว่าจะเอาความหมายทางทิศ
ตะวันตกมาใช้อย่างทางทิศตะวันออกนี้ ก็เคยเห็นกันว่า
ใช้กันไม่ได้แล้ว; นำขยะแขยงด้วยซ้ำไป. เดี่ยวนี้ก็
กลับไปกลับมา เพราะว่าทางตะวันออกนี้เป็นฝ่ายพ่ายแพ้
พ่ายแพ้ทางวัตถุ, คือพ่ายแพ้ทางอำนาจของกิเลสตัณหา
ก็เลยไปตามหลังวัฒนธรรมหรือศีลธรรมตะวันตก ซึ่ง
เปลี่ยนแปลงไปจนไม่มีอะไรเหลืออย่างนี้.

สรุปความ แล้วก็ให้เห็นลงไปเสียทีหนึ่งก่อนว่า
เรื่องชื่อนี้ก็ทำยุ่ง จนเอาอะไรแน่ไม่ได้; ดังนั้นจึงต้องมา
ดูกันถึงความหมาย เอาความหมายที่ถูกต้องที่ดี. ถ้าจะ
ตั้งชื่อกันใหม่ก็ได้ หรือจะใช้ชื่อเดิมที่ใช้อยู่แล้ว; แต่ให้
มันมีความหมายถูกต้อง นี่ก็ยิ่งดี. ฉะนั้นต่อไปนี่ก็จะได้

๓๔

ศีลธรรม

พูดกันถึงความหมายของคำว่า ศีลธรรม โดยเฉพาะ.

... ..

ได้กล่าวมาแล้วว่า **ความหมายนั้น เป็นสิ่งที่
กว้างขวางอยู่โดยธรรมชาติ.** คำพูดคำหนึ่งมีความ
หมาย ชนิดที่ถอดออกมาตรงตัว จากตัวหนังสือ หรือ
ภาษานั้นก็มี. แล้วความหมายที่มันซ่อนอยู่อย่างเร้นลับ
มองเห็นยากก็มี; ยังมีความหมายชั้นที่ ๑ ชั้นที่ ๒ ชั้นที่
๓. รวมความแล้วก็ต้องถือว่า สิ่งที่เราเรียกว่า “ความหมาย”
นั้น มันกว้างขวางเหลือประมาณ.

ทีนี้เราจะเอามาพิจารณากันสัก ๓ อย่างหรือ ๓
ประการ ลองดูได้แก่ *ความหมายทางภาษา, ความหมาย
ทางพฤติกรรมตามธรรมชาติ, ความหมายทางบัพัญญุตินใน
ทางศาสนา* เป็นต้น.

ความหมายทางภาษา หรือ ทางตัวหนังสือนี้
ก็เป็นความหมายของคำว่า “ศีลธรรม” ซึ่งเป็นภาษาบาลีมา
ก่อน มาใช้เป็นภาษาไทย. เราดูให้ดีว่า คำนี้มี ความหมาย
ตามตัวหนังสือแห่งภาษานั้น ๆ ว่าอย่างไร; นี่ก็ความหมาย

๓๕

ความหมายของคำว่าศีลธรรม

หนึ่งแล้ว.

ที่นี่ ก็ดูคำว่า “ศีลธรรม” นั้น ว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ โดยพฤติกรรม อย่างไรก็ตามอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งคนบางพวกจะไม่ยอมรับวิธีพิจารณากันอย่างนี้ก็ได้. แต่ขอรับรองให้พิจารณาดูว่า มันมีอยู่ลักษณะหนึ่ง คือ ตามที่มันเป็นอยู่เองตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นความหมายลึกไปกว่าตัวหนังสือ; แม้ความหมายทางตัวหนังสือ มันก็ถอดออกมาจากความหมายตามธรรมชาตินั่นเอง.

ความหมายทางบัญญัติ ทางศาสนา หรือทางระเบียบประเพณี อะไรก็ตาม ซึ่งเรียกว่ามนุษย์บัญญัติขึ้นมา นั้น มีเป็นระเบียบ ๆ ไปตามความจำเป็นของมนุษย์ โดยรู้สึกตัวก็ได้ไม่รู้สึกตัวก็ได้; แต่ถึงอย่างไรก็ตามมันก็ไม่หนีไปจากหลักเกณฑ์ของธรรมชาติ; นี้ก็ความหมายหนึ่ง.

นี่สรุปดูแล้ว ก็จะพบความหมายรวมกันได้ เป็นความหมายเดียวว่า ความหมายคือความไม่กระทบกระทั่งต่อภาวะปกติ ทั้งของตนเองและของกันและกัน ทั้งโดยทางรูปธรรมและโดยทางนามธรรม ทั้งโดยเจตนาและโดย

๓๖

ศีลธรรม

พลังไหล นี่เห็นว่าเป็นความหมายที่ดีที่สุดของสิ่งที่เรียกว่า ศีลธรรม ในทุกแขนงซึ่งจะได้ดูกันให้ละเอียดต่อไปทีละอย่าง :-

อย่างที่ ๑. ที่เรียกว่า **ความหมายทางภาษา หรือตามตัวหนังสือ** นั้น ก็เอาตัวหนังสือเป็นหลักก็แล้วกัน : สี - ละ คำหนึ่ง ธรรม คำหนึ่ง รวมกันเป็นศีลธรรม. สี - ละ นี้ บางคนยังไม่ทราบว่าจะแปลว่าอะไร; คงจะเข้าใจว่า แปลว่าศีล อย่างไรก็ตามอย่างไรก็ตาม คงจะเข้าใจว่า แปลว่าศีล อย่างไรก็ตามอย่างไรก็ตาม คงจะเข้าใจว่า แปลว่าศีล อย่างไรก็ตามอย่างไรก็ตาม คงจะเข้าใจว่า แปลว่าศีล อย่างไรก็ตามอย่างไรก็ตาม คงจะเข้าใจว่า แปลว่าศีล อย่างไรก็ตามอย่างไรก็ตาม คงจะเข้าใจว่า แปลว่าศีล อย่างไรก็ตามอย่างไรก็ตาม คงจะเข้าใจว่า แปลว่าศีล อย่างไรก็ตามอย่างไรก็ตาม คงจะเข้าใจว่า แปลว่าศีล อย่างไรก็ตามอย่างไรก็ตาม คงจะเข้าใจว่า แปลว่าศีล

คำว่า สี - ละ หรือศีลนี้ ตัวหนังสือแท้ ๆ ก็แปลว่า ปรกติ, อะไรที่คงอยู่ตามปรกติ ก็เรียกว่า สี - ละ หรือ ทำอยู่เป็นปรกติ ไม่ผิดแปลกออกไป; นี้ก็เรียกว่า สี - ละ. ถ้าผิดปรกติก็เรียกว่าไม่ใช่ สี - ละ. ที่เอามาใช้เป็นชื่อของการปฏิบัติที่เรียกว่า “ศีล” นี้ก็คือการทำให้ปรกตินั่นเอง. การฆ่ากันไม่ใช่ปรกติ; ต่อเมื่อไม่ฆ่ากัน จึงจะเรียกว่าปรกติ.

นี่สรุปความง่าย ๆ ว่า :

๓๗

ความหมายของคำว่าศีลธรรม

ศิลปะที่หนึ่ง การประทุษร้ายชีวิตร่างกายอวัยวะของผู้อื่นนี้ ไม่ใช่ปรกติ; ต้องเลิกละเสีย จึงจะมีความปรกติ.

ศิลปะที่สอง การลักการขโมย ประทุษร้ายทรัพย์สินสมบัติของเขา ก็ไม่ใช่ภาวะปรกติ เป็นภาวะยุ่งยากภาวะกระทบกระทั่ง ก็เลิกละเสียจึงจะปรกติ.

ศิลปะที่สาม ที่ว่า ไม่ประทุษร้ายของรักของผู้อื่นคือไม่ประทุษร้ายดวงกามเมสุมิจฉฉาจารย์นี้ ก็เพราะว่านั่นมันไม่ปรกติ. ลองไปทำเข้าเถอะมันวุ่นวายทั้งภายนอกภายใน : มันเกิดเรื่องภายนอกจะฆ่าฟันกันเพราะเหตุนั้น, หรือภายในก็ร้อนไปด้วยกิเลส ไม่ปรกติได้; มันต้องหยุดเสียเลิกละเสีย จึงจะปรกติ.

ศิลปะที่สี่ การพูดเท็จ ก็ไม่ใช่เรื่องปรกติ ต้องละเลิกละเสีย จึงจะมีความปรกติ.

ศิลปะที่ห้า การเสพของเมาทุกชนิด ก็ไม่ใช่เรื่องปรกติ : ทำให้เกิดความยุ่งยากพันเพื่อนลำบาก ผิดปรกติไปหมดทั้งจิตใจและการกระทำ ทางกาย วาจา เป็นต้น.

ถ้าเลิกการกระทำทุกประการดังกล่าวมาอย่างนั้นเสีย ก็เรียกว่าปรกติ จึงเรียกว่า มีศิลปะ.

๗๘

ศีลธรรม

ถ้าใคร รู้ความหมายของคำว่า “ศิลปะ” จะถือศิลปะได้ง่ายสะดวกกว่า คือมุ่งหมายแต่จะทำให้มันปรกติก็แล้วกัน ก็มีศิลปะ; ไม่ต้องระบุศิลปะ ๕ ศิลปะ ๘ หรือศิลปะอะไรก็ได้. พยายามอย่าให้เสียสภาพปรกติเดิมแท้ของธรรมชาติของมนุษย์ ก็จะเรียกว่ามีศิลปะขึ้นมาทันที; จะบัญญัติก็ชื่ออย่างไรก็ได้. นี่ความหมายทางภาษา คำว่า “ศิลปะ” แปลว่า ปรกติ.

ที่นี่ ก็มาถึงความหมายของคำว่า “ธรรม”. คำว่าธรรม นี้ มีความหมายหลายอย่าง : ความหมายทั่วไปก็หมายความว่ามันทรงตัวอยู่. คำว่า “ธรรม” นี้แปลว่า ทรงตัวอยู่; ฉะนั้น **“ศีลธรรม”** ก็แปลว่า **การทรงตัวอยู่อย่างปรกติ** มันก็เท่านั้นเอง. ทางภาษาจึงได้เห็นเป็นภาพพจน์ขึ้นมา ว่ามีความปรกติในทางปรากฏการณ์ที่แสดงให้เห็นทั้งทางรูปธรรมและนามธรรมของทุก ๆ สิ่ง.

เราจะมองให้ละเอียดออกไปอีกก็ได้ว่า ความปรกติเป็นเองของมันเองก็ได้, หรือว่าเจตนาของใครให้ทำให้เป็นขึ้นก็ได้, หรือบังเอิญมันเป็นเองก็ยิ่งได้. นี่ก็เอาประโยชน์อย่างเดียวเท่านั้น คือความปรกติ ไม่กระทบกระทั่ง ไม่ระส่ำระสาย โกลาหล วุ่นวาย. ฉะนั้น ทางภาษา

๗๙

ความหมายของคำว่าศีลธรรม

หรือทางตัวหนังสือมันเมื่ออยู่อย่างนี้ ก็ทำให้มองเห็นหลัก
ที่จะต้องปฏิบัติตามความหมายนี้ ชัดขึ้นมาทีเดียวว่าอย่า
ทำลายสภาพปรกติ ทั้งฝ่ายรูปธรรม และนามธรรม.

ฝ่ายรูปธรรม นี้ก็คือฝ่ายร่างกายหรือฝ่ายวัตถุนี้
ให้มันอยู่ในสภาพปรกติ ก็พอจะเข้าใจกันได้; และแม้
สิ่งของในบ้านเรือน ถ้ามันไม่เรียบร้อย คือไม่ปรกติแล้ว
มันก็เหลือทน. วัตถุสิ่งของทั่วไปตามธรรมชาติอย่างที่เรา
เห็น ๆ อยู่อย่างนี้ ถ้าปรกติอยู่ ก็น่าดู; นี้เรียกว่าทาง
รูปธรรมข้างนอก. รูปธรรมข้างใน เช่นร่างกายนี้มันต้อง
อยู่ในสภาพปรกติ, รวมทั้งไม่เจ็บไม่ไข้ ไม่อะไรต่าง ๆ แล้ว
ก็ไม่มีอะไรมารบกวนให้มันสูญเสียความเป็นปรกติ.

ทางฝ่ายนามธรรมนี้ ถ้าตามธรรมชาติแต่ มันก็
ไม่ได้เกิดกิเลส; ถ้าเป็นเรื่องเกิดกิเลสแล้วจะต้องถือว่าเป็น
เรื่องผิดธรรมชาติ. การที่ตาเห็นรูป หูฟังเสียงอะไรก็ตาม;
แล้วเกิดความรู้สึกคิดนึกไปตามธรรมดาสามัญ ไม่ปรุงเป็น
ความโลภ ความโกรธ ความหลง นี้จะต้องเรียกว่าเป็น
ปรกติ. แม้ว่าจะต้องไปหาอาหารกิน, หรือจะต้องกิน
อาหาร หรือจะต้องทำอะไรทุกอย่างที่ต้องทำ, ถ้าอย่า

เกิดกิเลส คือ โลภะ โทสะ โมหะ ที่เรียกว่า “ความ
เห็นแก่ตัว” แล้วก็ เป็น ปรกติทั้งนั้น.

นี่คือความปรกติ ที่เป็นความหมายทางตัวหนังสือ
หรือทางภาษา.

... ..

อย่างที่ ๒. **ความหมายทางอาการตาม
ธรรมชาติ** ก็เอาปรากฏการณ์ของธรรมชาติแท้เป็นหลัก.

เมื่อพูดถึงธรรมชาติ ในที่นี้ก็ถึงถึงธรรมชาติตาม
ธรรมดา ที่แวดล้อมอยู่ทั่ว ๆ ไปนี้ ของสิ่งที่ไม่มีชีวิต
ด้วย, และของสิ่งที่มีชีวิตด้วย. ถ้าเป็นไปตามธรรมชาติ
แล้วจะปรกติ; เพราะมันมีกฎของธรรมชาติอยู่อย่างหนึ่ง
คือ ถ้าไม่ถึงสภาพที่ปรกติ หรือที่ควรจะต้องตามปรกติ
แล้ว มันจะไม่หยุด มันจะต้องถูกผลักไสไปกลิ้งไป
จนกว่าจะไปอยู่ในสภาพที่เรียกว่าปรกติที่สุด ที่มันจะอยู่
ได้ แม้สิ่งที่ไม่มีชีวิต.

ขอให้พิจารณาดูเถิดว่า จะเป็นก้อนหิน ก้อนดิน
ดินทราย อะไรต่าง ๆ ในพื้นแผ่นดินนี้; ทุกอย่างมันจะ

เป็นไปในลักษณะที่ว่า ได้สภาพที่แน่นแฟ้นมั่นคงปรกติแล้ว จึงจะหยุดอยู่; ไม่อย่างนั้นมันก็จะไหลไปเปลี่ยนไป. เช่นน้ำ ถ้ามันไม่มีสภาพที่ทำให้มันปรกติได้ มันก็จะไหลไปกว่าจะไปหยุดไปรวมกัน อยู่ที่ทะเลที่มหาสมุทรอย่างนี้.

ที่นี่ สิ่งที่มีมันยิ่งกว่านั้น เช่น ต้นไม้ หรือ สัตว์ นี้ มันก็จะปรับปรุงตัวมันเองให้ไปอยู่ในสภาพที่เรียกว่ามันคงหรือปรกติ; ไม่อย่างนั้นมันจะดิ้นรนเรื่อย จนกว่าจะเกิดระเบียบหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าปรกติ. คนก็เหมือนกัน; เพราะว่าคนก็เลื่อนมาจากสัตว์, สัตว์ก็เลื่อนมาจากต้นไม้ ซึ่งเป็นชีวิตที่ต่ำที่สุด, ต้นไม้ก็เลื่อนมาจากวัตถุธาตุ ที่ไร้ชีวิตจิตใจ; มันถ่าย ๆ กันมาตามธรรมชาติ; ไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ธรรมชาติ. นี้ ทั้งสิ่งที่มีชีวิต และสิ่งที่ไม่มีชีวิต ต้องการจะอยู่ในสภาพที่ปรกติ หรือที่จะอยู่ได้ อย่างที่เรียกว่าเรียบร้อย.

ความปรกติอย่างนี้ เรียกว่าปรกติตามธรรมชาติ, ตามความหมายของธรรมชาติ ที่มันต้องการให้ปรกติและเรียบร้อย. เราดูให้ดีจะพบว่า ตัวธรรมชาติแท้ ๆ มันก็

๘๒

ศีลธรรม

เล็งถึงความเป็นปรกติ; พอผิดปรกติ ก็คือผิดธรรมชาติ ก็มีเรื่องที่ต้องทำ ต้องขุ่น ต้องลำบาก.

ที่นี่ คน, เราทำผิดปรกติ เช่นกินอาหารผิดปรกติ นุ่งห่มผิดปรกติ มีบ้านเรือนอยู่ผิดปรกติ; แล้วมันก็ต้องยุ่งกันไปหมด. ถ้าไม่ยุ่งก็ให้ถือว่าเป็นปรกติ.

ศีลธรรม คือสิ่งที่ทรงตัวอยู่โดยปรกติ ที่เป็นตามธรรมชาติ มีความหมายแสดงให้เห็นอย่างนี้. ถ้ามองเห็นก็จะเกิดความพอใจเกิดเป็นหลักปฏิบัติ ว่าจะรักษาสภาพตามธรรมชาติ, จะพอใจสภาพตามธรรมชาติ. คำว่า "รัก" ในที่นี้ มิได้หมายความว่า "ยึดมั่นถือมั่น" อย่างดื้อยอกเลศตันทา เราไม่อาจจะรักธรรมชาติด้วยกิเลสตันทา หรือด้วยความยึดมั่นถือมั่น; รักธรรมชาตินั้น รักเพราะว่ามันมีความสงบ. ความหมายของความสงบตามธรรมชาติ ทำให้เกิดความพอใจ; คนที่รักธรรมชาติโดยถูกต้อง ก็คือรักความเป็นปรกติตามธรรมชาติ : จะรักษาสภาพเช่นนั้นด้วย, แล้วก็ระวังรักษาสันนิษฐาน สภาพเช่นนั้นด้วย.

อย่างว่าที่นี่ ตรงนี้ ที่ตรงนี้ เราพอใจธรรมชาติ เราพยายามสนับสนุนธรรมชาติ ปรับปรุงธรรมชาติ ให้

๘๓

ความหมายของคำว่าศีลธรรม

เป็นประโยชน์แก่เราให้มากที่สุด : นี่ก็ไม่มีความหมายอื่น นอกไปจากว่า ให้มันมีความสงบ ความเย็น ความเงียบ ความปรกตินั้นแหละ. ส่วนนี้เป็นความหมายส่วนของธรรมชาติ. ขอให้ถือเอาความหมายของคำว่า ปรกติอยู่ตามธรรมชาติ. นี่ให้ได้อีกความหมายหนึ่ง เป็นความหมายที่ ๒; แล้วก็ให้ตั้งทางวัตถุทางร่างกายและทางจิตใจ. ให้จิตใจมันอยู่ตามธรรมชาติ ฉลาดพอที่จะไม่ให้เกิดกิเลสที่ผิดธรรมชาติ แปลกปลอมเข้ามา แทรกแซงเข้ามา; นี่ก็ได้ความหมายของศีลธรรมที่ดีกว่าตามตัวหนังสือ หรือชัดเจนกว่าตามตัวหนังสือยิ่งขึ้นไปอีก.

อย่างที่ ๓. **ความหมายตามบทบัญญัติทางศาสนา.** เกี่ยวกับข้อนี้ต้องพิจารณากันที่ตัวการบัญญัติ นั้นก่อน ว่าการบัญญัตินั้นทำอะไร? อะไรเป็นเหตุให้ต้องบัญญัติ? แล้วก็บัญญัติเพื่อความมุ่งหมายอย่างไรในที่สุด?

ดูให้ดีจะพบว่า ตัวการบัญญัตินั้นจะบัญญัติกัน ในรูปวัฒนธรรม ศีลธรรม ระเบียบประเพณีหรืออะไรก็ตาม, มันเป็นเรื่องของการบัญญัติ; ซึ่งมีหลายระดับ

หลายยุคหลายสมัย ศีลธรรมจึงเปลี่ยนรูป เปลี่ยนแบบ หรือเปลี่ยนระดับ. แต่อย่าลืมว่า ศีลธรรมมุ่งหมายความสงบ; เหตุที่ทำให้ต้องบัญญัติก็เพราะว่ามันไม่สงบ เกิดการกระทบกระทั่งวุ่นวายกันขึ้นมาทำให้ต้องบัญญัติ, การบัญญัติก็เพื่อให้เกิดความสงบ.

ถ้าจะนึกถึงศีลธรรม ที่บัญญัติกันในยุคแรกที่สุดของมนุษย์ ซึ่งเราก็ไม่บอกกันได้ว่า ก็พันปีหรือก็หมื่นปีมาแล้ว; ยิ่งถอยหลังไปหลายหมื่นปีคนยังเป็นคนป่ามากอยู่ ก็ยิ่งจะระบุนายละเอียดให้ชัดเจนได้ยาก. แต่โดยใจความแล้วไม่ยาก; เห็นได้เลยว่ามันนอนอยู่ไม่ได้ เพราะมันเกิดการเปลี่ยนแปลงที่เป็นความไม่สงบขึ้น ในหมู่คนนั้นเอง หรืออย่างน้อยที่สุดก็มองเห็นขึ้นว่า จะเกิดความปรกติสุขได้ มากกว่าที่จะปล่อยให้วุ่นอย่างนั้น; เพราะฉะนั้นจึงมีการบัญญัติ.

คนป่ายุคแรกที่สุด ที่เขาจะบัญญัติศีลธรรมว่าอะไรบ้างก็ตามใจเรารู้ได้ยาก; แต่ที่จะพอรู้ได้บ้าง ก็พบว่า เขาต้องการความสงบ, หรือ ต้องการภาวะที่สงบยิ่งขึ้นไป จึงเกิดการบัญญัติเรื่องศีลพื้นฐาน เช่นศีล ๕ ขึ้น

: ไม่ให้เบียดเบียน ไม่ให้ขโมย ไม่ให้อะไรต่าง ๆ กระทั่ง
 ธรรมะที่ดีกว่าเดิม. ที่พวกนักศึกษานี้เขาค้นคว้าไว้ได้
 มาก เขายังยืนยันว่า คนป่าระบบดึกดำบรรพ์นั้น เขา
 รู้จักบัญญัติสิ่งต่าง ๆ ที่เหมือนกันกับที่เดี๋ยวนี้เขานิยม
 หรือยอมรับ.

ข้อที่น่าสนใจ ก็มีอยู่หลายข้อ : เช่นข้อที่ว่า กา-
 มารมณฺฑที่เกินจำเป็นนั้นเป็นบาป คือเป็น ตาบุญ ซึ่งสมัย
 นั้นใช้คำว่า “ตาบุญ” คือบาป หรือเลว หรือเสียดจัญไร;
 ใช้ไม่ได้ทุกอย่าง. นี่ดูซีเป็นเรื่องของคนป่า สมัยที่แทบจะ
 ยังไม่รู้จักนุ่งผ้า. นี่พวกนักศึกษานี้เขาค้นมาได้
 จากหลักฐานทางโบราณคดีอะไรก็ตามใจ; เขายอมเชื่อว่า
 ระบบนี้เคยถือกันมาแล้วตั้งแต่สมัยคนป่า ที่ใช้ระบบ
 ตาบุญ.

นี่เป็นอันว่า จะบัญญัติศีลธรรมอะไรขึ้นมา
 ก็เพราะว่าทนอยู่ไม่ได้ คือเกิดมีการทำลายความสงบขึ้น
 มา, หรือเห็นว่า จะได้รับความสงบที่ยิ่งขึ้นไปกว่าก็
 บัญญัติ. ที่นี้ศีลธรรมตามความหมายของการบัญญัติทาง
 ศาสนา มันอยู่ที่ความสงบอีก ไม่หายไปไหน ไม่วิ่งไป

๘๖
 ศีลธรรม

ไหน; ล้วนแต่มุ่งหมายความสงบทุกระดับของความหมาย.

ศีลธรรมจะระดับโลกียะ อยู่กันอย่างโลก ๆ,
 หรือระดับโลกุตระจะให้พ้นโลกไปเสียที, ความหมายก็
 คือความสงบ. ความสงบสูงสุดก็คือพระนิพพาน. สงบ
 อย่างชาวบ้านนี้ก็ไม่ต้องเบียดเบียนกัน ไม่อะไรกัน. ไม่ว่า
 ระดับไหนมีความสำคัญอยู่นิดเดียว จุดเดียวเท่านั้น
 คือความสงบ : จะเป็นเรื่องรูปธรรมก็ได้ เรื่องนามธรรม
 ก็ได้. แต่ที่จริงสองเรื่องนี้มันแยกกันไม่ได้, เรื่องร่างกาย
 กับจิตใจนี้ มันแยกกันไม่ได้.

ถ้าแยกออกไปเป็นรูปธรรมล้วน ๆ ของสิ่งที่ไม่
 ชีวิต นี่มันไม่เกี่ยวกับบัญญัติ; แต่ถ้าบัญญัติก็เป็นเรื่อง
 ความสงบอีกนั่นเอง, หรือว่าธรรมชาติบัญญัติก็ได้, ธรรม
 ชาติบังคับก็ได้, มันก็เป็นไปเพื่อความเบียบเรียบร้อย
 ร้อย หรือความสงบสั่ง. ไปดูก้อนหินในลำธาร ในแม่น้ำ
 หรือริมทะเล; จะมองเห็นความปรกติ หรือความสงบ
 ปรกติ ที่ทะเลมันจัด หรือแม่น้ำมันจัด. ถ้าไม่อยู่ใน
 สภาพอย่างนั้นมันไม่หยุด; มันต้องเปลี่ยนไปจนอยู่ใน
 สภาพที่พออยู่ได้ ว่ามันสงบหรือมันเป็นระเบียบ. นี้เรียก

๘๗
 ความหมายของคำว่าศีลธรรม

ว่ารูปธรรมล้วน ๆ มันก็ยังเป็นอย่างนี้.

... ..

ที่นี้ยังมีที่จะต้องแยกออกไป **เป็นปัจเจกชน หรือว่าเป็นสังคม.**

เมื่อเราไม่พูดถึงผู้อื่น พูดถึงตัวเราคนเดียว ก็เรียกว่าปัจเจกชน ก็ต้องมีความสงบ ทั้งทางร่างกาย ทั้งทางจิตใจ หรืออะไรก็ตาม ที่จะมีอยู่ในคน ๆ หนึ่งนี้ จะต้องสงบ; ฉะนั้นเราต้องมี การกระทำ การเป็นอยู่ การอะไรก็ตาม ที่มีความสงบในส่วนตัวบุคคล. ส่วนที่ยังเกี่ยวข้องกับผู้อื่นอีก; ก็ต้องมีระบบส่วนที่จะต้องใช้อย่างไรก็ตาม ที่มีความสงบในส่วนตัวบุคคล. ส่วนที่ยังเกี่ยวข้องกับผู้อื่นอีก; ก็ต้องมีระบบส่วนที่จะต้องใช้อย่างไรก็ตาม ที่มีความสงบในส่วนตัวบุคคล. ส่วนที่ยังเกี่ยวข้องกับผู้อื่นอีก; ก็ต้องมีระบบส่วนที่จะต้องใช้อย่างไรก็ตาม ที่มีความสงบในส่วนตัวบุคคล. ส่วนที่ยังเกี่ยวข้องกับผู้อื่นอีก; ก็ต้องมีระบบส่วนที่จะต้องใช้อย่างไรก็ตาม ที่มีความสงบในส่วนตัวบุคคล.

วิธีปฏิบัติ ในเมื่อมองเห็นความมุ่งหมายอันนี้ ก็ต้องมีจิตใจที่กว้าง ที่จะยอมรับว่า ทุก ๆ คนจะต้องมีความเห็นนอกเห็นใจกัน และเข้าใจกัน; ถ้าไม่อย่างนั้น ก็ไม่มีทางที่จะเกิดความสงบได้. เราจะว่าเอาเอง บัญญัติ

๘๘
ศีลธรรม

เอาเอง ให้ได้ประโยชน์ของเรา โดยไม่ต้องคำนึงถึงผู้อื่น อย่างนี้เป็นไปไม่ได้. เราต้องยอมรับว่า เรามีความเสมอภาคกัน ในฐานะที่ว่า "เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน". ถ้าไม่ตั้งรากฐานอยู่บนหลักเกณฑ์อันนี้แล้ว การบัญญัตินั้นก็ใช้ไม่ได้; หรือว่าเขาจะใช้ให้ได้ด้วยกิเลส ตัณหา นั้นมันเป็นอีกเรื่องหนึ่ง; แต่จะไม่ใช่เป็นการบัญญัติที่ดี ไม่เป็นศีลธรรมที่ดี.

พิจารณาดูสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายดีกว่า; จะเป็นชีวิตระดับไหนก็ตาม : ตั้งแต่ต้นไม้ ขึ้นมาถึงสัตว์ ถึงบุคคลนี้; สิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายระดับใดก็ตาม ล้วนแต่ "เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย" ซึ่งไม่ควรได้รับการกระทบกระทั่งจนเสียภาวะปรกติ; ถ้าเรารู้สึกอย่างนี้ เราก็จะไม่ไปเหยียบแผ่นดินเล่น ให้เสียดื้อนมันเดือดร้อน.

หรืออย่างว่า ความมุ่งหมายของพระวินัย เกี่ยวกับการจำพรรษาตลอดฤดูฝนนี้ ก็มีอยู่ข้อหนึ่งที่ว่า จะไม่ไปเหยียบย่ำพืชทั้งหลายที่ละเอียดที่ดูด้วยตาไม่ค่อยเห็นนั้น ที่มันจะงอกงามขึ้นมาในฤดูฝน. ในฤดูที่แผ่นดินชุ่มชื้นอย่างนี้ ภูมิภาคไม่ควรจะจาริกไป เพราะจะไปทำลาย

๘๙
ความหมายของคำว่าศีลธรรม

ชีวิตเหล่านั้นมากเกินไป. นี่ก็รวมอยู่ในเหตุผลข้อหนึ่งที่ทำให้หยุดจำพรรษาอยู่ในที่แห่งหนึ่ง; เราควรจะนึกถึงกันให้ดี ๆ แม้เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับวินัย. สิ่งที่มีชีวิตทุกระดับต้องการความสงบ; ฉะนั้นเราก็ควรจะรับรู้ ไม่ควรจะทำลาย.

นี่ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่า เมื่อกล่าวโดยความหมาย เราจะได้ความหมายอย่างน้อย ๓ ประการ : ความหมายทางภาษา ทางตัวหนังสือนั่นเอง ก็ความหมายหนึ่ง; ความหมายทางปรากฏการณ์ของธรรมชาติ โดยที่ว่ามันมนุษย์ไม่ได้แต่จะต้อง เป็นไปตามธรรมชาติก็ความหมายหนึ่ง; แล้วโดยความหมายทางการบัญญัติที่ผู้มีปัญญาเขาบัญญัติขึ้น เพื่อรักษาความเป็นปกติไว้ให้มากที่สุด สำหรับสิ่งที่มีชีวิตทุกระดับ; ยอมรับแม้กระทั่งว่าพืชพันธุ์ไม้ หรืออาจจะยอมรับลงไปถึงกระทั่งว่า สิ่งที่ไม่มีชีวิต.

... ..

อยากจะทำอะไรให้ใครค่าไว้เสียเลย ว่า ในทางพุทธศาสนาที่ต้องการจะป้องกันความเสียหายแก่ของสิ่ง

๕๐

ศีลธรรม

ไม่มีชีวิตเช่น ดิน ทราย ก้อนหิน อะไรเหล่านี้ด้วย; อย่าไปทำให้มันกำเริบ ให้มันสูญเสียความเป็นปกติ. นี่ความหมายของคำว่า ศีลธรรม ๓ ความหมายอย่างนี้.

ที่นี้จะเอาทั้ง ๓ ความหมายนี้ มารวมเข้ากันเป็นระบบของศีลธรรม ที่จะต้องปฏิบัติ ที่จะต้องประพฤติกันจริง ๆ; ไม่ใช่เพียงแต่พูดไว้เป็นหลักว่ามีอย่างไรบ้าง. ที่จะหยิบขึ้นมาเป็นหลักนั้นไม่ยาก; แต่ไปยากอยู่ที่การปฏิบัติอีกนั่นแหละ.

ความหมายที่ ๑. ให้ถือหลักทั่ว ๆ ไปว่า ให้คงความเป็นปกติไว้. ความหมายทั่วไป ที่คนเราทุกคนจะต้องเกี่ยวข้องนี้ จะมีส่วนให้คงความเป็นปกติไว้ ทั้งในแง่ของวัตถุ แ่งของจิตใจ, ทั้งในแง่ของปัจเจกชน, ทั้งในแง่ของสังคม, จนไม่มีความลำบากเดือดร้อน แล้วความหมายก็จะจะเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ อนุโลมกันไปได้โดยธรรมชาติ. ผู้บัญญัติก็บัญญัติโดยอนุโลมไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ; ธรรมชาติทำให้เกิดคำพูดขึ้นมา, คำพูดนั้นก็มีความหมายตรงตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ.

นี่คือปัญหาบางอย่างที่ยังไม่เข้าใจ เกี่ยวกับสิ่ง

๕๑

ความหมายของคำว่าศีลธรรม

เรียกว่าศีลธรรม; เพราะแม้ตัวธรรมชาติเองนั้นแหละ ก็เป็นตัวศีลธรรมอยู่ในตัว.

ที่นี้ศีลธรรมที่จะบัญญัติขึ้นมา ก็หนีความเป็นธรรมชาติไปไม่ได้; เพราะว่าบัญญัติออกมาจากปรากฏการณ์ของธรรมชาติ, หรือว่ากฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เป็นหลักสำหรับการบัญญัติ. หรือจะพูดกันอีกที่ว่า อะไรบ้างที่ไม่ใช่ธรรมชาติ? ถ้าพูดตามหลักพุทธศาสนาแล้วมันก็หมดปัญหาเลย ไม่มีอะไรเลยที่ไม่ใช่ธรรมชาติ : รูปธรรมนามธรรมเป็นธรรมชาติ, แม้แต่ความดับแห่งสิ่งเหล่านั้นคือพระนิพพานเอง ก็เป็นธรรมชาติ, ไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ธรรมชาติ. เมื่อถามว่า อะไรสงบ? ก็ธรรมชาตินั้นแหละมันสงบ; ถ้าเป็นธรรมชาติแห่งการปรุงแต่ง มันก็สงบไปตามแบบของธรรมชาติแห่งการปรุงแต่ง; ถ้ามันหมดการปรุงแต่ง มันก็สงบรำงับลึกไปกว่านั้น.

คนที่ยังไม่รู้ ต้องขอเรียกว่าคนโง่; เขาว่าจับใส่โลงนอนแข็งอยู่ในโลงนั้น *เตสั วุปสโม สุโข*; อย่างนี้โง่เหลือประมาณ ว่าคนที่นอนตายอยู่ในโลงนั้นแหละสงบสุข. คำนั้นเขาไม่ได้หมายความว่าอย่างนั้น. *เตสั วุปสโม*

๕๒

ศีลธรรม

สุโข - ความเข้าไปสงบรำงับแห่งสังขารทั้งปวง เป็นสุขอย่างยิ่ง นั้นหมายถึงพระนิพพาน แต่เอามาสวดเวลามีศพ จับศพใส่โลง แล้วก็สวดคัมภีร์สูงสุดว่า *เตสั วุปสโม สุโข*.

เรามักจะถือเอาความหมายผิด เพราะศึกษาผิด, เข้าใจคำผิด, เล็งถึงตัวธรรมชาติผิด; ธรรมชาติแห่งความสงบรำงับของสังขารเหล่านั้น นั้นแหละสงบที่สุด, เป็นสุขที่สุด เพราะมันสงบที่สุด. แต่ว่าธรรมชาติที่เป็นสังขารก็สงบไปตามแบบของสังขาร; แม้จะมีอะไรปรุงแต่งผลักดัน มันก็ปรุงแต่งไปหาความสงบ; เพราะเวลาที่อื่นมันไปไม่ได้ มันเหมือนกับมีการตกลงไปสู่ที่ซึ่งจะตกไปอีกไม่ได้ มันจึงจะสงบ.

หรือว่า ร้อนก็เหมือนกัน มันจะต้องเย็นลงจะร้อนอยู่ไม่ได้; เพราะความร้อนนั้นไม่ใช่ปรกติ ไม่ใช่สภาพปรกติ. มันต้องหมดแห่งความร้อนจึงจะเป็นภาวะปรกติ; เพราะฉะนั้น สิ่งที่เรียกว่าความร้อนก็จะเย็นลงตามธรรมชาติ ฉะนั้น ถือเสียว่าธรรมชาติแล้ว ก็จะต้องสงบ นี่ถูกที่สุด; ถ้าผิดธรรมชาติ จึงจะวุ่นวาย

๕๓

ความหมายของคำว่าศีลธรรม

ขึ้นมา; พอหมดเหตุหมดปัจจัยแห่งความวุ่นวายแล้วก็จะสงบอีก.

ดูอุปมาง่าย ๆ อย่างว่า ดูทะเล ไม่มีลมพัดก็เงียบ; ถ้ามีเหตุปัจจัยคือลมพัดอะไรอย่างนี้ ทะเลก็เป็นคลื่น หรือว่าเป็นน้ำเป็นหลังอะไรขึ้นมา กว่าจะหมดเหตุปัจจัยนั้น; เมื่อหมดเหตุปัจจัยมันก็หยุด กลับไปหาความสงบอีก. นี่ถือว่าภาวะปรกติหรือสงบ นี่คือตัวธรรมชาติแท้; นอกนั้นก็ยังมีอะไรมาแทรกแซง ผิดธรรมชาติเดิมแท้ไปหน่อย เป็นธรรมชาติแห่งความวุ่นวายชั่วคราวชั่วขณะ.

ฉะนั้นศีลธรรมก็เป็นธรรมชาติแห่งความสงบ. อย่างลืมน้ำ ลี - ละ, ลี - ละ แปลว่า ปรกติ, แปลว่า ความปรกติ ก็ได้, แปลว่า ขวนขวายเพื่อความปรกติก็ได้; นั่นแหละคือ ลี-ละ. เมื่อใดมีความปรกติ เมื่อนั้นมีศีล จะรับศีลหรือไม่รับ ไม่รู้ไม่ชี้; ขอแต่ให้มีความปรกติ แล้วก็จะมีศีล. พอรับศีลแล้ว ไม่มีความปรกติ ก็ไม่มีศีลอยู่นั่นเอง; จะมีศีลได้ก็อยู่ที่เมื่อมีความปรกติของกายของวาจา หรือตามที่เรารู้จักกันว่าศีลอะไร.

ความหมายที่ ๒. ขวนขวายเพื่อปรกติ, กำลังใจ

๕๔

ศีลธรรม

ไปหาความปรกติ; นี่ก็เรียกว่าศีลได้เหมือนกัน, หรือต้องสงเคราะห์นับเข้าไว้ในส่วนที่เป็นศีล. ถ้าเรารักษาความปรกติไว้ได้ แล้วก็เรียกว่ามีศีลตลอดกาล. เดี่ยวนี้มีศีลอย่างกับเรียน ก. ข. ก.กา ไม่รู้จักจำ; ต้องเรียนกันอยู่เรื่อย มันก็คงลำบากมาก.

คำว่า ธรรม ความหมายว่า ทรงตัวอยู่; นี่เป็นความหมายทั่วไป. สิ่งที่ทรงตัวอยู่โดยมีเหตุปัจจัยปรุงแต่งก็มี, โดยไม่ต้องมีปัจจัยปรุงแต่งก็มี; นี่เรียกว่า “ธรรม” ในความหมายที่ทรงตัวอยู่. ถ้าธรรมได้ทรงตัวอยู่ตามความหมายอันแท้จริงนั้น ก็มีปรกติอยู่ด้วย; แล้วมาเข้ากับคำว่า “ศีล” ก็ถูกคู่กันดี : เป็นกิริยาอาการ หรือภาวะเดียวกัน สนับสนุนกันให้เกิดความปรกติ.

แต่ที่นี้คำว่า ธรรมะ นี้ มีหลายความหมายอีก; ธรรมะในความหมายที่ดีที่สุด ก็แปลว่า หน้าที่, ธรรมะคือหน้าที่. ฉะนั้นธรรมะในกรณีนี้ คือหน้าที่ ที่จะต้องทำให้เกิดความสงบ จึงเรียกว่าศีลธรรม. นี่เป็นความหมายกว้างกลาง ๆ ทั่วไป สำหรับคำว่าศีลธรรม.

... ..

๕๕

ความหมายของคำว่าศีลธรรม

ที่นี้ก็ดูให้ละเอียดออกไปหน่อย ว่าศีลธรรมของ คนก็อย่างหนึ่ง ศีลธรรมของสัตว์ก็อย่างหนึ่ง ศีลธรรม ของต้นไม้มันก็อย่างหนึ่ง กระทั่ง ศีลธรรมของสิ่งที่ไม่มีชีวิต : ก้อนหินก้อนดิน อย่างนี้ ก็อย่างหนึ่ง; เพราะมันมีความปรกติ หรือว่ามุ่งหมายจะปรกติอยู่ทั้งนั้น โดยรู้สึกตัวก็ได้, ไม่รู้สึกตัวก็ได้.

เมื่อถามว่า คนมีศีลธรรมหรือเปล่า? โดย ธรรมชาติแท้ ๆ ถ้าคนอย่าไปเกิดมัวเมาด้วยกิเลสเสีย คนก็มีศีลธรรม มีปรกติอยู่โดยธรรมชาติ, แต่ที่นี้คนกลับ ไม่มีศีลธรรม ก็เพราะว่ามันมีการแวดล้อมปรุงแต่งที่มัน ผิดพลาด; โดยเหตุอะไรก็อย่าให้พูดเลย มันมีมากมาย นึก แล้วไปโทษใครก็ยากลำบาก. จะโทษพ่อแม่ก็จะถูก ที่สุด; แต่ก็ไม่ควรจะโทษ เดี่ยวจะเกิดเรื่องอย่างอื่นอีก. เพราะว่าเป็นธรรมเนียมที่พ่อแม่จะต้องสอนลูกเด็ก ๆ ให้รู้จักนั่นนี่ เพื่อให้ดี เพื่อให้สวย เพื่อให้รวย; แม้จะไม่สอนโดยตรง มันก็มีสิ่งแวดล้อมรอบด้าน ที่ทำให้เขา เกิดความยึดมั่นถือมั่น เป็นตัวกู-เป็นของกู, แล้วมีความ โลก ความโกรธ ความหลง.

๕๖

ศีลธรรม

มนุษย์ควรจะมึศีลธรรมเป็นปรกติตามธรรมชาติ ก็เลยหายไป; เกิดมีความโลภ ความโกรธ ความหลงมาก ขึ้น ๆ; นี่มนุษย์ก็เลยไม่มีศีลธรรมตามธรรมชาติ; จึงต้อง มีการบัญญัติศีลธรรม ตามบทบาทบัญญัติอย่างนั้นอย่างนี้ ขึ้นมา จนกว่าว่ามีมนุษย์จะมีศีลธรรมได้จริงเท่านั้น จึงจะ มีความเป็นมนุษย์ที่หน้านับถือ.

ที่นี้สัตว์มีศีลธรรมหรือเปล่า? ถ้ามี จะมีในความ หมายไหน? เคยพูดแล้วในการบรรยายครั้งก่อนด้วยซ้ำ ไป ว่าสัตว์นี้ถ้าปล่อยไปตามธรรมชาติเดิมแท้ มันก็มี ศีลธรรมในแง่ของธรรมชาติ. สัตว์ไม่อยากจะฆ่ากัน ไม่ อยากรจะลักขโมยกัน; เพราะมันไม่มีความคิดที่จะทำอย่าง นั้นได้. ที่มันจะกัดกันอะไรกันก็เพราะความหิว หรือเพราะ เหตุผลอย่างอื่น ซึ่งผิดธรรมชาติเสียแล้ว และเป็นของ เล็กน้อยมาก เพิ่งจะแทรกแซงเข้ามา.

ตามธรรมชาติสัตว์จะอยู่ด้วยความสงบหรือปรกติ; แต่ถ้าหิวขึ้นมามันนึกเรื่องหนึ่ง. ถ้ามันเป็นสัตว์ที่ต้อง กินสัตว์อื่นเป็นอาหาร หรือว่ากินพืชเป็นอาหาร มันก็ต้อง ไปทำลายสิ่งเหล่านั้น; นี่เราไม่เรียกว่าผิดศีลธรรม เพราะ

๕๗

ความหมายของคำว่าศีลธรรม

ไม่ได้ทำไปด้วยความรู้สึกลึกคิดนึก หรือรู้จักดีรู้จักชั่วอะไร.

สัตว์ตามธรรมชาติ ก็มีศีลธรรมอยู่ระดับหนึ่ง คือระดับตามธรรมชาติ, สงบอยู่ตามธรรมชาติ. มนุษย์เสียอีก เข้าไปรบกวนความสงบของสัตว์ ที่อยู่ตามธรรมชาติ; แม้ว่าเป็นสัตว์ที่จับมาฝึกฝนดีแล้ว จะเรียกว่ามีศีลธรรมเพิ่มขึ้นนิดหน่อยเท่านั้นแหละ. สัตว์ที่จับมาฝึกฝนดีแล้วนี้ มันมีศีลธรรมเพิ่มขึ้นอีกนิดหน่อย, ไม่มากมายเหมือนกับศีลธรรมที่สัตว์มีอยู่ของมันเองตามธรรมชาติเลย.

นี่จะมาถึงคำว่า พีช คือต้นไม้ทั้งหลายเล็กใหญ่ นี่ มันมีศีลธรรมหรือเปล่า? ในความหมายไหน? ข้อนี้คงจะเถียงกันมากทีเดียว เพราะบัญญัติคำว่าศีลธรรมต่างกัน; แต่เราพวกพุทธบริษัทนี้คงยืนยืนอยู่ตามหลักเกณฑ์อันเดิมว่า ตามธรรมชาติต้องเป็นความสงบ. พีชพันธุ์ธัญญาหารทั้งหลาย มันก็ต้องการความสงบอยู่โดยธรรมชาติ; ฉะนั้นเมื่อมันยังสงบอยู่ได้ตามธรรมชาติ ก็ควรจะเรียกว่า มันมีศีลธรรม.

ใครเคยเห็นต้นไม้มันดากันบ้างไหม? ต้นไม้มัน

๕๘

ศีลธรรม

ทะเลาะกันบ้างไหม? ต้นไม้มันขโมยกันบ้างไหม? มันไม่มี, มันเป็นไปไม่ได้. นี่ศีลธรรมตามธรรมชาติ ก็มีอยู่แก่ต้นไม้แบบนี้, ในความหมาย อย่างนี้. มันมีชีวิตชั้นต่ำ รู้สึกลำบาก จะมีศีลธรรมโดยการกระทำหรือโดยการปรับปรุง มันก็มีไม่ได้; แต่มันมีได้โดยธรรมชาติ มันก็มีความสงบ มีความปรกติอยู่โลกหนึ่งทีเดียว, เรียกว่าโลกของต้นไม้.

ที่นี้พูดเลยไปถึงว่า สิ่งที่ไม่มีชีวิต เช่นก้อนหิน มันมีศีลธรรมไหม? นี้ก็เห็นง่าย : ถ้าถ้ายความหมายมาจากต้นไม้ มันยังมีความเป็นปรกติยิ่งกว่าต้นไม้. ก้อนหินมีความเป็นปรกติมากกว่าพีชพันธุ์ทั้งหลาย ในความหมายอย่างนี้, ตามความหมายของ ลี - ละ แปลว่า ปรกติ, ธรรม แปลว่า ทรงตัวอยู่, ลีลธรรมแปลว่า ทรงตัวอยู่ตามปรกติ

การเคลื่อนไหวผิดปรกตินั้นเป็นส่วนที่ทำให้ทำลายศีลธรรม ซึ่งเป็นเรื่องการเคลื่อนไหวทางจิตใจ. ระวังให้ดี, ระวังสิ่งที่เรียกว่า จิตใจ ให้ดี; จิตใจนั้นแหละจะเป็นตัวการ ที่จะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ นานา. มองในแง่

๕๙

ความหมายของคำว่าศีลธรรม

ธรรมชาติกันแล้ว ก้อนหินจะมีความเป็นปรกติยิ่งกว่า
สิ่งใด; เพราะไม่มีชีวิต ไม่คิดไม่นึกเป็น.

... ..

ที่นี่ลองพิจารณาดูกันอีกทีว่า **สิ่งเหล่านี้มัน
เนื่องกันหรือไม่?**

แร่ธาตุทั้งหลายเหล่านี้เป็นรากฐาน เป็นพื้นฐาน
สำหรับปรุงกันขึ้นมาเป็นสิ่งที่ดีกว่านั้น : เป็นธาตุดิน ธาตุ
น้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม; แล้วจะปรับปรุงกันขึ้นมาเป็นสิ่งที่มี
ชีวิต : เป็นต้นไม้ก่อน เป็นพืชพันธุ์ไม้นี้ก่อน; แล้วจาก
นั้นจึงสูงขึ้นไปอีก เป็นสัตว์เดรัจฉาน จากนั้นจึงจะเป็น
มนุษย์ อย่างนี้เป็นต้น.

สิ่งต่าง ๆ เนื่องกันอยู่โดยรากฐานชั้นเล็ก แล้วก็
สูงขึ้นมา; เพราะฉะนั้นมันมีความเกี่ยวข้องกัน มันจึงเป็น
สิ่งที่จะต้องมีความเป็นปรกติอยู่เป็นระดับ ๆ กัน; เรียกว่ามี
ศีลภาวะ, คือภาวะแห่งความเป็นปรกติที่สูงต่ำกว่ากัน.
อันไหนที่เสียภาวะปรกติมาก ก็เพราะมันเจริญมาก แล้ว
ก็เจริญในทางมันสมองหรือจิตใจ. ถ้าคิดนึกเก่ง ก็เลย

๑๐๐

ศีลธรรม

สูญเสียภาวะเดิมมาก แล้วก็ เป็นโอกาสมากที่สุด ที่จะ
เกิดความรู้สึกผิด ๆ คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง
มาทำลายศีลธรรมเสีย. นี้เราก็มองเห็นได้ทีเดียวว่า
ตั้งแต่ก้อนหินขึ้นมาถึงมนุษย์นี้ ล้วนมีความเนื่องกันโดย
ทางความหมายอันนี้ คือศีลธรรมที่มีความหมายว่าภาวะ
แห่งปรกตินี้. เราจะทำให้มีศีลธรรมขึ้นมาได้อย่างไร ก็
จะต้องมองกันดูจากความจริงอันนี้.

... ..

ที่นี่มองอีกแนวหนึ่ง เรียกว่ามองเพื่อให้เกิด
ศีลธรรม มองในแง่ที่ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม หรือ
ชวนชวายให้มีศีลธรรม.

ข้อนี้ก็ต้องระลึกไว้ในใจเสมอไป ว่ารากฐานอัน
แท้จริงของศีลธรรมนี้ คือยอมรับสิ่งที่มีชีวิตทั้งหมด ใน
ฐานะเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน; ถ้าไม่มีหลัก
เกณฑ์อันนี้เป็นรากฐานแล้ว ก็ยากที่จะมีศีลธรรมได้.

เห็นง่าย ๆ ที่มีการเอาเปรียบกัน การฆ่ากัน
การอะไรกัน, ที่เรียกว่าไม่มีศีลธรรมนั่นแหละ; เพราะ

๑๐๑

ความหมายของคำว่าศีลธรรม

ไม่ยอมรับว่า “สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น”. ในอดีต ในอนาคต ในปัจจุบันอะไรก็ตามเถอะ ความไม่มีศีลธรรมนี้มาจากการขาดความรู้สึกันนั้น; ฉะนั้นขอให้ไปคิดให้มาก ในการที่จะยอมรับว่า “สิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายเป็นเพื่อน เกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น”.

นึกถึงคนด้วยกันก่อน จะเห็นได้ง่ายหน่อย ก็โดยไม่เอาเปรียบคนทุพพลภาพ หรือว่าคนยากจนอะไร. แล้วก็ไปนึกถึงสัตว์เดรัจฉาน ซึ่งมันก็ไม่อยากจะตาย กลัวตาย; เราก็เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตายกัน; ในความหมายที่กว้างขวาง ก็คือเราต้องทนเวียนว่ายตายเกิดอยู่ด้วยกันทั้งนั้น.

ที่นี้ก็จะต้องนึกถึงต้นไม้หรือพืชพันธุ์ทั้งหลาย ว่าเราควรมีระบบศีลธรรมลงไปคุ้มครองต้นไม้เหล่านี้หรือไม่? เมื่อยอมรับต้นไม้มีชีวิต แล้วเราจะปฏิบัติกับต้นไม้อย่างไร?

เรื่องต้นไม้มีชีวิตนี้ มีปัญหาบางอย่าง ที่ทำให้คนมีศีลธรรมได้ยาก, เข้าใจไม่ได้. ถ้าดูตามวินัยพระ

๑๐๒

ศีลธรรม

ยอมรับคล้าย ๆ กับว่า ต้นไม้มีค่าเท่ากับสัตว์เหมือนกัน. ถ้าทำสัตว์ตาย ก็เป็นอาบัติปาจิตตีย์, ทำต้นไม้ตาย ก็เป็นอาบัติปาจิตตีย์ คืออาบัติที่เท่ากัน; แล้วก็ยอมรับว่า ต้นไม้กับสัตว์มีค่าในทางชีวิตนี้เท่ากัน. การแผ่เมตตากับสัตว์อย่างไร; ก็ควรกับต้นไม้เช่นนั้น. ในศาสนาอื่นบางศาสนาที่มีอยู่พ้องกันกับพุทธศาสนา, ในอินเดียก็มี ที่ยอมรับนับถือต้นไม้ มากกว่าจะเบียดเบียนในพุทธศาสนาเสียอีก.

ขอตัดบทว่า เราพิจารณาดูต้นไม้กันในลักษณะอย่างไร จึงจะมีประโยชน์แก่ศีลธรรม? ตรงนี้มันจะมีคนคัดค้าน เพื่อจะให้มันไม่เป็นไปในทางที่เป็นประโยชน์. เราต้องถือว่า ถ้าเป็นประโยชน์แก่ความสงบสุข นั้นแหละคือถูก; เราจะรับรู้ต้นไม้ในลักษณะอย่างไร มนุษย์จึงจะมีความสุข; ก็ควรจะยอมรับรู้ในความหมายอันนั้น. ถ้ายอมรับรู้ว่าต้นไม้มันก็มีชีวิตและมีความรู้สึก; เราก็ต้องเมตตาทุกรูณมัน. อย่างนี้แล้วศีลธรรมของคนเหล่านั้นจะดีหรือไม่ดี, จะแน่นแฟ้นหรือไม่แน่นแฟ้น? ที่เห็นได้ในลัทธิอื่นที่เป็นคู่แข่งกับพุทธศาสนาเขายอมรับอย่างนี้; แล้วศีลธรรมของคนพวกนั้นก็ดีกว่าพุทธบริษัทมาก ในแง่

๑๐๓

ความหมายของคำว่าศีลธรรม

ที่ระมัดระวังการกระทบกระเทือนสิ่งที่มีชีวิต.

เดี๋ยวนี้การพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ใหม่ๆ “เมื่อวานนี้”; ใช้คำอย่างนี้ดีกว่า; มันก็เอียงมาในทางที่ให้ออมรับว่า ต้นไม้มีความรู้สึกคือมีวิญญาณ; ไม่ใช่พูดว่ามีชีวิตนะ; พูดว่ามีชีวิตนั้นยอมรับแล้วว่ามีชีวิต. แต่คนแต่ก่อนหรือคนทั่วไป มักจะปฏิเสธเสียว่ามันไม่มีวิญญาณ ไม่มีความรู้สึก : เช่นไม่มีความรู้สึกรัก ไม่มีความรู้สึกกลัวอย่างนี้เป็นต้น. แต่เดี๋ยวนี้เรามีการค้นคว้าพิสูจน์เรื่องนี้มากขึ้น จนพบว่ามันตรงกันข้ามกับที่เคยรู้หรือเคยเชื่อกันมา. และมันกลับไปตรงกับเรื่องในครั้งพุทธกาล คือมีหลักธรรมในวินัย ในพุทธศาสนาที่ยอมรับ ถึงกับให้ความหมายแก่ต้นไม้มากกว่า ที่ว่ามันจะไม่มีความรู้สึก. นี้ก็เลยอยากเอามาพูดเสียเลยในวันนี้ด้วย ในฐานะที่ว่าต่อไปมันจะเป็นรากฐานของศีลธรรมที่ดี.

หลายคนคงจะเคยอ่านหนังสือพิมพ์; เช่นเมื่อไม่นานมานี้ ก็มีหนังสือพิมพ์ที่ตัดข่าวมาลง เรื่องว่าเอาเพลงเย็น ๆ น้อย ๆ เพราะ ๆ ไปเปิดในนาข้าว, แล้วข้าวนั้นกลับออกรวงดี ได้น้ำหนักมากไม่น่าเชื่อ. แล้วก็

๑๐๔

ศีลธรรม

มีการทดลองหลาย ๆ อย่าง ๆ จนกระทั่งไม่กี่วันมานี้ก็มีหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ลงเรื่องนี้ซ้ำอีก คือค้นได้มากขึ้น; เขาก็เอามาลงกันเรื่อย ๆ. หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์เมื่อเดือนเมษายนนี้เอง ว่ามีผู้ทดลองมากขึ้น จนกระทั่งว่า คนที่ชื่อ เฮอ์เบอर्ट เครสเมอร์ (Herbert Kretzmer) นี้เขายืนยันว่า เมื่อพูดไพเราะกับต้นไม้ดอก ที่เลี้ยงไว้ นั้น; มันกลับออกดอกดี ออกดอกมาก ออกดอกสะพรั่ง.

คนที่ค้นมากกว่านั้นก็ยังมี มีการทดลองโดยเด็กนักเรียน : ครูเขาแจกนักเรียนให้เอาจานแก้วไปคนละ ๒ ใบ ใส่ดินหนึ่ง แล้วก็ใส่ถั่วให้ ๓ เม็ด ใน ๑ จาน. เด็กนักเรียนได้รับไปคนละจาน เอาไปวางไว้ในห้องเดียวกัน. แต่ว่าจานหนึ่งไม่สนใจเลย; อีกจานหนึ่งนั้นจะต้องไปเยี่ยมเหมือนกับเยี่ยมห้อง : ไปร้องเพลงให้ฟัง, จะไปโรงเรียนก็ต้องลาถั่ว ๓ เม็ดนี้ ว่ารอหน่อยเดี๋ยวจะกลับมาอีกอะไรอย่างนี้. พอครบ ๑ สัปดาห์ก็เอาไปให้ครูดู; นักเรียนเล็ก ๆ ที่ทำนี้ ที่นี้เขาเรียกกองบันทึกเอกสารให้เอาฟิล์มมาถ่ายรูปไว้ ปรากฏเป็นหลักฐานว่าทุกงานที่เด็กเขาไม่ไปเยี่ยมเลยนั้นไม่งอก เที่ยว หรือว่ามันงอกอย่างแกน ที่สุด

๑๐๕

ความหมายของคำว่าศีลธรรม

แล้วก็จะตายไป; ในงานที่ไปเอาใจใส่ด้วยความรักนั้น ออกดีทุกเมล็ด.

นี่ก็เลยตั้งฐานข้อเท็จจริงอันนี้ขึ้นมาว่า ต้นถั่วที่ถูกรักนั้นมันงอกงามยิ่ง; ต้นถั่วที่ไม่มีใครรักนั้น มันก็เหี่ยวและร่วงโรยไป แม้ว่าได้วางไว้ในห้องเดียวกัน มีอุณหภูมิอย่างเดียวกัน มีแสงสว่างเดียวกัน. นี่เขาทำที่สถานที่เรียกว่า Pato Alto ที่ คาลิฟอเนีย.

เดี๋ยวนี้เขาก็มีการค้นคว้ามากทำเครื่องมือเรียกว่า graphic evidence ขึ้น เพื่อจะวัดความห้วนไห่ว รู้สึกในสิ่งที่มีชีวิต, คือวัดจากต้นไม้ว่าต้นไม้มันมีความรู้สึกห้วนไห่วในทางความรู้สึกอย่างไร. เขามีเครื่องวัดมีเข็มชี้เล็กน้อย, เขาใช้เครื่องมืออย่างนี้วัด. สมาคมที่ค้นคว้าทาง psychic phenomena กำลังทำกันเป็นการใหญ่แล้ว ผลมันออกมาอย่างน่าอัศจรรย์ คือยืนยันความรู้สึกของต้นไม้ : แสดงว่าต้นไม้มีความรู้สึกต่อชีวิตทุกชนิดที่อยู่รอบ ๆ ตัวมัน, แสดงว่ามันมีที่เรียกว่า emotion ความรู้สึกที่ไหลไปเป็นความคิดนึก รัก โกรธ เกลียด กลัวนี้. มันรักดนตรี มันกลัวหมา, แล้วมันรู้สึกสะเทือนใจ เมื่อมี

๑๐๖

ศีลธรรม

การเบียดเบียนฆ่าฟันกันโดยรอบ ๆ มัน; รู้ได้โดยเข็มวัดที่วัดความรู้สึกในต้นไม้ ว่าต้นไม้รู้สึกสะเทือนใจมาก เมื่อเกิดการเบียดเบียนล้างผลาญฆ่าฟันกันใกล้ ๆ.

คนที่ชื่อ คลีฟว์ บัคสเตอร์ (Cleve Bachster) นี้เป็นคนมีชื่อเสียงมากคนหนึ่ง เขาพิสูจน์ให้ดูได้ ที่สำนักงานของเขา ที่ตั้งเพื่อการค้นคว้าอันนี้ ว่าต้นไม้มันมีความรู้สึกอย่างไร; แต่ว่าเป็นขั้นแรกที่สุด ชั้นรากฐานที่สุด เรียกว่า primary perception คือความรู้สึกต่ออารมณ์ในขั้นต่ำที่สุด ชั้นรากฐานที่สุด; ยังไม่พบถึงที่สุด ก็ยังนิยามความหมายต่าง ๆ ยังไม่ได้. แต่ยอมรับว่ามันเป็นความสามารถอันหนึ่งที่จะรู้สึกได้ตามสมควร มีอยู่ในต้นไม้; และโดยเฉพาะอย่างยิ่งมันมีอยู่ในเซลล์หนึ่ง ๆ, เซลล์หนึ่งนั้นถือว่ามันมีชีวิต แล้วหลาย ๆ เซลล์ประกอบกันขึ้นเป็นอวัยวะร่างกายของคนของสัตว์นี้ ในเซลล์หนึ่ง ๆ มันก็มีชีวิตแล้วก็ว่า primary perception ก็มีอยู่แม้ในเซลล์หนึ่ง ๆ นั่นคือรากฐานของความรู้สึกของสิ่งที่มีชีวิต อยู่ที่นั่น.

แล้วคนนี้ก็ยืนยันว่า แม้นอนินเดียนแดงใน

๑๐๗

ความหมายของคำว่าศีลธรรม

อเมริกาสมัยโน้น เขาก็มีความเชื่ออย่างนี้ ว่าต้นไม้มีความรู้สึกอย่างนี้ ก่อนพวกนักวิทยาศาสตร์เหล่านี้เสียอีก. แล้ว มิสเตอร์ บัคสเตอร์ นี้ แกพบถึงกับว่า เรื่องการกระทบกระทั่งทางวัตถุนี้ไม่ค่อยมีความหมาย เช่นว่าเราจะเอาน้ำมารดต้นไม้ หรือว่าเอาใบไม้ใบหนึ่งของกิ่งไม้จุ่มลงไปใต้น้ำร้อนนี้ มันก็ไม่มีความรู้สึกอะไร มันรู้สึกเหมือน ๆ กัน คือจะปรกติดอยู่. แต่ถ้าว่าเราคิดจะฆ่ามัน คือว่าจะเอาไฟมาเผาเสีย; พอเพียงคิด ยังไม่ทันจะไปหยิบไม้ขีดไฟมาจุดไฟ ต้นไม้แสดงปฏิกิริยาความรู้สึกทันที. ที่เข้มีวัดมันบอก ว่าต้นไม้กลัวเหมือนกับเรากลัวอะไรอยู่ตัวสั้น; ยังไม่ได้จุดไฟเผาเนะ เพียงแต่คิดว่าจะเผา จะไปหยิบไม้ขีดไฟมาจุดเผา มันกลัวตัวสั้น แต่ที่รูดน้ำเย็นให้ หรือว่าจุ่มลงไปใต้น้ำร้อนมันไม่รู้สึกอะไร.

ที่นี้เขาทดลองให้คน ๖ คน ที่เกลียดต้นไม้ที่สุด เคยทำอันตรายต้นไม้ เดินเวียนเข้าเวียนออกในห้อง ๆ หนึ่ง; มีอยู่คน ๆ หนึ่งเป็นศัตรูกับต้นไม้ พอคนนั้นเดินเวียนมาถึงกระถางต้นไม้ทดลองนี้ มันสะดุ้งทุกที มันกลัวทุกที. อีก ๕ คนเดินเข้ามาตามลำดับนี้ มันไม่มีความรู้สึกอย่าง

๑๐๘

ศีลธรรม

นี้.

มิสเตอร์ บัคสเตอร์ นี้ เขาวัดทดสอบอยู่ตลอดเวลา. ต้นไม้ที่วางให้ห่าง ๆ กันในห้องหลาย ๆ ห้อง ห้องละต้น ๆ นี้ ทุกต้นแสดงอาการกลัว ตัวสั้น เมื่อเขาไปรย กุ้งเป็น ๆ ลงใต้น้ำเดือด โดยใช้เครื่องจักรกลไปรย ไม่ใช่ใช้มือไปรยไม่ใช่จิตใจของคนนั้น. นี่ก็แปลว่าความรู้สึกของกุ้งที่มันถูกต้ม มันแสดงออกจนต้นไม้รับได้อย่างนี้ แล้วคน ๆ นี้เขาบอกว่า เขาสามารถทำให้ต้นไม้เกิดความกระปรี้กระเป่าสดชื่นขึ้นมาทันที ในระยะไกลตั้ง ๑๕ ไมล์ โดยทางความคิด.

วันหนึ่งเพื่อนของเขา มา เพื่อจะศึกษาด้วยกัน ในห้องทดลองของเขา พอเพื่อนคนนั้นเข้ามาในห้องนั้น ต้นไม้ทุกต้นมีอาการเหมือนกับสลบ ที่เรียกว่าโคมา; ตามที่เข้มีวัดซ้บออก. นี่เขาเลยมองหน้าเพื่อนเขาว่าทำไมแกทำอะไรมา เพื่อนคนนี้เขาบอกว่า ฉันเผาใบไม้สดมาเมื่อตะกี้ นี้เพื่อการค้นคว้าทางน้ำหนัก. เขาเลยเข้าคนนี้เป็นยักษ์ เป็นศัตรูต่อต้นไม้. เขาออกไปแล้วตั้งเกือบชั่วโมง ต้นไม้จึงจะฟื้นขึ้นมาในสภาพเดิม คือฟื้นจากโคมา มาอยู่เ็น

๑๐๙

ความหมายของคำว่าศีลธรรม

ต้นไม้สภาพเดิม. อย่างนี้ก็มีมากมายเอามาเล่าไม่ไหว.

ในที่สุด ดร.ไวเกล นักศิลากรรม เขาวางมันเป็นหลักฐานที่เพียงพอแล้ว ที่ว่าเราสามารถสอนให้เด็ก ๆ รู้จักเมตตากฎนาต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย โดยเอาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับเรื่องนี้แหละเป็นหลัก.

ที่นี่เกี่ยวกับเรื่องทางศาสนา ก็มีคน ๆ หนึ่งเขาพูดไว้อย่างเข้ารูปกันพอดี; เขาวางในแร่ธาตุทั้งหลายพระเจ้ายังหลับอยู่, ในพืชพันธุ์ต้นไม้พระเจ้าตื่นนอนแล้ว, ในสัตว์เดรัจฉานทั้งหลายพระเจ้าเดิน, แล้วในหมู่มนุษย์นี่พระเจ้ายกกำลังคิด. นี่วิวัฒนาการของธรรมชาติ : ในหมู่มนุษย์พระเจ้ายกกำลังคิด, ในสัตว์พระเจ้ายกกำลังเดิน, ในต้นไม้พระเจ้ายกกำลังตื่นนอน, ในแร่ธาตุทั้งหลายท่านยกกำลังหลับอยู่. นี่เขาใช้เป็นรากฐานทางศีลธรรม ที่จะสอนให้เกิดเห็นใจสิ่งมีชีวิต.

ฉะนั้น ขอให้ถือว่า เรื่องทางศีลธรรมนี้ ควรจะเปิดโอกาสกว้างลงไปถึงชีวิตทุกระดับแม้แต่ต้นไม้ที่กำลังพิสูจน์ว่ามันก็มีความรู้สึกรัก โกรธ กลัว อะไรได้เหมือนกัน. นี่คิดอย่างนี้แล้วก็หมดปัญหาที่ว่า เราจะสงสัยอยู่

๑๑๐

ศีลธรรม

ว่าเราจะไม่ยอมรับว่า สิ่งที่มีชีวิตทั้งหลาย เป็นเพื่อน เกิดแก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น.

เวลาสำหรับการบรรยายมันก็จะหมดแล้ว ฝนก็มาแล้ว อากาศพูดไม่ได้ ก็ต้องขอยุติไว้เพียงเท่านี้ก่อน.

รวมความว่า ความหมายทางศีลธรรมนี้ ยังมีอยู่มาก สำหรับมนุษย์ที่จะต้องมองดูกันต่อไป ซึ่งจะได้บรรยายกันต่อไปในโอกาสหลัง.

๑๑๑

ความหมายของคำว่าศีลธรรม

๑๑๔
ศีลธรรม

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรม ทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์เป็นครั้งที่ ๓ ของภาค
อาสาฬหบูชาในวันนี้ อาตมาจะได้กล่าวโดยหัวข้อใหญ่ว่า
อริยศีลธรรม ไปตามเดิม, จะกล่าวโดยหัวข้อย่อยลงไปว่า
“ค่าและความจำเป็น ที่ต้องมีศีลธรรม” คือจะกล่าวถึงค่า
ของศีลธรรม และความจำเป็นที่มนุษย์เราจะต้องมีศีลธรรม
อาตมาไม่กลัวว่าใครจะรำคาญ; คือไปเอาเรื่อง
ที่เข้าใจว่าหลายคนคงจะรำคาญนั้นแหละมาพูดกันอีก คือ
เรื่องศีลธรรม ให้ละเอียดปลีกย่อยออกไปทีละอย่าง ๆ;

๑๑๕
ค่าและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม

อย่างในวันนี้ก็จะพูดถึง คำ หรือคุณค่า โดยเฉพาะ; แล้ว ก็แสดงให้เห็น ความจำเป็น ที่คนเราจะต้องมีศีลธรรม ยิ่งขึ้น แล้วก็จะเกิดความสนใจในศีลธรรมกัน. นี่ขอให้ออดทนฟัง; เพราะว่าเป็นเรื่องที่ยังไม่ได้สนใจกันโดยละเอียด. ที่จริงถ้าจะสนใจกันโดยละเอียด ก็คงจะทราบได้กันทุกคน ว่ามันมีความจำเป็นที่จะต้องมีศีลธรรมกันอย่างไร.

... ..

ในเมื่อถามว่า ถ้าหมู่บ้านนี้ไม่มีถนนหนทางจะเดิน ก็เป็นเพราะคนในหมู่บ้านนี้ขาดศีลธรรมใช่หรือไม่? พวกที่ถือว่าเพราะขาดศีลธรรม ก็จะเห็นได้ว่า เพราะความเห็นแก่ตัวมากเกินไป ก็ไม่ช่วยกันทำหนทางสำหรับจะเดิน หรือว่าคนซึ่งเกี่ยวกันก็ไม่ทำ; ความซึ่งเกี่ยวกันก็คือ ความไม่มีศีลธรรม.

หรือนับตั้งแต่ว่าบนเรือนของคน ๆ หนึ่ง มันสปรกรกรุงรัง; ถ้ามองให้ลึก ก็เพราะว่ามันขาดศีลธรรม. นี้เรียกว่าปัญหาเล็กน้อยที่สุด.

๑๑๖

ศีลธรรม

หรือถ้าในบ้านเรือนเต็มไปด้วยเสียงทะเลาะวิวาท ต่ำทอกันอยู่ระงมไปหมด มันก็เป็นเรื่องของการขาดศีลธรรม

หรือเมื่อคนมีความยากจนก็เพราะขาดศีลธรรม, มีขโมย มีโจร มีอะไรมากก็ยิ่งเห็นได้ว่า เพราะขาดศีลธรรม

การที่เอาเปรียบกัน จนต้องทะเลาะวิวาทกัน ระหว่างนายทุนกับชาวนาอย่างนี้ ก็เพราะว่ามันขาดศีลธรรม; ไม่มากก็น้อยด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย จนเรากล่าวได้ว่า ถ้ามีการทะเลาะวิวาทกันที่ไหน ก็ต้องถือว่า ที่นั่นมีการขาดศีลธรรม ด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย; ไม่มากก็น้อย, ไม่รูปใดก็รูปหนึ่ง, ไม่โดยตรงก็โดยอ้อม.

เดี๋ยวนี้ปัญหาอันก็มีมากขึ้นทุกทีในโลกนี้; นักเรียนก็ขาดศีลธรรม แล้วมันเป็นอย่างไรบ้าง, ครูบาอาจารย์ก็ขาดศีลธรรม มันจะเป็นอย่างไรบ้าง, ผู้ปกครองเป็นลำดับชั้นขึ้นไปก็ขาดศีลธรรม, พ่อค้าก็ขาดศีลธรรม, คนซื้อก็ขาดศีลธรรม, กระทั่งว่านายความขาดศีลธรรม ตำรวจขาดศีลธรรม ผู้พิพากษาขาดศีลธรรม กระทั่งผู้ปกครองบ้านเมืองขาดศีลธรรม; นี่มันจะเป็นอย่างไร.

๑๑๗

คนและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม

การที่มีอะไรไม่ปกติ ไม่เป็นไปอย่างราบรื่น ก็
กล่าวได้ว่าเพราะขาดศีลธรรมทั้งนั้น; แต่เขาก็ไปโทษกัน
ว่า เพราะแก้ปัญหานั้น แก้ปัญหานี้ แก้ปัญหาโน้น มัน
ไม่ถูกต้อง. เขาไปโทษเรื่องเศรษฐกิจบ้าง เรื่องการเมือง
บ้าง เรื่องอะไรบ้าง ก็หันกลับไปแต่ปลายเหตุกันไปเท่านั้น;
ที่ต้นเหตุอันแท้จริงไม่มองว่าเป็นเพราะมันขาดศีลธรรม.
แม้แต่เราจะมีผู้ปกครองบ้านเมืองที่ดียังไง; แต่ถ้า
พลเมืองไม่มีศีลธรรม ก็ปกครองไม่ได้, หรือทำไม่ได้,
ทำอะไรให้มีความเจริญไม่ได้.

ต้องไปมองดูกันในแง่นี้ก่อน แล้วก็จะค่อยเห็น
ในความจำเป็นของสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรมมากขึ้นทุกที ก็จะ
เกิดความสนใจมากขึ้น. อาตมาจึงไม่กลัวว่าท่านจะรำคาญ
ในเมื่อจะต้องพูดกันเรื่องศีลธรรมให้ละเอียดลออกัน ให้
มันทุกแง่ทุกมุม และหลายครั้งหลายหน.

... ..

ในครั้งที่แล้ว ๆ มา ก็ได้พูดเรื่องชื่อและความ
หมายของศีลธรรม. สิ่งที่เราเรียกว่าศีลธรรม มีชื่อมากมาย

๑๑๘

ศีลธรรม

“
เดี๋ยวนี้ปัญหามันก็มีมากขึ้นทุกทีในโลกนี้;
นักเรียนก็ขาดศีลธรรม
แล้วมันเป็นอย่างไรบ้าง,
ครูบาอาจารย์ก็ขาดศีลธรรม
มันจะเป็นอย่างไรบ้าง,
ผู้ปกครองเป็นลำดับขั้นขึ้นไปก็ขาดศีลธรรม,
พ่อค้าก็ขาดศีลธรรม, คนซื้อก็ขาดศีลธรรม,
กระทั่งว่านายความขาดศีลธรรม
ตำรวจ ขาดศีลธรรม ผู้พิพากษาขาดศีลธรรม
กระทั่งผู้ปกครองบ้านเมืองขาดศีลธรรม;
นี่มันจะเป็นอย่างไร.

”

๑๑๙

ค่าและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม

จนลับสน; มนุษย์ก็เปลี่ยนชื่อของสิ่ง ๆ นี้กันไปเรื่อย ๆ ไปจนลับสน จนเอาอะไรไม่ได้ จนน่าสมเพชที่สุด. เช่นจะต้องพูดว่า ศีลธรรมอันดีของประชาชน; คล้าย ๆ กับว่า มันมี ศีลธรรมอันเลวของประชาชนอยู่ส่วนหนึ่ง.

เมื่อพูดถึงศีลธรรมกันแล้ว มันไม่ควรจะมีอันดีอันเลวอะไรแล้ว; มันต้องถูกต้องและมีประโยชน์. มนุษย์เสียเอง มาทำให้เกิดปัญหายุ่งยาก จนได้มีศีลธรรมดี ศีลธรรมเลว อะไรกันขึ้นมา; เพราะว่ามันมนุษย์เป็นทาสของวัตถุมากขึ้นทุกทีนั่นเอง.

ที่นี้ความหมายของคำว่า “ศีลธรรม” มันก็ลับสน แล้วก็เปลี่ยนแปลงกันไปเรื่อย; เปลี่ยนแปลงความหมายกันไปเรื่อย : กว้างแคบบ้าง, สูงต่ำบ้าง. แต่ความหมายที่แท้จริง ที่ลึกซึ้งของธรรมชาตินั้น กลับไม่ค่อยจะมองก็เลยไม่รู้จักแม้แต่ชื่อและความหมาย; ฉะนั้นจึงต้องมาพูดกัน ว่าชื่อมันหลอกลวงและเล่นตลกกันอย่างไรบ้าง. ความหมายก็ซับซ้อน จนไม่รู้ว่าจะเอาอย่างไรกันแน่; แต่ถึงอย่างไรก็ดี ได้สรุปความให้เห็นชัดแล้วว่า สิ่งนี้ถือเอาความหมายในภาษาบาลีนั้นเป็นดีที่สุด, คือเอาตาม

๑๒๐

ศีลธรรม

“
เมื่อพูดถึงศีลธรรมกันแล้ว
มันไม่ควรจะมีอันดีอันเลวอะไรแล้ว;
มันต้องถูกต้องและมีประโยชน์.
มนุษย์เสียเอง มาทำให้เกิดปัญหายุ่งยาก
จนได้มีศีลธรรมดี ศีลธรรมเลว
อะไรกันขึ้นมา;
เพราะว่ามันมนุษย์เป็นทาสของวัตถุ
มากขึ้นทุกทีนั่นเอง.”

๑๒๑

คำและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม

ความหมายของคำว่า ลี - ละ นั้นเอง.

... ..

ลี - ละ แปลว่า ปรกติ; ถ้าสิ่งใดเป็นไปเพื่อความปรกติ ไม่วุ่นวาย ก็เรียกว่า ลี - ละ; และธรรมที่ทำให้ความเป็นอย่างนั้นก็เรียกว่า “ศีลธรรม”. นับว่าเรามีโชคดี ที่ได้ใช้คำบาลีคำนี้ คือ มีความหมายถือเอาเป็นหลักเป็นเกณฑ์ได้; ภาษาอื่นใช้คำอย่างอื่น อาจจะไม่สะดวกหรือไม่ตรงก็ได้. สังเกตดูภาษาต่างประเทศ มีความหมายไม่ตรงกับความหมายของคำว่า “ศีลธรรม” ในภาษาไทย ขอให้จำคำสำคัญนี้ไว้ด้วย คือ คำว่า ลี - ละ หรือ ลีละ แปลว่า ปรกติ.

ที่นี่ ความหมายของคำว่าปรกตินี้ก็หลายชั้น; เดียวจะไปหาว่าปรกติอย่างก้อนหิน จะนั่งนิ่งอยู่เป็นก้อนหินแล้วก็ไม่ต้องทำอะไร แล้วก็เรียกว่ามีศีลธรรม อย่างนั้นมันก็เรียกว่าเข้าใจผิด. นั่นเป็นเรื่องทางวัตถุ; ถ้าปรกติอย่างนั้นก็เป็นเรื่องทางวัตถุ, ก็เป็นศีลธรรมของวัตถุ.

เดี๋ยวนี้เรากำลังพูดกัน ถึงเรื่องของคนที่มีความ-

๑๒๒

ศีลธรรม

คิดนึกมีสติปัญญา จะต้องดูให้ดีๆ จะมีอะไรบ้าง ที่ลึกซึ้งกว่านั้น คือว่ามี ใจคอปรกติ, มีการพูดจาปรกติ, มีการกระทำปรกติ.

ที่นี่ คำว่าปรกตินั้น ไม่ได้หมายความว่า นิ่งหรือไม่พูด หรือไม่กระตือกระติก ไม่เคลื่อนไหว คำว่า ปรกตินี้ หมายความว่า ไม่กระทบกระทั่งใคร, ไม่กระทบกระทั่งตัวเอง หรือไม่ทำตัวเองให้เดือดร้อน, ไม่กระทบกระทั่งใคร คือไม่กระทบกระทั่งผู้อื่น หรือไม่ทำผู้อื่นให้เดือดร้อนอย่างนี้เรียกว่าปรกติ ตามความหมายของคำว่าศีลธรรม.

ที่นี่ พวกนักค้าน นักแย้ง ก็อาจจะพูดขึ้นมาว่า ก็มันแต่นิ่งทำปรกติไม่กระทบกระทั่ง แล้วบ้านเมืองจะเจริญอย่างไร? นั่นแหละเป็นเรื่องที่จะต้องหาความหมายกันให้ถูกต้อง.

ถ้าจะคิดเสียว่าการที่บ้านเมืองมันไม่ปรกติ, แล้วเราช่วยทำให้มันปรกติ จะไม่เรียกว่าศีลธรรมอย่างไร? อย่างที่ว่าถ้าไม่มีถนนจะเดิน มันลำบาก ก็เรียกว่าไม่ปรกติ คือไม่ปรกติสุข; ถ้าเราแก้ไขปัญหานั้นเสียได้ ก็เรียกว่ามันปรกติ มันไม่เดือดร้อนมาก หรือมันไม่เดือดร้อนเลย.

๑๒๓

คุณค่าความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม

หรือ บ้านเรือนมันรกรุงรังไปด้วยขยะนี้ จะต้องเรียกว่ามัน ผิดปรกติ, กวาดให้มันเรียบร้อย ให้มันเย็นตาเย็นใจ ให้มันไม่มีอันตรายเป็นเพราะสิ่งเหล่านั้น, ก็ต้องเรียกว่าทำ ความปรกติ.

.....

นี่ขอให้ถือเอาความหมายของคำว่าปรกตินี้แหละ ให้ดี ๆ; ถ้าหากจน มันก็ทนอยู่ไม่ได้ มันก็ไม่ปรกติ; ก็ต้อง ทำงานจนกว่าจะมีทรัพย์สมบัติแล้วจะปรกติขึ้นในทาง ทรัพย์สมบัติ ก็เรียกว่ามีศีลธรรมในส่วนนั้น หรือในด้าน นั้น. ฉะนั้นขอให้ถือเอาคำว่า ลี - ละ นี้เป็นหัวใจของ ศีลธรรมไว้เรื่อยในความหมายของคำว่า “ปรกติ” : ถ้าเป็น เรื่องวัตถุ ก็วัตถุปรกติ, เป็นเรื่องคนหรือสัตว์ คนสัตว์นั้น ก็ปรกติ, ถ้าเป็นเรื่องจิตใจ ก็จิตใจปรกติ, ถ้าเป็นเรื่อง ร่างกาย ก็เรื่องร่างกายปรกติ.

ปรกติมีอยู่ ๒ ชั้น คือว่า ปรกติตามธรรมชาติ มีกฎเกณฑ์อยู่ตามธรรมชาติ; เช่นต้อง กิน ยืน เดิน นอน อาบ ถ้าย อย่างนั้น อย่างนี้ ร่างกายจึงจะปรกติตาม

๑๒๔

ศีลธรรม

“

คำว่าปรกตินั้น ไม่ได้หมายความว่า
นิ่งหรือไม่พูด หรือไม่กระตุกกระตัก
ไม่เคลื่อนไหว คำว่า ปรกติ นี้ หมายความว่า
ไม่กระทบกระทั่งใคร, ไม่กระทบกระทั่งตัวเอง
หรือไม่ทำตัวเองให้เดือดร้อน,
ไม่กระทบกระทั่งใคร คือไม่กระทบกระทั่งผู้อื่น
หรือไม่ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน
อย่างนี้เรียกว่าปรกติ
ตามความหมายของคำว่าศีลธรรม.

”

๑๒๕

คำและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม

ธรรมชาติ นี่ก็อย่างหนึ่ง. อีกอย่างหนึ่งปรกติสำหรับปัญหาใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น ที่มนุษย์จะต้องช่วยทำ จะต้องมีการประพติดต่อกันอย่างนั้น อย่างนี้ หรือช่วยกันทำให้มีสิ่งที่ดีขึ้น หรือปฏิบัติตัวให้ดี ๆ ก็เรียกว่า เป็นศีลธรรมส่วนที่มนุษย์จะต้องบัญญัติขึ้น สำหรับให้ช่วยกันทำ. รวมความแล้วก็คือ ความหมายของคำว่า “ปรกติ” นั้นเอง.

... ..

วันนี้เราจะพูดกันถึง ค่าของศีลธรรม ก็หมายถึงศีลธรรมชนิดที่เป็นการบัญญัติ คือที่มนุษย์บัญญัติขึ้น; ถ้าจะพูดว่า ความจำเป็นที่จะต้องศีลธรรม ก็หมายถึงศีลธรรมที่มนุษย์จะต้องบัญญัติ และปฏิบัติตามให้ถูกต้อง.

ในชั้นแรกนี้จะพูดกันถึงคำว่า “ค่า” กันเสียก่อน. คำว่า “ค่า” ก็คือสิ่งที่พูดกันมากที่สุดในคำว่า ราคา ก็มีในคำว่า คุณค่า ก็มี คุณสมบัติ ก็มี; แต่ทั้งหมดนี้มันรวมอยู่ที่คำว่า “ค่า”. อะไรที่เรียกว่าค่า? ก็คือ สิ่งที่บัญญัติกันขึ้นมาว่ามีค่า ตามความรู้สึกของตน ๆ ว่ามันจะมีค่า

๑๒๖

ศีลธรรม

อย่างไร.

เมื่อดูกันให้ทั่วถึงแล้ว จะเห็นได้ว่า ค่าในความหมายที่หนึ่งนี้ มันก็เกิดขึ้นเพราะความต้องการ, และเป็นความต้องการของมนุษย์นั่นเอง. ความต้องการมันทำให้เกิดค่าขึ้นมาเท่านั้นเท่านี้, แล้วแต่ความต้องการมันมากหรือน้อย.

ส่วนค่าในความหมายที่สอง มันเกิดเป็นค่าขึ้นมาอย่างลึกซึ้ง คือมัน ตามความต้องการของธรรมชาติ ซึ่งมันอยู่ลึกซึ้งที่สุด; นี้ไม่ใช่มนุษย์ไปแต่งตั้งหรือบัญญัติได้.

คำมีอยู่ ๒ ความหมาย : ตามที่มนุษย์แต่งตั้งบัญญัติตามความต้องการนี้ อย่างหนึ่ง, ที่ธรรมชาติต้องการหรือเรียกร้องอยู่ในส่วนลึกซึ้งที่สุด นั่นก็อย่างหนึ่ง; ซึ่งไม่ควรจะลืมนึกว่า เราต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติอยู่ส่วนหนึ่งด้วย เราจึงจะรอดตายอยู่ได้. นั่นแหละค่าของศีลธรรม ชนิดนั้นมันลึกซึ้ง, มันซ่อนอยู่อย่างลึกซึ้ง.

... ..

๑๒๗

ค่าและความจำเป็นที่ศีลธรรม

เดี๋ยวนี้จะ พิจารณากันถึงคำว่า “ค่า” ตามความต้องการของมนุษย์ก่อนเป็นข้อแรก.

ประเภทที่ ๑ ในระดับแรก ก็อยากจะชี้ให้เห็นค่าที่กำหนดขึ้นอย่างโง่เขลา คือเอาปากหรือเอาท้อง หรือเอาเนื้อเอาหนัง เออร์ดอว์นี่เป็นเกณฑ์, ซึ่งเป็นเรื่องวัตถุอย่างเดียว ไม่มองเห็นค่าทางนามธรรมทางจิตใจ.

ค่าทางวัตถุนี้ เอาแต่เรื่องทางวัตถุอย่างเดียว แล้วก็เอาความต้องการนั้นแหละเป็นหลัก; ถ้าเกิดมีความต้องการมากพร้อม ๆ กันมันก็แพง; เมื่อไม่มีใครต้องการมันก็ถูก หรือน้อยลงไป. นี้เรียกว่าหลับลูบลับตา ยึดถือกันแต่หลักทางวัตถุ ทางเนื้อหนัง; แล้วมันก็ไม่ตรงกัน : คนนี้ต้องการ อีกคนหนึ่งไม่ต้องการ, ของที่แพงสำหรับคนนี้ ไม่แพงสำหรับคนโน้น, ของอย่างนี้คนหนึ่งยอมซื้อตั้งพันตั้งหมื่น แต่ถ้าว่าอีกคนหนึ่งให้เปล่า ๆ ก็ไม่เอา.

นี่เป็นการบัญญัติตามความต้องการอย่างโง่เขลา; เหมือนที่เขาเรียกกันว่า “ไ้กับพลอย” อย่างนี้ : เพชรพลอยที่แพงมากตกอยู่ที่นั่น; ไ้ก็ไม่ได้เห็นว่ามีความอะไร ลู้ข้าวสาร

๑๒๘

ศีลธรรม

“

ค่าในความหมายที่หนึ่งนี้ มันก็เกิดขึ้นเพราะความต้องการ, และเป็นความต้องการของมนุษย์นั่นเอง. ความต้องการมันทำให้เกิดค่าขึ้นมาเท่านั้นเท่านั้น, แล้วแต่ความต้องการมันมากหรือน้อย.

ส่วนค่าในความหมายที่สอง มันเกิดเป็นค่าขึ้นมาอย่างลึกซึ้ง คือมัน ตามความต้องการของธรรมชาติ ซึ่งมันอยู่ลึกซึ้งที่สุด;

นี่ไม่ใช่มนุษย์ไปแต่งตั้งหรือบัญญัติได้.

”

๑๒๙

ค่าและความจำเป็นที่มีศีลธรรม

เม็ดหนึ่งก็ได้. หรือว่า ลิงได้แก้วมาก็ไม่มีค่าอะไร; ลูกลูกแดงเล็ก ๆ ลักลูกหนึ่งก็ได้. หรือ คนที่เขาถือวัตถุเนื้อหนึ่งเป็นหลักเกินไป; เขาก็บอกว่า พระพุทธรูปองค์นี้มีค่าเท่ากับปลาหู ๕ เชนง เท่านั้น. ก็ลองคิดดู; คนที่เขา รู้จักค่าของพระพุทธรูป นี้คงจะฟังไม่ได้. แต่ถ้าเอาวัตถุเป็นหลักกันแล้ว; พระพุทธรูปองค์นี้ มีค่าเท่ากับปลาหู ๕ เชนงจริง ๆ ด้วยเหมือนกัน. นี้เรียกว่าเขาตีค่ากันตามความรู้สึกของปาก ของท้อง ของความต้องการด้วยความโง่เขลา ค่าอย่างนี้มันก็มีอยู่ประเภทหนึ่ง.

ประเภทที่ ๒ ค่าตามความหมายทางไสยศาสตร์ ที่ต้องอาศัยความเชื่อ ยึดมั่นถือมั่นอย่างงมงายเป็นหลัก.

ค่าทางไสยศาสตร์นี้ มันมีรากฐานอยู่บนความงมงาย : วัตถุขลัง วัตถุศักดิ์สิทธิ์ ถ้าเกิดเชื่อขึ้นมา; เป็นก้อนดินหรือก้อนโลหะอะไรเล็ก ๆ นิดเดียว ซื่อซายกันตั้งหมื่นตั้งแสน ก็ได้. มันเป็นค่าทางไสยศาสตร์ที่มีการประกอบพิธีรีตองหลอก ๆ กัน ก็มีค่า เป็นร้อยเป็นพันเป็นหมื่น อะไรขึ้นมาก็ได้. ค่าในลักษณะอย่างนี้ก็ยังมีอยู่

๑๓๐

ศีลธรรม

ความหมายหนึ่งเหมือนกัน; เอาไปพิจารณาดูให้ดี.

ประเภทที่ ๓ ค่าตามความต้องการที่แท้จริง ตามความหมายอย่างหลักวิชาเศรษฐกิจ เขาก็มีอยู่ประเภทหนึ่ง.

ค่าอย่างเศรษฐกิจนี้ มันขึ้นอยู่กับความต้องการกับสิ่งที่สนองความต้องการ; ถ้าความต้องการมันมีมาก สิ่งสนองความต้องการมันมีไม่พอกัน มันก็แพง; ก็ของสิ่งเดียวกันนั้นแหละ ถ้าความต้องการมันเกิดน้อยลงไป ค่านั้นมันก็ลดลง เพราะมันมีสิ่งที่สนองความต้องการมาก. นี้คือค่าราคาของสิ่งต่าง ๆ หรือสิ่งที่เป็นเงินตรา เป็นค่าแทนเงินตราที่บัญญัติค่าไว้อย่างไร เพื่อประโยชน์อะไร สำหรับคนกลุ่มไหน มันก็เป็นค่าตามที่บัญญัติอยู่กับสิ่งที่มันกำลังหมุนเวียนอยู่จริง ๆ.

แต่ถึงอย่างไร มองดูให้ดีจะเห็นว่า ก็ทำกันไปอย่างนั้นแหละ ตามที่มนุษย์จะรู้จัก; ถ้ามนุษย์โง่ ก็ต้องบัญญัติไปตามความโง่. นี้คือความโง่ของเศรษฐกิจ ที่แก้ปัญหาต่าง ๆ ในโลกนี้ไม่ได้; ไม่รู้จักต้นตออันแท้จริง คือความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ความมีศีลธรรมของคน; เพราะไป

๑๓๑

ค่าและความจำเป็นที่มีศีลธรรม

ลุ่มหลง ในสิ่งที่ไม่ควรจะมีและไม่ควรจะยึดถือ นั่นนี่
จนทำให้เกิดความยุ่งยากทางค่า ทางเศรษฐกิจขึ้นมา.

ตัวอย่างดังที่กำลังมีปัญหาน่าหัวเราะ ว่าคนบางคน
เขาจะเป็นบ้าตายเสียแล้ว; เพราะว่าหมู่มันแพง อย่างพวก
กรุงเทพฯ โดยมาก สมัยหนึ่ง. ทำไมจึงจะต้องเดือดร้อน
กันถึงอย่างนั้น; มันควรจะแก้ไขได้ เปลี่ยนแปลงได้.
ถ้าหมู่มันแพงก็อย่าไปกินมันก็แล้วกัน; กลับไปโวยวายให้
มันมีเรื่องยุ่งยากลำบากขึ้นมา ไม่รู้จักละอาย. นี้เรียกว่า
ค่าที่เกิดจากความต้องการของมนุษย์.

ในภาษาศีลธรรมจะเห็นว่า ค่าไหนทำนองนี้เป็นของ
หลอกหลวง ลม ๆ แล้ง ๆ เป็นไปตามความต้องการของ
มนุษย์.

เดี๋ยวนี้มนุษย์ไม่ต้องการศีลธรรม ศีลธรรมก็กลายเป็น
ของไม่มีค่า; แล้วความโง่มันอยู่ที่ใคร, ความลำบาก
ทุกข์ยากมันอยู่ที่ใคร. เมื่อศีลธรรมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับ
มนุษย์ แล้วมนุษย์เกิดไม่ต้องการศีลธรรม; ศีลธรรมก็
หมดค่าหรือด้อยค่าไม่มีใครสนใจ. เมื่อไม่มีศีลธรรมอยู่ใน
หมู่มนุษย์ เป็นมนุษย์ที่ไร้ศีลธรรม ก็เลยมีปัญหา

๑๓๒

ศีลธรรม

“
เดี๋ยวนี้มนุษย์ไม่ต้องการศีลธรรม
ศีลธรรมก็กลายเป็นของไม่มีค่า;
แล้วความโง่มันอยู่ที่ใคร,
ความลำบากทุกข์ยากมันอยู่ที่ใคร.
เมื่อศีลธรรมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์
แล้วมนุษย์เกิดไม่ต้องการศีลธรรม;
ศีลธรรมก็หมดค่าหรือด้อยค่าไม่มีใครสนใจ.
เมื่อไม่มีศีลธรรมอยู่ในหมู่มนุษย์ เป็น
มนุษย์ที่ไร้ศีลธรรม
ก็เลยมีปัญหายุ่งยากลำบากมากขึ้นทุกที;
”

๑๓๓

ค่าและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม

ยุ่งยากลำบากมากขึ้นทุกที; นี่ยกตัวอย่างว่ามันเกี่ยวกัน อยู่กับสิ่งเหล่านี้ ไม่แยกกันได้. นี่คำว่าคำในความหมาย ที่มนุษย์บัญญัติตามความต้องการของมนุษย์ในความ- หมายหนึ่ง.

... ..

ที่นี่ อีกความหมายหนึ่ง **คำที่เกิดขึ้นจากความ ต้องการของธรรมชาติ.**

เมื่อธรรมชาติมันมีหลักตายตัวว่า เราจะต้องทำ อย่างไร เราจะต้องทำอย่างไร; ถ้าเราไม่ทำอย่างนั้นก็ จะลำบาก จะเจ็บไข้ หรือจะตาย. พวกปัจจัยที่จำเป็น ๔ อย่าง คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เป็นต้น นี่ก็เป็นธรรมชาติทางวัตถุ จะต้องหามาตาม ธรรมชาติเรียกร้องโดยต้องมีอยู่. บางทีก็น่าหวั่น ที่ว่า ของจำเป็นแก่ชีวิตอย่างยี่งมันกลับมีราคาถูกลงเหลือเกิน; แล้วของบ้า ๆ บอ ๆ ทำไม่มันถึงแพง.

ยกตัวอย่างง่าย ๆ เช่นว่า ข้าวสารนี้ทำไม่มันจึง ไม่มีค่าแพงเท่ากับทองคำ หรือ เพชรพลอยอะไรนี่ เป็นต้น.

ถ้าเอามาเทียบกันดูกับความที่มันจะเป็นประโยชน์แก่ ร่างกายแล้ว ของแพง ๆ เหล่านั้นมีค่าไม่เท่ากับว่าน้ำ ลึกแก้วเดียว หรือข้าวสารสักกำมือหนึ่งก็ได้. นี่เรียกว่า อาหารที่จำเป็นแก่ชีวิต.

ที่นี่ เครื่องนุ่งห่ม เราก็ควรจะนึกถึงประโยชน์อัน แท้จริง. มันคืออะไร, มันควรจะมီးอะไร; แล้วเราก็ทำไป ทำให้มันผิด : ไปมุ่งแต่จะให้มันสวยมันงาม ให้มันแปลก ประหลาด สำหรับจะอวดกัน มันก็กลายเป็นเครื่องสำหรับ อวดกัน ; มันไม่ใช่เรื่องเครื่องนุ่งห่มไป เป็นต้น; แล้ว เกิดปัญหาแก่มนุษย์, ทำความลำบากยุ่งยากให้แก่มนุษย์ ไม่น้อยเหมือนกัน.

เรื่อง ที่อยู่อาศัย อะไรนี่ ถ้าเมื่อมัน มีอะไรเท่าที่ จำเป็นหรือสมควร มันก็ไม่มีปัญหาหาก. เดี่ยวนี้อายุจะ อยู่อย่างแข่งกันกับเทวดา สร้างบ้าน สร้างประสาทอะไร ก็แข่งกับเทวดา มันก็เลยไม่เป็นความสงบได้.

เรื่อง ยารักษาโรค ก็เหมือนกันอีก ที่ว่าจะมียาโดย ตรงนี้ ก็ไม่ค่อยมีใครชอบ, ชอบยาเล่น ๆ กันเสียโดยมาก ยากินเล่นขายดีกว่ายากินจริง ๆ.

นี่เรียกว่า ธรรมชาติมันต้องการอยู่อย่างหนึ่ง ; เรา
ทำผิดกฎเกณฑ์อันนั้น ก็เรียกว่า ทำผิดทางศีลธรรมต่อ
ธรรมชาติ ก็ขาดศีลธรรมตามการเรียกร้องของธรรมชาติ.
ถ้าขาดถึงขนาดหนึ่งแล้ว มันก็ต้องเกิดความลำบากขึ้น
มาทันที : ทางร่างกายก็จะลำบากขึ้นมาทันที. ถ้ายังเป็น
ทางจิตใจด้วยแล้ว ก็อย่างยิ่งเสียหายหมด; คือธรรมชาติต้อง
การให้มีจิตใจอย่างไรจึงจะปรกติสุขอยู่ได้ ไม่เป็นบ้าเป็น
โรคเส้นประสาท แล้วเราก็ไม่ทำให้มันอย่างนั้น; ในที่สุด
ก็ได้เป็นโรคประสาทแล้วเป็นโรคจิต. คิดดูเถอะว่า
ธรรมชาติมีกฎ เหมือนกับกฎศีลธรรมอยู่อันหนึ่งด้วย
แต่มันลึกลับ. มนุษย์ไปสนใจแต่กฎทางวัตถุทางเนื้อหนัง
ทางปากทางท้อง ; ก็ทำผิดในทางนี้

คำว่าคำในทางธรรมชาตินี้ มันลึกลับอย่างนี้ แล้วมัน
รุนแรงมาก. ทางกาย ถ้าขาดแล้วมันก็เจ็บไข้ หรือตายทาง
กาย. ทางจิต ถ้ามันขาดแล้วมันก็ตายในทางจิต คือจะเป็น
บ้า หรือจะไม่มีอะไรเหลืออยู่สำหรับเป็นความดี; กลายเป็น
บุคคลที่ไร้ค่า, กลายเป็นสังคมที่ไร้ค่าไป เพราะว่ามัน
มีจิตใจไม่สมประกอบนั่นเอง.

๑๓๖

ศีลธรรม

“
ธรรมชาติมันต้องการอยู่อย่างหนึ่ง ;
เราทำผิดกฎเกณฑ์อันนั้น ก็เรียกว่า
ทำผิดทางศีลธรรมต่อธรรมชาติ
ก็ขาดศีลธรรมตามการเรียกร้องของธรรมชาติ.
ถ้าขาดถึงขนาดหนึ่งแล้ว
มันก็ต้องเกิดความลำบากขึ้นมาทันที :
ทางร่างกายก็จะลำบากขึ้นมาทันที.
ถ้ายังเป็นทางจิตใจด้วยแล้ว
ก็อย่างยิ่งเสียหายหมด;
คือธรรมชาติต้องการให้มีจิตใจอย่างไร
จึงจะปรกติสุขอยู่ได้
ไม่เป็นบ้าเป็นโรคเส้นประสาท
แล้วเราก็ไม่ทำให้มันอย่างนั้น;
ในที่สุดก็ได้เป็นโรคประสาทแล้วเป็นโรคจิต.

”

๑๓๗

คำและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม

ค่าของศีลธรรมตามธรรมชาติ คือ ธรรมชาติต้องการให้คนมีศีลธรรมอย่างนี้ ๆ แล้วคนก็ไม่สนใจ; คนก็ไปสนใจแต่ค่าในทางความต้องการของเนื้อหนัง ของปากของท้อง ซึ่งทำให้เห็นแก่ตัวมากขึ้น ๆ แล้วก็เอาเปรียบกันแล้วก็เบียดเบียนกัน แล้วก็เดือดร้อนกันไปทั้งโลก.

เดี๋ยวนี้เราจะพูดกัน แต่ความหมายของสิ่งที่เรียกว่า ค่า, มีค่า. ค่าตามที่มนุษย์บัญญัติตามความต้องการของคน นี่ก็อย่างหนึ่ง, แล้วค่าตามธรรมชาติมันต้องการและเรียกร้องอยู่อย่างลึกซึ้งเร้นลับนั้น มันก็อีกอย่างหนึ่ง. นี้เรียกว่าความหมายของคำว่า “ค่า”

... ..

ที่นี่ อยากจะให้ดูอีกสักมุมหนึ่งดีกว่า ว่า**ค่าตามที่มีจฉาทิฎฐิบัญญัติ** กับ**ค่าตามที่สัมมาทิฎฐิบัญญัติ** นี้ก็จะค่อยเห็นได้ง่ายขึ้น.

พวกมีจฉาทิฎฐิ บัญญัติสิ่งนี้ว่ามีค่าเท่าไร? ที่นี้พวกสัมมาทิฎฐิก็จะบัญญัติสิ่งเดียวกันนั้นว่าค่าเป็นอย่างอื่นเสมอไป. สิ่งที่พวกมีจฉาทิฎฐิบัญญัติว่ามีค่ามาก; พวก

“
พวกมีจฉาทิฎฐิ บัญญัติสิ่งนี้ว่ามีค่าเท่าไร?
ที่นี้พวกสัมมาทิฎฐิ
ก็จะบัญญัติสิ่งเดียวกันนั้นว่า
ค่าเป็นอย่างอื่นเสมอไป.
สิ่งที่พวกมีจฉาทิฎฐิบัญญัติว่ามีค่ามาก;
พวกที่เป็นสัมมาทิฎฐิจะบัญญัติไว้ว่า
ไม่มีค่าเลยก็ได้.
ขอให้มองดูให้ดี ๆ

”

ที่เป็นสัมมาทิฐิจะบัญญัติไว้ว่า ไม่มีค่าเลยก็ได้. ขอให้มองดูให้ดี ๆ เพราะว่า พวกมิจฉาทิฐินั้น เอาเนื้อหนังเป็นหลัก, เอาปาก เอาท้องเป็นหลัก, เอาวัตถุมาเป็นหลัก. พวกสัมมาทิฐินั้น เขาก็เอาเรื่องจิตเรื่องวิญญาณ เรื่องคุณสมบัตินั้นแท้จริงมาเป็นหลัก.

ทีนี้จะเอาอย่างไรเป็นหลัก? ก็ไม่มีใครบังคับได้. แต่ถ้าเอาอย่างไรเป็นหลักแล้ว ความปรกติสุขเกิดขึ้น ต้องถืออย่างนั้นถูกต้อง. นี่ขอให้ยึดหลักอย่างนี้ไว้เสมอไปว่า สี - ละ ก็ต้องแปลว่า ปรกติ, ปรกติสุข. เราถือค่ากันอย่างไร, โดยวิธีไหน, แล้วผลที่เกิดขึ้นเป็นความปรกติเป็นความสงบสุขแล้ว อันนั้นแหละถูก. อย่าได้ไปหลงใหลในการบัญญัติด้วยอำนาจของมิจฉาทิฐิเลย; มีแต่จะทำให้เกิดความยุ่งยากสับสน.

จะเทียบกันดูอย่างง่าย ๆ อย่างนี้ก็ได้ว่า พวกมิจฉาทิฐิ เขาต้องการว่า “ให้กินดีอยู่ดี”; แต่พวกสัมมาทิฐิ จะต้องการว่า “กินอยู่แต่พอดี”; เท่านั้นนั้นก็ต่างกันมากแล้ว.

พวกที่ถือว่า “กินดีอยู่ดี” นี้ไม่มีขอบเขต ขยาย

๑๔๐

ศีลธรรม

“

ขอให้ยึดหลักอย่างนี้ไว้เสมอไปว่า สี-ละ ก็ต้องแปลว่า ปรกติ, ปรกติสุข. เราถือค่ากันอย่างไร, โดยวิธีไหน, แล้วผลที่เกิดขึ้นเป็นความปรกติ

เป็นความสงบสุขแล้ว อันนั้นแหละถูก.

”

๑๔๑

ค่าและความจำเป็นที่ดั่งมีศีลธรรม

ออกไปเรื่อยจนเท่ากับเทวดาแล้ว มันก็ยังไม่พอ ที่จะเรียกว่า “กินดีอยู่ดี”. ที่นี้พวกที่ “กินอยู่แต่พอดี” นั้น มันมีความพอดีได้เอง จะทำอะไร เท่าไรแล้วพอดี ก็มีปกติสุขได้มากกว่า; ไม่มีปัญหาเรื่องความขาดแคลน แล้วก็ไม่เห็นแก่ตัว; เพราะถ้าทะเลาะทะเลาะกันก็เป็นคนเห็นแก่ตัว. เดี่ยวนี้ไม่เห็นแก่ตัวมันก็ไม่ทะเลาะทะเลาะกัน, ก็ไม่มีไฟเผาให้เร่าร้อน ในเรื่องของความต้องการ.

นี่คือคำว่า “ค่า” หลอกหลวงที่สุด; พวกมิจฉาทิฎฐิบัญญัติอย่างหนึ่ง, พวกสัมมาทิฎฐิบัญญัติอย่างหนึ่ง. เช่นว่าคน ๆ หนึ่ง เขาจะซื้อของที่แพง แล้วก็ไม่รู้ว่าจะได้ประโยชน์อะไรมากิน; อีกคนหนึ่งเขาจะซื้อกล้วย ซื้อผักอะไรถูก ๆ มากิน. อย่างนี้ มันก็ไม่มีปัญหา; เพราะมีความคิดเห็น ที่แตกต่างกันถึงกับตรงกันข้าม : เป็นมิจฉาทิฎฐิ เป็นสัมมาทิฎฐิ; เป็นเหตุให้กินอยู่ไม่มีขอบเขต จนกระทั่งว่ากินอยู่มีขอบเขต ที่พอดี.

... ..

ที่พูดมาทั้งหมดนี้ ต้องการให้สนใจแต่เพียง

๑๔๒

ศีลธรรม

ความหมายของคำพูด เพียงคำเดียว คือคำว่า ค่า, ค่าหรือราคานั้น มันหลอกหลวงที่สุด แล้วเราเคยไ้กันก็มากน้อย? เคยหลงในเรื่องนี้กันก็มากน้อยเท่าไร? ควรจะปรับปรุงกันเสียใหม่; อย่าให้มันหลอกได้นัก. แต่เดี๋ยวนี้มาพูดกันถึงเรื่องที่สำคัญที่สุด คือคำว่า ค่าของคำว่า “ศีลธรรม”. พวกมิจฉาทิฎฐิจะให้ค่าของศีลธรรมน้อยมาก หรือไม่ให้เลย; พวกสัมมาทิฎฐิจะเห็นว่าศีลธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญมาก มีค่ามาก ควรจะสนใจมาก.

เดี๋ยวนี้ ถ้าคนทั้งบ้านทั้งเมือง เขาไม่เห็นค่าของศีลธรรมแล้วจะเรียกว่าคนทั้งบ้านทั้งเมืองเป็นมิจฉาทิฎฐิ หรือเป็นสัมมาทิฎฐิ? ขอให้ลองคิดดู. หรือว่าคนทั้งประเทศ ด้วยเข้าไป ที่ไม่สนใจปัญหาทางศีลธรรม ไม่หยิบยกปัญหาทางศีลธรรมขึ้นมาวินิจฉัย นี้ ก็เพราะไม่เห็นค่าของศีลธรรม; จะเรียกว่ามิจฉาทิฎฐิหรือจะเรียกสัมมาทิฎฐิ? ขอให้ลองคิดดู.

ค่าของศีลธรรมแท้ ๆ มันก็ยิ่งแตกต่างกัน ตามที่ว่า พวกมิจฉาทิฎฐิมันเป็นผู้ตีราคา หรือว่าพวกสัมมาทิฎฐิเป็นผู้ตีราคา. แล้วเราอยู่ในพวกไหน?

๑๔๓

ค่าและความจำเป็นที่มีศีลธรรม

ถ้าเราไม่เห็นค่าของศีลธรรม หรือเห็นค่าของศีลธรรมมีน้อย ก็ยอมรับเสียดี ๆ ว่ายัง เป็นมิจฉาทิฎฐิอยู่ส่วนหนึ่งที่เดียว. ถ้าเป็นสัมมาทิฎฐิรู้จักค่าของศีลธรรมแล้ว; ทำไมไม่พยายามที่จะมีศีลธรรมอยู่ในเนื้อในตัว ให้ลูกให้หลานให้คนในครอบครัวมีศีลธรรม, หรือเพื่อนบ้านเพื่อนร่วมโลกกัน ได้มีศีลธรรม. ทำไมจึงไม่เสียสละช่วยกันส่งเสริมศีลธรรม?

ที่ว่าทำบุญ ๆ แต่ไม่รู้จะทำอะไร. อาตมาอยากจะบอกว่าทำบุญ ที่ดีเลิศประเสริฐที่สุด ก็คือ การทำให้คนในโลกมีศีลธรรม; ไม่มีบุญไหนดีกว่านี้ หรือจริงกว่านี้. ถ้าเห็นว่าศีลธรรมมีค่า เราก็ควรจะปรับปรุงนั้น ส่งเสริม นั่นนี้ คนละไม้คนละมือ; แต่ถ้าทำสุดความสามารถในการที่จะทำให้มี ศีลธรรมอยู่ในสังคม ในบ้านเมืองของเรา ในประเทศของเรา หรือกระทั้งอยู่ในโลกนี้ ก็ยิ่งดี.

ค่าของศีลธรรมสลับไปหมด ไม่พิจารณาให้ ก็ไม่เห็น; แต่มันมีค่ามากจนถึงกับว่า ความเป็นความตายของโลกหรือมนุษย์นี้มันอยู่ที่นี้. ลองไม่มีศีลธรรมให้ถึงขนาดเถอะ โลกนี้จะวินาศ จะฉิบหาย จะเป็นโลกที่

๑๔๔

ศีลธรรม

“
**ถ้าคนทั้งบ้านทั้งเมือง
 เขาไม่เห็นค่าของศีลธรรม
 แล้วจะเรียกว่าคนทั้งบ้านทั้งเมืองเป็นมิจฉาทิฎฐิ
 หรือเป็นสัมมาทิฎฐิ? ขอให้ลองคิดดู.
 หรือว่าคนทั้งประเทศด้วยเข้าไป
 ที่ไม่สนใจปัญหาทางศีลธรรม
 ไม่หยิบยกปัญหาทางศีลธรรมขึ้นมาวินิจฉัย
 นี้ ก็เพราะไม่เห็นค่าของศีลธรรม;
 จะเรียกว่ามิจฉาทิฎฐิหรือจะเรียกสัมมาทิฎฐิ?
 ขอให้ลองคิดดู.**
 ”

๑๔๕

ค่าและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม

ไว้ความหมาย.

... ..

ที่นี้ดูกันต่อไปอีก จะดูกันอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปอีกว่า คำว่า “ค่า” นั้นมันคืออะไรกันแน่?

อาตมากำลังบอกว่าสิ่งที่เรียกว่า ค่า นั้นแหละ คือต้นเหตุแห่งปัญหาทั้งหลายทั้งปวง หรือเป็นที่ตั้งแห่งปัญหาทั้งหลายทั้งปวง; ถ้ามันไม่มีค่า หรือไม่เกี่ยวกับประโยชน์แล้ว ก็ไม่เกิดปัญหาอะไร. ปัญหาที่มันเกิดขึ้นแก่เรา เพราะเราต้องการประโยชน์, ต้องการสิ่งที่มีค่า; แล้วค่านั้นแหละมันทำให้เราต้องการ. ถ้ามันไม่มีค่า เราก็ไม่ต้องการ; แล้วเราก็ไม่รู้สีกว่ามันจำเป็นอย่างไร. แต่ถ้ารู้สีกว่ามีค่าแล้ว ก็เกิดต้องการขึ้นมาทันที : ในทางดีก็อย่างนี้, ในทางชั่วก็อย่างนี้ มันจะมีค่าได้ในทางดีก็ได้, ในทางชั่วก็ได้; หรือว่าคนจะทำดีก็ได้, ทำชั่วก็ได้, โดยต้นเหตุอย่างเดียว คือสิ่งที่เรียกว่า “ค่า” นั้นเอง.

เรื่องนี้คงจะไม่ลึกซึ้งเกินกว่าที่จะไปพิจารณาดูได้เอง ว่าถ้าเราไม่รู้สีกว่ามันมีสิ่งที่เรียกว่า ค่า อยู่ในโลกนี้

๑๔๖

ศีลธรรม

“

อาตมาอยากจะทำบุญ
 ที่ดีเลิศประเสริฐที่สุด ก็คือ
 การทำให้คนในโลกมีศีลธรรม;
 ไม่มีบุญไหนดีกว่านี้ หรือจริงกว่านี้
 ถ้าเห็นว่าศีลธรรมมีค่า เราก็ควรจะปรับปรุงนั้น
 ส่งเสริมมันนี่ คนละไม้คนละมือ;
 แต่ถ้าทำสุดความสามารถ
 ในการที่จะทำให้มี ศีลธรรมอยู่ในสังคม
 ในบ้านเมืองของเราในประเทศของเรา
 หรือกระทั่งอยู่ในโลกนี้ ก็ยิ่งดี.

”

๑๔๗

ค่าและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม

แล้วเราก็จะเป็นพระอรหันต์. การที่เป็นพระอรหันต์ไม่ได้ ก็เพราะว่าไปติดอยู่ที่ค่า หรือคุณค่าอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความอยากอย่างใดอย่างหนึ่ง : อยากได้ออยากเอา มันก็รัก; อยากไม่ได้อยากไม่เอา มันก็เกลียด. มันมีอยู่ ๒ อย่างเท่านั้น คือรักหรือชัง : ค่าอย่างหนึ่งมันทำให้รัก, ค่าอย่างหนึ่งมันทำให้เกลียดหรือชัง.

ถ้าพูดเป็นภาษาบาลี คำนี้ก็คือคำว่า คุณะ, คุณ อ่านว่า คุณ ในภาษาไทย. มันมีคุณ คือ คุณค่า หรือคุณสมบัติ ดีก็ได้เลวก็ได้ ก็เรียกว่าคุณทั้งนั้น; ภาษาบาลีเป็นกลางอย่างนั้น. ที่มันมีค่าสำหรับเป็นอันตรายก็ได้, เป็นประโยชน์ก็ได้; มีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งของมัน แล้วก็เรียกว่าคุณค่า หรือ ค่าของมันทั้งนั้น.

ที่นี้จิตใจของคนก็หวั่นไหวไปตามสิ่งที่เรียกว่าคุณหรือค่า, เช่นดีก็มีคุณอย่างดีก็ติดดี, ชั่วมีคุณอย่างชั่วก็ติดชั่ว. เราก็เกลียดชั่ว เราก็รักดี; แต่ทั้งเกลียดชั่วและรักดี นั้นก็คือความยึดมั่น. ยึดมั่นในอะไร? ก็ยึดมั่นในค่า หรือ คุณ นั้นเอง. พระอรหันต์ประเภทเดียวเท่านั้นที่จะมีจิตใจอยู่นเหนืออิทธิพล ของสิ่งที่เรียกว่า ค่า หรือ คุณ

๑๔๘

ศีลธรรม

“
ถ้าเราไม่รู้สึกว่า
มันมีสิ่งๆที่เรียกว่า ค่า อยู่ในโลกลนี้แล้ว
เราก็จะเป็นพระอรหันต์.

”

๑๔๙

ค่าและความจำเป็นที่ดองมีศีลธรรม

หรือคุณสมบัติ ก็ตาม.

พูดอย่างนี้ มันออกจะเป็นปรัชญาเลยเถิดไป; แต่ มันเป็นความจริงที่ควรระทาบ ว่าการที่มนุษย์จะมีจิตใจ ว่างจากกิเลส หรือว่างจากความทุกข์ไม่ได้ ก็เพราะไปติด อยู่ที่คุณหรือค่า, ไปเป็นทาสของสิ่งๆที่เรียกว่าคุณหรือค่า ดีก็ได้ ชั่วก็ได้. บางคนก็เห็นชั่วเป็นดี, บางคนก็เห็นดีเป็น ดี เห็นชั่วเป็นชั่ว; มันก็แล้วแต่มีจกชาติภูมิหรือสัมมาทิฐิ.

แต่แม้ว่าจะจะเป็นสัมมาทิฐิขนาดที่ รู้ว่าดีเป็นดี ชั่วเป็นชั่วแล้ว; แต่ถ้าจิตมันยังไปหลงอยู่ในค่า หรือ คุณ นี้แล้ว มันก็หลุดพ้นไปจากความครอบงำของสิ่งนั้นไม่ได้. ฉะนั้นจึงไปเกิดอยาก คือมีตัณหาอย่างนั้น อย่างนี้ อย่าง โนั้น : เป็นกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา ก็เพราะสิ่งที่เป็นต้นเหตุอย่างเดียวกันนั่น คือสิ่งที่เรียกว่าค่านั่นเอง. มัน ชอบกาม มันก็ไปเป็นกามตัณหา; ถ้าชอบรูป ก็ไปเป็น ภวตัณหา; ชอบอรูปรูปร่างก็ไปเป็นวิภวตัณหา; แล้วแต่จะ ไปชอบอะไร หรือค่าของอะไรที่มีความหมายอย่างไร.

นี่พูดเลยเถิดไปแล้ว ถึงคำว่า “ค่า” ชนิดที่มันเป็น ที่ตั้งแห่งความยึดถือของมนุษย์เรา.

๑๕๐

ศีลธรรม

“
การที่มนุษย์จะมีจิตใจว่างจากกิเลส
หรือว่างจากความทุกข์ไม่ได้
ก็เพราะไปติดอยู่ที่คุณหรือค่า
ไปเป็นทาสของสิ่งๆที่เรียกว่าคุณหรือค่า
ดีก็ได้ ชั่วก็ได้.
”

๑๕๑

ค่าและความจำเป็นที่คั่งมีศีลธรรม

... ..

ขอให้ระวังอย่างยิ่งต่อสิ่งที่เรียกว่า ค่า; ระวังให้ดี ๆ : สิ่งนั้นแหละมันเป็นตัวปัญหาทั้งหมด.

ถ้าเราเข้าใจผิดต่อสิ่งที่เรียกว่า ค่า; ระวังให้ดี ๆ สิ่งนั้นแหละมันเป็นตัวปัญหาทั้งหมด. ถ้าเราเข้าใจผิดต่อสิ่งนี้แล้ว มันจะสับสนหมด : ศีลธรรมก็จะไม่มี, อย่าว่าถึงกับจะมีการบรรลุ มรรค ผล นิพพานเลย. ระวังสิ่งที่เรียกว่าค่า หรือราคา หรือคุณค่า หรือคุณสมบัติอะไรนี้ให้ดี ๆ; มันมีลักษณะ เป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือทุกสิ่งไป : อย่างหนึ่งทำให้เกลียด, อีกอย่างหนึ่งทำให้รัก, ที่เป็นหลักใหญ่อยู่ ๒ อย่าง มีอย่างนี้.

ถ้าเราโง่ก็ยึดถือค่าของมัน ; เพราะฉะนั้นเราก็จะต้องไปรักเข้าไปในฝ่ายหนึ่ง, ไปเกลียดเข้าไปในฝ่ายหนึ่ง. อันนี้ก็เรียกว่าเสียหายหมด ในทางความเป็นปรกติ คือจะมีใจคอไม่ปรกติ, จะมีทิวฏฐิตามคิดเห็นไม่ปรกติ. ที่นี้มันก็ออกมาทางกาย ทางวาจา เป็นการพูด การกระทำที่มันไม่ปรกติ; แล้วมันก็กระทบกระทั่งให้ตัวเองเดือดร้อน, กระทบกระทั่ง

๑๕๒

ศีลธรรม

ให้ผู้อื่นเดือดร้อน, มันเสียความเป็นปรกติไปหมด; แล้วสิ่งที่เรียกว่าค่ามันก็มีอยู่อย่างหลอกลวง อย่างที่เราไม่รู้จัก.

เอาตามารู้สึกว่า การที่เอาเรื่องอย่างนี้มาพูดกัน อาจจะไปสำหรับคนบางพวกก็ได้; แต่ก็ไม่ทราบว่าจะเอาเรื่องอะไรมาพูด ให้คนรู้จักกลัว ต่อการขาดศีลธรรม, หรือว่าให้คนกล้าในการที่จะมีศีลธรรม จึงเอาเรื่องศีลธรรมอย่างนี้มาพูด. ให้รู้จักคุณค่าของศีลธรรม, ให้รู้จักค่าในทางที่จะเป็นประโยชน์แท้จริงยิ่ง ๆ ขึ้นไป; จนกระทั่งในที่สุด จะได้อยู่เหนืออำนาจของสิ่งที่เรียกว่า ค่า หรือราคา นั้น.

ถ้ามีความยึดมั่นถือมั่นอยู่ ก็อยู่ใต้อำนาจของค่า หรือราคา : เดียวก็ชอบ เดียวก็ไม่ชอบ คือมีกิเลสอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นแน่นอน. ฉะนั้นจึงถือว่าแม้แต่พระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี ก็ไม่อยู่เหนือสิ่งนี้; เว้นแต่พระอรหันต์พวกเดียวเท่านั้น ที่จะรู้จักมีจิตใจอยู่เหนืออำนาจ ของสิ่งที่เรียกกันว่า “ค่า”.

นี่ตั้งต้นแต่อย่างต่ำ ๆ เช่นค่าของข้าวสารเม็ดหนึ่งนี้ ไปจนถึงค่าของศีลธรรมสูงสุด ก็ เรียกว่าค่า แล้วก็เป็นที

๑๕๓

ค่าและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม

ตั้งแห่งความยึดถือ.

ที่นี่ ถ้าวายึดถือวิธีนี้ให้ถูกวิธี ก็ยึดถือไปในทางที่มันจะสูงขึ้นไปจนในที่สุดมันก็อยู่เหนือค่า. เดี่ยวนี้ถ้าวามันโง่ไป มันก็ไปยึดผิด ๆ ; มันก็กลับต่ำลงไปโดยไม่จำเป็น แล้วไปเสียเวลาเปล่า ๆ คือ ไปหลงไหลในสิ่งที่ชั่ว, เห็นเป็นของที่มีค่า. ครั้นเวลาที่ชั่วนั้นได้ มาอยู่ที่ดี ก็หลงในค่าของสิ่งที่ดี; เรื่องยังไม่จบ ก็ยังหลงแม่ในความดี. นี่ก็ยังคงกอดข้อยู่ด้วยสิ่งที่เรียกว่า “ค่า”; มันก็ยังหนอกอกหนักใจ วิตก กังวล ทุกข์ร้อนไปตามเรื่อง. ฉะนั้นต้องทะเลาะขึ้นไปอีกทีหนึ่ง ให้มันพ้นจากอำนาจของสิ่งที่เราเรียกว่าค่า, หรือแม้แต่ค่าของความดี. นี่เป็นขั้นสูงสุดของสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรม.

เดี๋ยวนี้ในโลกนี้ ไม่ต้องการถึงอย่างนั้น; ต้องการแต่ให้อยู่กันดี ๆ อยู่กันอย่างดี, มีค่าของความดี, มีศีลธรรมอันดีก็พอที่จะปรกติแล้ว.

เอาละเป็นอันว่า เราจะถือเอาค่าของศีลธรรมอันดีมาเป็นวัตถุประสงค์ในที่นี้; บัญญัติว่ามีค่า ตามความหมายของศีลธรรม คือสามารถจะทำความปรกติแก่จิตใจ ของ

๑๕๔

ศีลธรรม

“

ถ้ามีความยึดมั่นถือมั่นอยู่
ก็อยู่ที่อำนาจของค่าหรือราคา :
เดี๋ยวก็ชอบ เดียวก็ไม่ชอบ
คือมีกิเลสอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นแน่นอน
ฉะนั้นจึงถือว่าแม้แต่พระโสดาบัน
พระสกิทาคามี พระอนาคามี ก็ไม่อยู่เหนือสิ่งนี้;
เว้นแต่พระอรหันต์พวกเดียวเท่านั้น
ที่จะรู้จักมีจิตใจอยู่เหนืออำนาจ
ของสิ่งที่เรียกกันว่า “ค่า”.

”

๑๕๕

ค่าและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม

บุคคลแต่ละบุคคล และทำความปรกติแก่สังคมคือ ที่อยู่รวม ๆ กัน เป็นพวก ๆ. อะไรทำความสงบสุขอย่างนี้ได้ ก็เรียกว่าศีลธรรม, แล้วมันก็มีค่าเพียงเท่านี้ สำหรับสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรมนี้. นี่สำหรับคำว่า ค่า ควรจะมองกันในลักษณะอย่างนี้.

... ..

ที่นี้ก็มาถึง **ความจำเป็น ที่คนเราจะต้องมีศีลธรรม.**

คำว่าศีลธรรมในที่นี้ คือศีลธรรมที่จะบัญญัติขึ้น, ที่ได้บัญญัติขึ้น แล้วจะต้องประพฤติปฏิบัติกันให้ถูกต้องนั้น ; ไม่ใช่ชนิดที่ว่าเป็นไปตามธรรมชาติ.

ความมีศีลธรรมอยู่ที่ตรงไหน? อะไรเรียกว่าความมีศีลธรรม? ถ้าพูดต่อเนื่องกันมา กับสิ่งที่พูดมาแล้ว ก็จะพูดได้เลยว่า การสามารถควบคุมสิ่งที่เรียกกันว่าค่านี้ได้ นั่นแหละคือ ความมีศีลธรรม. การสามารถควบคุมสิ่งที่เรียกว่าค่าได้ นั่นแหละคือ ความมีศีลธรรม; ถ้าเราควบคุมสิ่งที่เรียกว่าค่าหรือราคา หรือคุณค่านี้ไม่ได้แล้วมันจะ

๑๕๖

ศีลธรรม

“
 การสามารถควบคุมสิ่งที่เรียกว่าค่าได้
 นั่นแหละคือ ความมีศีลธรรม;
 ถ้าเราควบคุมสิ่งที่เรียกว่าค่าหรือราคา
 หรือคุณค่านี้ไม่ได้แล้ว
 มันจะดึงเราไปให้ทำอย่างไรอย่างหนึ่ง
 ตามที่เราหลงไปในคุณค่าอันนั้น;
 คนที่หลงในคุณค่าของความชั่วว่อดี,
 มันก็ลากออกไปทำความชั่ว.
 หรือถ้าจะไปหลงในคุณค่าที่สมมติบัญญัติกันว่อดี,
 มันก็ไปทำสิ่งที่เรียกว่าดี.
 แต่แล้วมันก็ยังไม่มีความปรกติถึงที่สุด
 คือไปรักดี ไปเกลียดชั่ว; ถ้ายังมีรัก มีโกรธ
 มีเกลียด มีรักมีชัง อยู่อย่างนั้น
 จะเรียกว่ามีศีลอันดีได้หรือยัง?

๑๕๗

ค่าและความจำเป็นที่ควรมีศีลธรรม

ดึงเราไปให้ทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามที่เราหลงไปในคุณค่าอันนั้น; คนที่หลงในคุณค่าของความชั่วว่อดี, มันก็ลากคอบไปทำความชั่ว. หรือถ้าว่าไปหลงในคุณค่าที่สมมติบัญญัติกันว่าดี, มันก็ไปทำสิ่งที่เรียกว่าดี. แต่แล้วมันก็ยังไม่มีความปรกติถึงที่สุด คือไปรักดี ไปเกลียดชั่ว; ถ้ายังมีรัก มีโกรธ มีเกลียด มีรักมีชัง อยู่อย่างนั้น จะเรียกว่ามีศีลอันดีได้หรือยัง?

ในทางโลก ๆ เขาก็บัญญัติว่าดี พอใช้ได้แล้ว : หรือใช้ได้แล้ว ในการที่รักดี ทำดี ขวนขวายในความดี หลงแต่ความดี จนตายไปกับตัว นี้ก็ว่าได้แล้ว. แต่ในทางธรรมะชั้นสูงนั้น ก็ต้องการไกลไปกว่านั้น คือ ต้องการความปรกติกว่านั้น; อย่าให้เกิดความรักอย่าให้เกิดความชังขึ้นมาได้ จึงจะเรียกว่าเราควบคุมมันได้. อย่าให้สิ่งที่มีค่าอย่างใดมาทำให้เราเกิด ความรัก หรือว่า อย่าให้สิ่งที่มีค่าอย่างใดมาทำให้เราเกิดความเกลียด; มันมี ๒ อย่างเท่านั้น. ฉะนั้นถ้าเราควบคุม ๒ อย่างนี้ได้ ก็เรียกว่ามีศีลธรรม.

ถ้าเราควบคุมไม่ได้; มันจะลากเราไปทำชั่ว หรือ

๑๕๘

ศีลธรรม

ว่าจะลากเราไปทำความดี ชนิดที่ต้องทนทรมาน ต้องหลงไหลในความดี จนต้องฆ่าตัวตาย เพราะความดี, หรือว่าความยึดมั่นในความดี ทำให้นอนไม่หลับกระสับกระส่ายอยู่ จนเป็นโรคประสาท อย่างนี้ก็มิ. นี่แหละ เพราะว่าเราไม่สามารถจะควบคุมสิ่งที่เราเรียกว่าค่าไว้ได้; ฉะนั้นศีลธรรมจึงไม่บริสุทธิ์; จึงถือว่าควบคุมสิ่งที่เรียกว่าค่านี้ได้มากเท่าไร ก็มีศีลธรรมมากเท่านั้น : ควบคุมได้น้อย ก็มีศีลธรรมน้อย. ควบคุมสิ่งที่มีความที่บังคับจิตใจของเราให้หลงไปนั้นแหละให้ได้; และการสามารถควบคุมได้ นั้นเรียกว่าเรามีศีลธรรม

ยกตัวอย่างที่เป็นพระเป็นเถรกันดีกว่า เพราะว่า เป็นนักบวชที่จะประพฤติธรรมะที่สูงขึ้นไป. ถ้าควบคุมจิตใจเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าค่าไม่ได้แล้ว ก็ไม่เป็นพระเป็นเถรเลย; มันจะเกิดไปรักสิ่งที่ยั่วให้รัก, จะเกิดเกลียดสิ่งที่ยั่วให้เกลียด, เพราะค่าใน ๒ ความหมายนั้น. การที่ออกมาบวชเป็นพระเป็นเถรนี้ ก็เพื่อจะสามารถฝึกจิตใจให้อยู่เหนืออำนาจของสิ่งที่เรียกว่าค่านี้เอง.

... ..

๑๕๙

ค่าและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม

ถ้าควบคุมอิทธิพลหรืออำนาจของคำนี้ได้แล้ว จะเกิดอะไรขึ้น? ก็คือเกิดความปรกติขึ้นมา แต่ละคน ๆ; คนหนึ่งมันก็ปรกติ : มีจิตใจ ภาย วาจา ปรกติแล้ว; สังคม ก็ไม่ปั่นป่วน เพราะเป็นสังคมของคนที่ปรกติ; เรียกว่ามีความปรกติเกิดขึ้น เป็นผลของความมีศีลธรรมไม่มีกิเลส. ถ้าสามารถควบคุมอำนาจของสิ่งที่เรียกว่าคำอันยั่วชวนได้แล้ว ก็ไม่มีกิเลสเกิดขึ้น : ไม่มีกิเลสก็ไม่ทำกรรม; มันก็ไม่มียะไรระส่ำระสายเป็นทุกข์เดือดร้อนแล้วเราก็จะเป็นมนุษย์เต็มตามความหมาย.

มนุษย์แปลว่ามีใจสูง, สูงหมายความว่ามียะไรมาบังคับไม่ได้ มียะไรมาบีบความต้องการไม่ได้; เพราะจิตใจมันสูง มันไม่หวั่นไหวไปตามดี ตามร้าย ตามสิ่งที่มายั่วให้รัก หรือให้เกลียด. มนุษย์มีใจสูงจริง, ไม่ถูกกระทำให้รัก หรือให้เกลียดได้.

เดี๋ยวนี้เป็นมนุษย์กันยังไม่ถึงนั้น เอาแต่เพียงว่าไม่หลงไหลถึงกับรักมากเกลียดมาก จนเกิดปัญหาขึ้นก็แล้วกัน; แต่ในทางธรรมะนั้นไปสูงสุด จนถึงว่า ถ้าควบคุม “คำ” ได้แล้วจะไม่มีผลร้าย เรียกว่าจะไม่มีการตายตึกว่า

๑๖๐

ศีลธรรม

“
ถ้าควบคุมอิทธิพลหรืออำนาจของคำนี้ได้แล้ว จะเกิดอะไรขึ้น? ก็คือเกิดความปรกติขึ้นมา แต่ละคน ๆ; คนหนึ่งมันก็ปรกติ : มีจิตใจ ภาย วาจา ปรกติแล้ว; สังคมก็ไม่ปั่นป่วน เพราะเป็นสังคมของคนที่ปรกติ; เรียกว่ามีความปรกติเกิดขึ้น เป็นผลของความมีศีลธรรมไม่มีกิเลส. ถ้าสามารถควบคุมอำนาจของสิ่งที่เรียกว่าคำอันยั่วชวนได้แล้ว ก็ไม่มีกิเลสเกิดขึ้น : ไม่มีกิเลสก็ไม่ทำกรรม; มันก็ไม่มียะไรระส่ำระสายเป็นทุกข์เดือดร้อนแล้ว เราก็จะเป็นมนุษย์เต็มตามความหมาย.
”

๑๖๑

คำและความจำเป็นที่ดั่งมีศีลธรรม

: ทางกายก็ไม่ตาย, ทางใจก็ไม่ตาย, ไม่มีการตาย หรือ ไม่มีการตายโหงก็ได้. ขอภัยพูดคำหยาบคายว่า “ตายโหง” นี้คือ ตายอย่างที่ไม่น่าจะตาย คือว่าคนมันหลง ในสิ่งที่เรียกว่ามีค่ามากเกินไปแล้ว; มันจะตายโหง ทางกาย ก็มี ทางจิต ทางวิญญาณ ทางสติปัญญาความคิดเห็นนี้ เสียหมดเลย; เหมือนกับสติปัญญาตายโหงไปแล้ว, ยัง เป็น ๆ อยู่ที่นี่ มันมีการตายชนิดนี้ได้.

มนุษย์มีปัญหาที่สูงขึ้นอย่างนี้ จึงต้องการสิ่งที่สูงขึ้นมา สำหรับควบคุมกันไป. ถ้าสัตว์เดรัจฉานมันไม่มี ปัญหา; สัตว์เดรัจฉานมันหยุดอยู่กับที่ มันสมองของมัน หยุดอยู่กับที่. ส่วนมนุษย์นั้นมัน สมองก้าวหน้าเรื่อย ความคิดสติปัญญามันก้าวหน้าเรื่อย; เพราะฉะนั้นปัญหา จึงเกิดใหม่เรื่อย แปลกขึ้นไปเรื่อย สูงขึ้นไปเรื่อย. เดี่ยว นี้ศีลธรรมนี้ก็ต้องบัญญัติขึ้นเฉพาะมนุษย์ ที่กระโดด วิ่งพรวดพราดไปอย่างนี้; ถ้ามนุษย์ยังเหมือนกับสัตว์ คือยังหยุดอยู่กับที่เหมือนกับสัตว์แล้ว ก็ไม่ต้องมีศีลธรรม ส่วนนี้.

ไปมองดูให้เห็นข้อนี้ก่อน : สัตว์เดรัจฉานมี

๑๖๒

ศีลธรรม

ศีลธรรมแต่ตามที่ธรรมชาติเรียกร้องก็พอแล้ว, แล้วมันก็ หยุดอยู่แค่นั้น มันไม่เดินไปอีกแล้ว. เมื่อแสนปี ล้านปี มันเป็นอย่างไร; มันก็มีมันสมองเพียงเท่านั้น, มีความ ต้องการหรือมีอะไรเพียงเท่านั้น. ส่วนมนุษย์นี้มันสมอง เจริญเรื่อย คือรู้อะไรได้มากขึ้นเรื่อย; แล้วก็รู้อยาก รู้ ปรารถนา รู้สร้างสรรค์ รู้อะไรมากขึ้นเรื่อย, รู้จักทำให้เกิด สิ่งคมที่ประหลาด ๆ อะไรขึ้นมาอย่างนี้ ก็ต้องมีการแก้ ปัญหาในส่วนนี้. นี่แหละคือ ความมีศีลธรรมมันจำเป็นที่ สุดที่จะต้องมีสำหรับมนุษย์ที่วิ่งไปเรื่อย ไม่หยุดอยู่อย่าง สัตว์เดรัจฉาน.

ถ้าไปดูต้นไม้จะเห็นว่ามันหยุดอยู่ มันไม่ก้าวหน้า ทางสติปัญญา ทางกิเลสตัณหา ทางอะไรแล้ว; สัตว์ เดรัจฉานก็เหมือนกัน. แต่มนุษย์มันเหมือนกับวิ่งจ็อกกิ้ง ตลอดเวลา แล้วถ้าไม่ขยับขยายทางศีลธรรมให้มันทัน กันแล้ว มนุษย์นั้นมันจะเป็นอะไร? มันก็ต้องเป็นผีบ้า ต้อง เรียกว่าผีบ้าแล้ว, มากกว่าที่จะเรียกว่าเป็นมนุษย์; คือ มนุษย์ที่กำลังขาดศีลธรรมนี้เอง มันเหมือนกับผีบ้าชนิด หนึ่ง ในเมื่อมันขาดศีลธรรมในส่วนที่จะแก้ปัญหาอันนี้.

๑๖๓

คนและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม

เพราะฉะนั้นขอให้มองตรงนี้ ก็จะเห็นทันทีว่า มีความจำเป็น
ก็มากน้อย ที่มนุษย์จะต้องมีศีลธรรม.

นี่แหละความจำเป็นที่จะต้องศีลธรรม. เมื่อไร
ขาดศีลธรรม มันก็เกิดปัญหาหนักขึ้น; ตรงกันข้ามกับ
ความมีศีลธรรม. ความมีศีลธรรมนั้น เราควบคุมสิ่งต่าง ๆ
ได้ เราควบคุมกาย วาจา ใจได้ ควบคุมอิทธิพลของสิ่งที่
เรียกว่าค่า ราคานั้นไว้ได้; มีใจคอปรกติ, ไม่มีการตาย
อย่างตายโหง ทั้งทางกายและทั้งทางจิต; พอขาดศีลธรรม
เท่านั้นแหละ สิ่งเหล่านี้จะมีครบหมด.

... ..

ที่นั่นก็เป็นสิ่งที่ไม่มีใครทนได้ ถ้าเกิดการขาด
ศีลธรรมเข้าแล้ว มันก็เกิดความเดือดร้อน, วิฤติการณ
อย่างนี้มีขึ้นมา ไม่มีใครทนได้; แม้แต่คนที่ไม่ศีลธรรม
นั่นเอง มันก็ทนไม่ได้.

คนที่ขาดศีลธรรมไม่มีศีลธรรมเลย แล้วสร้าง
ความทุกข์ยากขึ้นมาในโลกนี้ แล้วตัวเองก็ทนไม่ได้; แล้ว
จะให้คนอื่นทนได้อย่างไร; ก็เป็นปัญหาเกิดขึ้นมาใหม่ว่า

๑๖๔

ศีลธรรม

“

นี่แหละความจำเป็นที่จะต้องศีลธรรม.
เมื่อไรขาดศีลธรรม มันก็เกิดปัญหาหนักขึ้น;

ตรงกันข้ามกับความมีศีลธรรม.

ความมีศีลธรรมนั้น เราควบคุมสิ่งต่าง ๆ ได้

เราควบคุมกาย วาจา ใจได้

ควบคุมอิทธิพลของสิ่งที่เรียกว่าค่า

ราคานั้นไว้ได้; มีใจคอปรกติ,

ไม่มีการตายอย่างตายโหง

ทั้งทางกายและทั้งทางจิต;

พอขาดศีลธรรมเท่านั้นแหละ

สิ่งเหล่านี้จะมีครบหมด.

”

๑๖๕

ค่าและความเป็นที่ศีลธรรม

ทนอยู่ไม่ได้ มันก็ต้องแก้ไข. ถ้าต้องแก้ไข ก็วกกลับไปหาความมีศีลธรรม.

นี่จะเห็นได้ชัดทันทีว่า ความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม มันมีอยู่อย่างนี้: ไม่มีศีลธรรมมันจะตายหมด ใช้คำว่าตายในความหมายพิเศษ. แม้แต่โลกแผ่นดินนี้ก็อยู่ไม่ได้; อย่าพูดถึงมนุษย์ที่มีชีวิต ถ้าไม่มีศีลธรรมกันอย่างยิ่ง แม้แต่โลกแผ่นดินนี้ก็อยู่ไม่ได้. มันจะถูกทำลายหมด มันจะไร้ค่าไร้ความหมาย เหมือนกับไม่มี คือ มนุษย์ก็ไม่มี, มนุษย์ที่มีความเป็นมนุษย์ ก็ไม่มี, ความสงบสุขอย่างอื่นก็ไม่มี, เพราะการขาดศีลธรรม ในส่วนที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ที่วิงพรวดพรวดขึ้นมาถึงอย่างนี้.

ขอให้เห็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ธรรมชาติมันบังคับ ในส่วนจิตใจ ในส่วนลึกซึ้ง ในทางนามธรรม; ว่ามนุษย์ต้องมีศีลธรรมส่วนนี้จึงจะเป็นมนุษย์รอดอยู่ได้ และสิ่งอื่น ๆ ก็พลอยรอดอยู่ได้ด้วย. นี่คือการจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรมเพื่อระดับพื้นฐานก็มี, เพื่อระดับพิเศษที่มนุษย์มันวิ่งขึ้นมาถึงขนาดนี้แล้ว และจะวิ่งต่อไปข้างหน้าผิดแปลกไปจากนี้ ก็ต้องมีระบบศีลธรรมที่ทันกัน

๑๖๖

ศีลธรรม

เสมอ.

ที่นี่ จะมองดูในลักษณะที่เป็นการสรุปในชั้นมูลฐานสักหน่อย เพื่อจะจำหรือเข้าใจได้ง่ายกว่า เราต้องการศีลธรรมนี้ เพราะมุ่งหมายอะไร? ก็อย่าลืม ขอร้องแล้วขอร้องอีก ร้อยครั้งพันครั้ง ว่าอย่าลืมนะ คำว่า ศีล, ศีล หรือ ลี - ละ ที่แปลว่า ปกติ. เราต้องการความปกติ คือ ปกติสุข ไม่มีอะไรมากกว่านั้น; ศีลธรรมก็คือสิ่งที่ทำให้เป็นอย่างนั้น เรียกว่าศีลธรรมทำให้เกิดปกติสุข.

... ..

ที่นี่จะสรุปดูว่า ทั้งหมดนั้นมัน จะอยู่ในรูปไหน.

ระดับที่ ๑. เราต้องการจะอยู่ในลักษณะที่พอทนอยู่ได้. นี่เราต้องนึกถึงธรรมชาติ ที่มันแสนจะโหดร้าย; เมื่อเรายังไม่มีความจะต่อสู่มัน นึกถึงมนุษย์เมื่อแรกมีในโลกแสนปีล้านปีอะไรมาแล้ว มันยากที่จะรอดชีวิตอยู่ได้. เดียวนี้เราก็ต้องการว่า อยู่ในลักษณะพอทนอยู่ได้; อย่าให้ตาย ให้พอทนอยู่ได้.

๑๖๗

ค่าและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม

ที่จะเห็นได้ง่าย คือพวกฤๅษี มุนี ซีไพร อะไรต่าง ๆ ที่ออกไปอยู่ในป่า อยู่ในลักษณะที่พอทนอยู่ได้, หรือชาวไร่ชาวนาสมัยโบราณ ปู ยา ตา ยาย ของเรา ท่านต้องการแต่เพียงในลักษณะที่พอทนอยู่ได้. ท่านไม่ต้องการปลูกตึกปลูกวิมาน, ไม่ต้องมีอะไร อย่างที่เราเดี๋ยวนี้มี. เดี่ยวนี้เรามีอะไรบ้างที่เกินจำเป็น; ปู ยา ตา ยาย เขาไม่ได้ต้องการ. เขามีความต้องการในระดับแรก แต่เพียงว่าในลักษณะที่พอทนอยู่ได้ ไม่ตายไม่เจ็บไข้ ไม่อะไรมากเกินไป. นี่ก็เป็นเรื่องศีลธรรมในขั้นแรก ทำให้ต้องการเพียงเท่านั้น ก็เป็นศีลธรรมที่สร้างขึ้นได้ง่าย หรือ ปฏิบัติได้ง่าย.

ระดับที่ ๒. เราต้องการให้เรียบง่าย และสวยงามยิ่งขึ้นไป. เรากำลังเป็นบ้าในข้อนี้ ไซ้หรือไม้? ลองคิดดู; เราต้องการให้มีระเบียบเรียบร้อยให้สวยงามยิ่งขึ้นไป กำลังบ้ากันเท่าไรในโลกนี้. ที่เรียกว่า ความเจริญ ความเจริญก้าวหน้า ไซ้โลชั่นนั้น มันคือ ความบ้าหลังในข้อนี้; ทำให้มันเป็นระเบียบเรียบร้อยและสวยงามยิ่งขึ้นไป; เพราะฉะนั้นศีลธรรมมันก็เปลี่ยน, ระบบ

๑๖๘
ศีลธรรม

“
เราต้องการความปรกติ
คือ ปรกติสุข
ไม่มีอะไรมากกว่านั้น;
ศีลธรรมก็คือสิ่งที่จะทำให้เป็นอย่างนั้น
เรียกว่าศีลธรรมทำให้เกิดปรกติสุข.
”

๑๖๙
ค่าและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม

ศีลธรรมมันก็ต้องเปลี่ยน เพื่อความเรียบร้อยและสวยงามยิ่งขึ้นไป.

ก่อน ๆ นี้ เราต้องการเพียงแต่ว่าพอทนอยู่ได้; เดียวนี้ก็เกิดศีลธรรมอันนี้ ที่มันยากลำบากขึ้นมาว่า จะต้องเรียบร้อยสวยงาม แล้วก็ต้องเจริญตา เจริญใจด้วย. ที่นี้เราก็ดู แล้วจะเห็นว่า; ความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามนั้นมันต้องลงทุนเท่าไร? แล้วมันจะยั่วยวนกิเลสเท่าไร? มันจะยั่วยวนให้อันธพาลเกิดขึ้น สำหรับเบียดเบียนคนที่สุภาพหรือปรกติเท่าไร? นีระบบศีลธรรมมันจึงเปลี่ยนเป็นยากยิ่งขึ้น ที่จะอยู่ด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามยิ่งขึ้นไปด้วย แล้วด้วยความสงบ รักใคร่เมตตากรุณาไปด้วย.

ในสมัยก่อนเราอยู่กับแต่พอทนอยู่ได้ รักใคร่เมตตา กรุณาไม่เบียดเบียนกัน เมื่อสักร้อยปีมานี้จะเห็นได้; เดียวนี้มันไม่ได้เพราะว่าต้องการสวย ต้องการงาม ต้องการมากขึ้นไป แล้วเราก้ทำให้เป็นไปอย่างนั้นไม่ได้; เพราะว่าเต็มไปด้วยใจเต็มไปด้วยขโมย. สิ่งนี้มันเพาะใจเพาะขโมยขึ้นมาเอง ในตัวมันเอง เพราะมันต้องการสวย

๑๗๐

ศีลธรรม

ต้องการงาม ต้องการมากต้องการอะไรที่ไม่มีขอบเขตขึ้นมา. ศีลธรรมมันก็เปลี่ยน ความปรกติมันก็เลยยากขึ้น; เราอาจจะทำได้ แต่มันจะยากขึ้นหลายร้อยเท่าหลายพันเท่า ที่จะให้มีความปรกติ อยู่อย่างสวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อยเจริญตาเจริญใจนี้มันทำยาก.

ที่นี้ มีระดับสูงสุด **ระดับที่ ๓. คือว่า เราต้องการศีลธรรมที่เป็นมูลฐานในทางพระศาสนา,** ต้องการศีลธรรมที่เป็นมูลฐานชั้นสูงสุดทางพระศาสนา. นี่ศีลธรรมนี้ ต้องการให้เราพร้อมที่จะหมดกิเลส, ให้ความหมดกิเลสนั้นเป็นนิพพาน; นั้นเป็นสุดยอดของศีลธรรม. เราจะต้องการตัวศีลธรรมที่ทำให้เป็นอย่างนั้น มันก็ยิ่งทำยาก; เพราะเราอยากแต่จะอยู่บนวิมาน อยากจะสมบูรณ์อยู่ด้วย รูป เสียง กลิ่น รส อย่างที่เรียกว่า ไม่ยอมมานั่งอยู่ใต้ต้นโพธิ์: จะมานั่งอยู่ที่ใต้ต้นกล้วยพฤกษ์เสมอไป. นี่พูดอย่างเข้าข้างตัวเองทุกคน.

ลองคิดดูเถอะ เราอยากจะนั่งใต้ต้นกล้วยพฤกษ์ หรือว่าเราอยากจะนั่งใต้ต้นโพธิ์. ถ้าเราอยากจะนั่งใต้ต้นโพธิ์ เดียวมันก็เกิดสติปัญญา เกิดความรู้ เกิดเห็นอนิจจัง

๑๗๑

ค่าและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม

ทุกซัง อนัตตาขึ้นมา; ถ้าเราไปเกิดอยากนั่งใต้ต้น
กัลปพฤกษ์ เดี่ยวก็มี รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ
ธัมมามรณ นึกอะไรก็ได้ใจ ล้วนแต่เป็นเรื่องกามคุณ
ทั้งนั้น นี่มันต้องการไขว่กันอยู่อย่างนี้; เว้นแต่จะมีความ
รู้สึกผ่านมาแล้ว ว่าเห็นโทษอันเลวทรามของสิ่งยั่วชวน
เหล่านั้นแล้ว; ต้องการความสงบ ความปราศจากกิเลส
เป็นนิพพานนั้น จึงต้องการศีลธรรมระบบนี้.

เดี๋ยวนี้ในประเทศเราเมืองไทย ที่ว่าเจริญด้วย
พุทธศาสนา ใครต้องการศีลธรรมระบบนี้? เดี่ยวพูดไปมัน
กระทบกระเทือน; ประชาชนก็ดี รัฐบาลก็ดี ไม่เคยคำนึง
ถึงศีลธรรมระบบนี้; เพราะว่าแม้แต่ศีลธรรมในระดับ
ต่ำ ๆ ที่จะให้อยู่กันเป็นผาสูกตามบ้านตามเรือน มันก็ยัง
ทำไม่ได้, แล้วยังสนับสนุนระบบที่ให้สวยงามยิ่ง ๆ ขึ้นไป
ให้เอร็ดอ่อยยิ่ง ๆ ขึ้นไปนี้ มันก็ยิ่งไกลออกไป; เพราะ
มันเป็นเรื่องช่วยสร้างกิเลส ช่วยเพาะอันทพาล. ฉะนั้นจึง
อย่าไปโทษพวกอันทพาลนัก ต้องโทษคนโง่ทั่ว ๆ ไป ที่ไป
สร้างระบบให้มันสวยงาม กินอยู่ดี ยั่วชวนมากขึ้น นั่น
แหละมันเป็นต้นเหตุที่เพาะพวกอันทพาลขึ้นมา.

๑๗๒

ศีลธรรม

“ เดี่ยวนี้ในประเทศเราเมืองไทย
ที่ว่าเจริญด้วยพุทธศาสนา
ใครต้องการศีลธรรมระบบนี้?
เดี๋ยวพูดไปมันกระทบกระเทือน;
ประชาชนก็ดี รัฐบาลก็ดี
ไม่เคยคำนึงถึงศีลธรรมระบบนี้;
เพราะว่าแม้แต่ศีลธรรมในระดับต่ำ ๆ
ที่จะให้อยู่กันเป็นผาสูกตามบ้านตามเรือน
มันก็ยังทำไม่ได้,
แล้วยังสนับสนุนระบบที่ให้สวยงามยิ่ง ๆ ขึ้นไป
ให้เอร็ดอ่อยยิ่ง ๆ ขึ้นไปนี้ มันก็ยิ่งไกลออกไป;
เพราะมันเป็นเรื่องช่วยสร้างกิเลส
ช่วยเพาะอันทพาล.
ฉะนั้นจึงอย่าไปโทษพวกอันทพาลนัก
ต้องโทษคนโง่ทั่ว ๆ ไป
ที่ไปสร้างระบบให้มันสวยงาม กินอยู่ดี
ยั่วชวนมากขึ้น นั่นแหละ
มันเป็นต้นเหตุที่เพาะพวกอันทพาลขึ้นมา. ”

๑๗๓

คำและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม

... ..

**ที่นี่ก็ดูอีกทีว่า ข้อที่หนึ่ง สิ่งที่เราต้องการ
อย่างแท้จริงจากศีลธรรมนั้นคืออะไร?**

เราอยากจะมีศีลธรรม เราเกิดชอบศีลธรรมขึ้นมา แล้วเราจะเอาศีลธรรมในระดับไหน? เราจะเอาศีลธรรมกันแต่ในระดับที่เพียงพอให้พอกันอยู่ได้ เป็นไปกันได้ พออยู่ได้ตามปกติ นั่นคงไม่ยาก ไม่มีปัญหา มากมายนัก; แต่ถ้าเอาศีลธรรมระบบที่จะให้อยู่กันอย่างสวยงามหรูหรา ยิ่ง ๆ ขึ้นไปด้วยแล้วมันก็ยาก เพราะมันเพาะกิเลส. ถ้าว่าต้องการศีลธรรมระบบที่จะส่งเสริมแก่พระนิพพานแล้วก็ดูยั้งจะลงทุนน้อยกว่า หรือจะไม่ต้องลงทุนอะไรเลยก็ได้; เพราะมันสามารถจะแก้ไขได้ในตัว, ปรับปรุงแก้ไขในตัว ไม่ต้องหาเงินหาทองหาอะไรมาพัฒนาบ้านเมือง เป็นโกฏิ เป็นล้าน เป็นอะไร. พออยู่เป็นปกติสุขก็พอแล้ว, แล้วก็ให้รู้จักทำจิตใจให้มันมีกิเลสเบาบางยิ่งขึ้นทุกที, ตัวเองก็ไม่ร้อน มันก็ไม่ไปทำคนอื่นให้เดือดร้อน ก็ไม่มีใครเบียดเบียนใคร จะอยู่กันอย่างผาสุก อย่างโลกของ

๑๗๔

ศีลธรรม

พระอริยเจ้า.

ข้อนี้อาตมาเรียกว่า อริยศีลธรรม ซึ่งเป็นหัวข้อใหญ่ของการบรรยายชุดนี้ ที่เรียกว่า อริยศีลธรรม. เมื่อเขาพูดกันอยู่ว่า ศีลธรรมอันดีของประชาชน, ศีลธรรมอันเลวของประชาชนอะไรก็ตาม; เราจะพูดแต่ว่า อริยศีลธรรม, ศีลธรรมของพระอริยเจ้า ที่ทำให้เกิดความผาสุก ความเยือกเย็น โดยที่ไม่ต้องลงทุนมากไม่ต้องลำบากมาก. เราควรจะปรารถนาในส่วนนี้กันหรือไม่? ขอให้ลอง คิดดู.

ที่นี่ ปัญหาสุดท้ายมันเนื่องกันมาว่า มันขัดขวางอยู่ที่ตรงไหน? เราไม่เข้าใจแล้ว หรือ เรากำลังทำอยู่อย่างไร. สิ่งที่เราไม่ต้องการเรากลับต้องการ, สิ่งที่เราควรจะไม่ต้องการเรากลับต้องการ, เรากำลังหลับตาทำสิ่งที่เราไม่ควรจะต้องการจริงหรือไม่? หลับตาทำอย่างเป็นบ้าหลัง, เรากำลังหลับตาทำสิ่งที่เราไม่ควรจะต้องการ; ทำอย่างหลงรัก ทำอย่างหลงใหลที่เดียว. สิ่งที่ไม่ควรจะต้องการคือความได้ประโยชน์อย่างวัตถุทางเนื้อหนัง ตลอดถึงสิ่งที่มีมันจะทำให้เราร้อนนั่นเอง. เรากลับต้องการอย่าง

๑๗๕

ค่าและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม

หลงใหล. เราไม่ได้ต้องการศีลธรรม; นี่ขอพูดตรง ๆ อย่างนี้: สิ่งที่จะควรต้องการกลับไม่ได้ต้องการ. แต่ปากเราก็บอกว่าเราต้องการศีลธรรม; แต่ใจของเราก็กต้องการที่จะมีความสุข กินดีอยู่ดียั้ง ๆ ขึ้นไป ทางเนื้อหนัง.

เรื่องนี้เคยสอบถามกันดูอย่างน่าหัวว ที่สุดว่าอยากไปสวรรค์หรืออยากไปนิพพาน? ชาวบ้านที่ถูกถามก็บอกว่าเขาอยากไปนิพพาน. เมื่อเขายืนยันว่า เขาอยากไปนิพพาน ไม่อยากไปสวรรค์; นี้เราก็อธิบายให้เขาฟังว่านิพพานนั้น เรามีจิตใจชนิดที่จะไม่ยินดีในร้าย ไม่มีอะไรที่รักที่ซัง ไม่มีอะไรที่ทำให้เรารู้สึกสนุก หรือร้องไห้. เขาก็บอกว่า ถ้าอย่างนั้นไม่ต้องการนิพพาน. เขาต้องการอะไรที่มันมีอยู่ อย่างที่มีอยู่ในโลกนี้ แต่มันมากยิ่งขึ้นไป; นั้นเขาต้องการอย่างนั้น. นี้ปากเขาพูดอย่างหนึ่งตามที่นิยมพูดกันอยู่, ไปหลงเอาสิ่งที่พิเศษที่สุดมาพูดก็ได้; แต่ใจแท้จริงไม่ได้ต้องการ.

เราต้องการสิ่งที่ไม่ควรต้องการ, สิ่งที่ไม่ควรต้องการก็ไม่ได้ต้องการ. นี้เราไม่ได้ต้องการศีลธรรมเพราะเหตุนี้; แต่ปากเราพูดว่าต้องการศีลธรรม. นี้ไม่ใช่ประชด

๑๗๖

ศีลธรรม

หรือดำใคร, ไปดูตัวเองก็แล้วกัน : พอพูดถึงว่า ต้องการศีลธรรมไหม? ยกมือทั้งนั้น; แต่ในใจจริงนั้นไม่รู้จัก, หรือว่าพอรู้จักเข้า บางทีก็จะบอกคืนก็ได้.

ข้อที่สอง เรากำลังไม่รู้ว่ามีปัญหาทุกอย่างนั้นมันมาจากการขาดศีลธรรม.

ข้อนี้ไว้พูดกันอย่างละเอียดคราวอื่นดีกว่า. แต่ขอให้จำไว้ก่อนว่า ปัญหาทุกชนิดในโลก อดีต อนาคต ปัจจุบันอะไรก็ตาม ปัญหายุ่งยากทุกอย่าง มาจากการขาดศีลธรรม. เราทำให้คอมมูนิสต์เกิดขึ้นก็เพราะขาดศีลธรรม, เราต่อสู้คอมมูนิสต์ไม่ได้ก็เพราะขาดศีลธรรม. นี้พูดให้มันหมดเลยอย่างนี้ดีกว่า.

เราไม่รู้ว่ามีปัญหาทุกอย่าง ความทุกข์ ทุกชนิดเกิดมาจากการขาดศีลธรรม; เพราะฉะนั้นเราจึงไม่ได้ตั้งใจที่จะมีศีลธรรมกันโดยแท้จริง. เดียวนี้เรากำลังหลบหลับตา แก้ปัญหาที่แก้ไม่ได้ที่ปลายเหตุ ตั้งร้อยวิธีพันวิธี; รัฐบาลทุกรัฐบาลในโลกนี้ หลบหลับตาแก้ปัญหากันแต่ที่ปลายเหตุ ร้อยอย่างพันอย่าง ไม่ได้แก้ปัญหากันที่ต้นเหตุของปัญหาอันแท้จริงคือความขาดศีลธรรม. ไม่มีรัฐบาล

๑๗๗

ศีลธรรม

ไหนในโลกในเวลานี้ พูดถึงคำว่า “ศีลธรรม”, และไม่ได้ยกเรื่องของศีลธรรมขึ้นมาเป็นตัวอย่างสำหรับแก้หรือสะสาง.

ทั้งโลกทุกรัฐบาลในโลกนี้ หลับตาแก้ปัญหาแต่ที่ปลายเหตุ; เช่นว่ากรรมกรสไตรค์นี้ ก็จะแก้ปัญหาตรงที่นั่นแหละ; ไม่ได้รู้ว่ามันมาจากการขาดศีลธรรม. หรือว่านายทุนเขาร้างกรรมกร ก็จะปราบนายทุนลงไปอย่างนั้น; ไม่ได้รู้ว่ามันมาจากการขาดศีลธรรม. ข้าราชการไม่ดีราษฎรเดือดร้อน มันก็จะเล่นงานข้าราชการ โดยที่ไม่รู้ว่ามันมาจากการขาดศีลธรรม; โดยมากราษฎรเองก็ขาดศีลธรรม มันจึงได้ทำผิดจนเกิดเดือดร้อนขึ้นมาแล้วจะไปโยนบาปให้คนอื่น.

ในโลก ทุกอย่างเป็นปัญหาระหว่างชาติ ระหว่างโลก ปัญหาใหญ่หลวงของโลกนั้นมาจากมนุษย์ขาดศีลธรรม. เดียวนี้มนุษย์ในโลกกำลังระดมทุ้มเทกัน จะทำลายทรัพยากรในโลกนี้ให้หมดสิ้น : ไม่ให้น้ำมันเหลืออยู่ในโลกแม้แต่หยดเดียว; คอยดูไปข้างหน้า. นี้ความขาดศีลธรรมของมนุษย์ มันจะมีมากถึงอย่างนี้;

๑๗๘

ศีลธรรม

“
 เราไม่รู้ว่ปัญหาทุกอย่าง ความทุกข์ ทุกชนิด
 เกิดมาจากการขาดศีลธรรม;
 เพราะฉะนั้นเราจึงไม่ได้ตั้งใจ
 ที่จะมศีลธรรมกันโดยแท้จริง.
 เดียวนี้เรากำลังหลับหูหลับตา
 แก้ปัญหากันแต่ที่ปลายเหตุ ตั้งร้อยวิธีพันวิธี;
 รัฐบาลทุกรัฐบาลในโลกนี้
 หลับหูหลับตาแก้ปัญหากันแต่ที่ปลายเหตุ
 ร้อยอย่างพันอย่าง ไม่ได้แก้ปัญหาคั้งต้นเหตุ
 ของปัญหาอันแท้จริงคือความขาดศีลธรรม.
 ไม่มีรัฐบาลไหนในโลกในเวลานี้
 พูดถึงคำว่า “ศีลธรรม”,
 และไม่ได้ยกเรื่องของศีลธรรมขึ้นมา
 เป็นตัวอย่างสำหรับแก้หรือสะสาง.

๑๗๙

ศีลธรรม

แล้วก็หลับตาแก้ปัญหากันแต่ที่ปลายเหตุ. ถ้าแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ มันก็ต้องทำให้มนุษย์มีศีลธรรม สิ่งต่าง ๆ ก็จะหยุดระส่ำระสาย, หยุดหมดหยุดเปลือง, มันจะมีสิ่งที่เหลืออยู่ในโลกไปได้ยืดยาว.

เดี๋ยวนี้เราไปโทษปัญหาทางเศรษฐกิจนั้น, หลับตาโง่ไปโทษปัญหาทางเศรษฐกิจ; ไม่รู้ว่ามันมาจากการขาดศีลธรรม ปัญหาทางเศรษฐกิจมันจึงเกิดขึ้นในบ้านเราในประเทศเรา หรือในโลก ที่เราโง่ที่สุดกันเกือบทั้งโลก. นี่ก็ว่า ถ้าเราไปยึดถือศีลธรรม จะทำให้เราเสียเปรียบผู้อื่น; เดี่ยวนี้มีใครกำลังโง่อยู่อย่างนั้น. ขอภัยไปช่วยคิดดูใหม่ ว่าถ้ามีศีลธรรมแล้วจะเสียเปรียบคนอื่น.

เรากำลังตีความหมาย หรือตีค่าของศีลธรรมผิด เราเกลียดศีลธรรมทันที; เราเกลียดศีลธรรมเพราะเราตีความหมายของศีลธรรมผิด. เราเกลียดศีลธรรมก็เพราะว่ากิเลสของเรา มันต้องการอย่างอื่น; กิเลสของเรามันไม่ต้องการศีลธรรม. ฉะนั้นเราจึงเกลียดศีลธรรม; เพราะว่ากิเลสของเรามันต้องการอย่างอื่น. เราเกลียดศีลธรรม เพราะเรามองศีลธรรมกันอย่างไม่มียุติธรรม;

๑๘๐

ศีลธรรม

“
 นี้รวมความว่า
 เราทำโลกนี้ให้สงบสุขไม่ได้
 ในเมื่อเราไม่รู้จักรักสิ่งที่สำคัญที่สุด
 ที่จะทำโลกนี้ให้มีความสงบสุข
 คือสิ่งที่เรียกว่า ศีลธรรม นั่นเอง.
 ”

๑๘๑

ศีลธรรม

มองศีลธรรมอย่างเสียไม่ได้ อย่างผิวเผิน, อย่างไม่
ยุติธรรมแก่ศีลธรรม, เราจึงเกลียดศีลธรรม.

นี่รวมความว่า เราทำโลกนี้ให้สงบสุขไม่ได้ ในเมื่อ
เราไม่รู้จักรัสิ่งที่สำคัญที่สุด ที่จะทำโลกนี้ให้มีความสุข
คือสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรมนั่นเอง.

มันมีปัญหาที่อาจจะเล่นตลกกลับไปกลับมากันได้
ได้; อย่างอาตมาจะพูดว่า แม้ว่าเราจะมีผู้ปกครองประเทศ
ที่ดีที่สุด แต่ถ้าพลเมืองทุกคนไม่มีศีลธรรม, จะทำได้ไหม?
จะทำบ้านเมืองให้มีปรกติสุขได้ไหม? เรามีผู้ปกครองที่ดีที่
สุดแต่พลเมืองไม่มีศีลธรรม, หรือเขาอาจจะพูดว่า อ้าว,
ถ้าเป็นผู้ปกครองที่ดีที่สุด ก็ต้องทำพลเมืองให้มีศีลธรรม
ได้ซิ. เราก็บอกว่า เพราะมันมีศีลธรรมได้นะซิ มันจึงมี
ความสุข; ไม่ใช่อยู่ที่ผู้ปกครองอย่างนั้นอย่างนี้ มัน
อยู่ที่ทุกคนนั้นมีศีลธรรมต่างหาก.

ขอสรุปความเสียที่ว่า มันมีความจำเป็นอย่างนี้คือ
มนุษย์เราจะต้องมีศีลธรรมจึงจะอยู่กันเป็นผาสูก. ถ้าเรา
ไปหลงในค่าของวัตถุ ที่มันหลอกเราให้รักให้เกลียด; เรา
ไม่มีทางที่จะมีศีลธรรมที่ดีได้. เราจะไปหลงรัก หลง

๑๘๒

ศีลธรรม

เกลียด หลงบูชา สิ่งที่ไม่ควรจะบูชา, แล้วก็เกลียดสิ่งที่ควร
จะบูชา อย่างนี้เป็นต้น. ฉะนั้นจึงขอให้สนใจสิ่งที่เรียกว่า **ค่า**
ว่าเป็นสิ่งที่หลอกลวงที่สุด, เป็นต้นตอแห่งปัญหาทั้งปวง,
เป็นสิ่งที่พระอรหันต์ท่านสลัดออกไปได้. สิ่งทีเรียกว่า ค่า
นี้ ครอบงำจิตใจของพระอรหันต์ไม่ได้ นั่นเป็นสิ่งสำคัญ;
เราต้องรู้จักสิ่งนั้น ควบคุมสิ่งนั้นได้ตามสมควร แล้วเราก็
จะมีศีลธรรม; ถ้าเราควบคุมได้ถึงที่สุด เราก็จะมีศีลธรรม
ดีที่สุด.

*การบรรยายเรื่องค่าของศีลธรรม และความจำเป็น
ที่คนเราจะต้องมีศีลธรรม ก็พอสมควรแก่เวลาแล้ว.
อาตมาขอยุติการบรรยายสำหรับวันนี้ไว้แต่เพียงเท่านี้.
ขอให้พระท่านสวดบทสำหรับส่งเสริมจิตใจ เพื่อความมี
ธรรมะ มีศีลธรรมต่อไปในบัดนี้.*

๑๘๓

ศีลธรรม

